

Prijevod i traduktološka analiza odabranih poglavlja knjige „Srebrenica, who cares?" Thoma Karremansa

Orlovac, Mihaela

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:372941>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za germanistiku – Katedra za nederlandistiku

Mihaela Orlovac

**Prijevod i traduktološka analiza odabranih poglavlja knjige
„Srebrenica, who cares?" Thoma Karremansa**

Diplomski rad
15 ECTS

Mentor: dr. sc. Slađan Turković
Komentorica: Gioia-Ana Ulrich Knežević

Zagreb, lipanj 2023.

1.	UVOD	2
2.	BIOGRAFIJA GENERALA THOMA KARREMANS	3
3.	O PREVOĐENJU	3
4.	METODOLOGIJA	4
5.	PRIJEVOD	5
6.	ANALIZA	21
6.1.	POMAK S OBZIROM NA RAZINU - SINTAKTIČKA STRATEGIJA	22
6.2.	RAZLIKA JEZIČNOG SUSTAVA	24
6.3.	PROMJENA U STRUKTURI REČENICE - SINTAKTIČKA STRATEGIJA	25
6.4.	PRAVILA O PISANJU VELIKOG POČETNOG SLOVA	27
6.5.	FRAZEMI (KLASIFIKACIJA BAKERA)	27
6.6.	PROMJENA U STRUKTURI SUREČENICE - SINTAKTIČKA STRATEGIJA	31
6.7.	DOSLOVAN PRIJEVOD - SINTAKTIČKA STRATEGIJA	32
6.8.	POMAK UNUTAR SUSTAVA	33
6.9.	PROMJENA U DISTRIBUCIJI - SEMANTIČKA STRATEGIJA	34
6.10.	TRANSPOZICIJA - SEMANTIČKA STRATEGIJA	36
6.11.	SINONIMIJA - SEMANTIČKA STRATEGIJA	38
6.12.	PARAFRAZA - SEMANTIČKA STRATEGIJA	39
6.13.	RAZLIKA U UPORABI PRILOŽNE OZNAKE MJESTA	40
6.14.	HIPONIMIJA - SEMANTIČKA STRATEGIJA	40
6.15.	PROMJENE NAGLASKA - SEMANTIČKA KATEGORIJA	42
6.16.	INTERPUNKCIJA	42
6.17.	SPECIFIČNOST GLAGOLA HANGEN, LIGGEN, LOPEN, STAAN, ZITTEN I SL.	44
6.18.	PROMJENA U KOLIČNI INFORMACIJA - PRAGMATIČKA STRATEGIJA	45
6.19.	PROMJENE TROPA - SEMANTIČKA STRATEGIJA	46
6.20.	ANTONIMIJA - SEMANTIČKA STRATEGIJA	46
6.21.	JEZIČNA EKONOMIČNOST	47
6.22.	SLOBODAN PRIJEVOD	48
6.23.	FUNKCIJA „ER“ - POSEBITOSTI NIZOZEMSKOG JEZIKA	48
6.24.	FUNKCIJA „MEN“ - POSEBITOSTI NIZOZEMSKOG JEZIKA	51
6.25.	FUNKCIJA „U“ - POSEBITOSTI NIZOZEMSKOG JEZIKA	51
6.26.	PROMJENA U KOHEZIJI TEKSTA - SINTAKTIČKA STRATEGIJA	51
6.27.	OPISNI PRIJEVOD - POSTUPCI PREVOĐENJA ELEMENATA KULTURE	56
6.28.	PROMJENA U STRUKTURI FRAZE - SINTAKTIČKA STRATEGIJA	57
6.29.	PROMJENA U ILOKUCIJI - PRAGMATIČKA STRATEGIJA	59
6.30.	POSUĐENICA/KALK - SINTAKTIČKA STRATEGIJA	59
6.31.	SKRAĆENICE	60
6.32.	KULTURNI EKVIVALENT - POSTUPCI PREVOĐENJA ELEMENATA KULTURE	62
6.33.	DODAVANJE - POSTUPCI PREVOĐENJA ELEMENATA KULTURE	63
6.34.	IZOSTAVLJANJE - POSTUPCI PREVOĐENJA ELEMENATA KULTURE	64
6.35.	PROMJENA U STRUPNJU APSTRAKTNOSTI - SEMANTIČKA STRATEGIJA	64
6.36.	POMAK U JEZIČNOJ JEDINICI - SINTAKTIČKA STRATEGIJA	65
6.37.	ČESTICE, INTENZIFIKATORI I USKLICI - POSEBITOSTI NIZOZEMSKOG JEZIKA	68
6.38.	KULturna SPECIFIČNOST - POSTUPCI PREVOĐENJA ELEMENATA KULTURE	68
6.39.	PROMJENA U INTERPERSONALNOM ODNOSU – PRAGMATIČKE STRATEGIJE	70
6.40.	GOOGLE PRETRAŽIVANJA	70
6.41.	NEOLOGIZMI	70
6.42.	PRIJEVOD KOJI UKLJUČUJE UREĐIVANJE TEKSTA	71
7.	ZAKLJUČAK	71
8.	LITERATURA	72
	PRILOG	74

1. Uvod

U dodir s knjigom „Srebrenica, who cares?“ s podnaslovom „Een puzzel van werkelijkheid“, odnosno memoarima nizozemskog generala Thoma Karremansa, došla sam tijekom studija povijesti. Istraživala sam temu pada Srebrenice tijekom rata na području bivše Jugoslavije 90-ih godina prošlog stoljeća i saznala sam da je nizozemski časnik koji je tada na licu mjesta bio glavni i odgovorni general, napisao svoje memoare jer su u taj događaj dobrim dijelom bili uključeni nizozemski vojnici, odnosno nizozemski bataljun, tzv. *Dutchbat*, pod ravnanjem UN-a. Kako primjerak za knjigu koju osobno smatram bitnom nisam uspjela pronaći u Hrvatskoj, krenula sam istraživati gdje je knjiga dobavljiva. Zanimalo me, naime, kako na tu temu gledaju Nizozemci, budući da je ona još uvijek vrlo aktualna u Nizozemskoj 23 godine poslije. Pokazalo se da ni u Nizozemskoj nije bilo lako doći do primjerka iste, no nakon dugotrajnog traženja ipak sam uspjela nabaviti jedan primjerak knjige iz 1998. godine i to s posvetom autora (u prilogu). Budući da sam ustanovila da knjiga nije prevedena na hrvatski jezik (niti na bilo koji srodni jezik), odlučila sam kako je upravo radi važnosti samog sadržaja za ovo podneblje ona idealan uzorak za prijevod u sklopu diplomskog rada. Tematika raspada bivše Jugoslavije i katastrofa pada Srebrenice koja se dogodila u sklopu rata, ali gledana kroz donekle nepristranu i neutralnu perspektivu Nizozemaca koji su se tada tamo našli u sklopu mirovne misije.

Cilj ovog diplomskog rada prijevod je s nizozemskog na hrvatski i traduktološka analiza odlomaka navedene knjige na način da se prikažu postojeće prevoditeljske strategije, postupak prevođenja samog teksta te da se obrazloži postupak po postupak kod rješavanja prevoditeljskih problema kada do njih dođe. Do tih problema dolazi radi razlike u jeziku izvornika i ciljnog jezika. Već je i utemeljitelj moderne lingvistike Ferdinand de Saussure utvrdio da je riječ nositelj vrijednosti, a ne samo značenja i da među jezicima nema doslovnog poklapanja znakova, tj. vrijednosti jer bi popisi riječi u jezicima bili istovjetni broju postojećih stvari. To nepoklapanje vrijednosti jezičnih sustava dovodi do stvaranja prijevodnih problema (Pavlović 2015). Kako je to sažeo Casagrande: „Prevoditi znači prevoditi kulture, a ne jezike.“ (Casagrande 1954, 338 prema Pavlović 2015, 73). Osim što je potrebno kulturne pojmove iz jednog jezika ukalupiti u drugi jezik, prilikom prevođenja također je bitno naći ekvivalentan pojam iz istog registra, kako bi se dočarao autorov stil i kako bi se ostalo u duhu izvornika, ali i u duhu ciljnog jezika. Prevoditelj treba biti kompetentan kada se susretne s prijevodnim problemom na način da uz svoje znanje jezika zna i gdje i na koji način potražiti izvore i sredstva koji su potrebni za rješavanje određenog prijevodnog problema. Korištenjem svih pomagala koje ima na raspolaganju i oslanjajući se na vlastito znanje on treba znati procijeniti pouzdanost pojedinih izvora. Kako bismo se uvjerali u pouzdanost izvora za pojedini prijevod i kako bismo odabrali najprikladnije rješenje prijevoda, ponekad je potrebno konzultirati se sa stručnjakom za određenu temu. Ta osoba poznaje stručni rječnik i naziva se informant. Za potrebe ovog diplomskog rada informant je bila osoba koja ima stupanj akademskog obrazovanja u vojnom vođenju i upravljanju i koja je razgovorom rasvijetlila brojne prevoditeljske nedoumice. Budući da je osoba-informant upoznata sa stručnim vojnim

rječnikom, no ne govori nizozemski, katkad smo do rješenja došli preko trećeg jezika – engleskog.

2. BIOGRAFIJA GENERALA THOMA KARREMANS

Thom Karremans, punim imenom Thom Jakob Peter, umirovljeni je general nizozemske vojske koji je najpoznatiji po svom djelovanju u mirovnoj misiji u Srebrenici, BIH, tijekom rata 90-ih godina prošloga stoljeća. Rođen je 29. prosinca 1948. u nizozemskom gradiću Apeldoornu. Pohađao je Kraljevsku vojnu akademiju u Nizozemskoj, nakon čega je 1979./1980. sudjelovao u mirovnoj misiji u Libanonu u funkciji mirotvorca UN-ove misije UNIFIL (*United Nations Interim Force in Lebanon*). U 80-im godinama prošloga stoljeća bio je stacioniran u središnjem zapovjedništvu vojnih snaga NATO-a SHAPE-u (*Supreme Headquarters Allied Powers Europe*) koje svoje sjedište od 1967. godine ima u belgijskom gradu Monsu. U SHAPE-u se bavio temom kontrole naoružanja. S ratom u Bosni i Hercegovini susreo se prvi put 1991. godine kao časnik za vezu odbora za promatranje Europske komisije. Nakon toga postao je zapovjednik pješačkog bataljuna u Assenu. Godine 1994. Karremans je imenovan zapovjednikom *Dutchbat III* (hrv. kratica za nizozemski bataljun), funkcije koja je obilježila njegovu vojnu karijeru, ali i cjelokupan život. Bataljun je poslan na mirovnu misiju UN-a u tzv. „zaštićenu zonu“ UN-a, tj. bošnjačku enklavu Srebrenicu u kojoj su trebali služiti obrani iste te nadgledati tamošnju situaciju. Nisu raspolagali s dovoljno resursa pa je cijela misija rezultirala katastrofom jer nisu uspjeli spriječiti bosanske Srbe da izvrše genocid nad bošnjačkim stanovništvom koje se našlo u enklavi. 11., 12. i 13. srpnja 1995. ubijeno je više od 8000 civila. Ta tema izaziva brojne kontroverze, čak i 30 godina poslije. Nakon povratka u Nizozemsku Karremans se suočio s brojnim optužbama na svoj račun, dio javnosti smatrao je da on snosi djelomičnu odgovornost za sve što se odvijalo u Srebrenici, a sam je svjedočio na brojnim suđenjima i iznio kako nije imao dovoljno potpore, kako moralne tako ni materijalne. Nedugo nakon umirovljenja preselio se sa suprugom u Španjolsku zbog brojnih prijetnji smrću koje je dobivao u Nizozemskoj.¹ Godine 1998. godine objavio je memoare pod naslovom „Srebrenica, who cares? Een puzzel van werkelijkheid“. Podloga za knjigu su zapisi koje je Karremans bilježio tijekom rata i koji su se nalazili unutar šest bilježnica koje je odbio podijeliti s nizozemskim parlamentom, s visokim međunarodnim sudom i NIOD-om prije objave vlastite knjige.² Knjiga je tematski podijeljena na četiri cjeline čiji kronološki poredani podnaslovi glase: „Priprema i okolnosti“, „Početak kraja“, „Povratak i pogled unatrag“ te „Dodatak“.

3. O PREVOĐENJU

„Sva je zemlja imala jedan jezik i riječi iste. Ali kako su se ljudi selili s istoka, naiđu na jednu dolinu u zemlji Šinear i tu se nastane. Jedan drugome reče: 'Hajdemo praviti opeke te ih peći da otvrdnu!' Opeke im bile mjesto kamena, a paklina im služila za žbuku. Onda rekoše: 'Hajde da sebi podignemo grad i toranj s vrhom do neba! Pribavimo sebi ime, da se ne

¹ https://military-history.fandom.com/wiki/Thom_Karremans & <https://military-history.fandom.com/wiki/Dutchbat> (zadnje gledano 7.5.2023.)

² <https://iwpr.net/global-voices/karremans-recalls-srebrenica-fall>

raspršimo po svoj zemlji!' Jahve se spusti da vidi grad i toranj što su ga gradili sinovi čovječji. Jahve reče: 'Zbilja su jedan narod, s jednim jezikom za sve! Ovo je tek početak njihovih nastojanja. Sad im ništa neće biti neostvarivo što god naume izvesti. Hajde da siđemo i jezik im pobrkamo, da jedan drugome govora ne razumije.' Tako ih Jahve rasu odande po svoj zemlji te ne sazidaše grada. Stoga mu je ime Babel, jer je ondje Jahve pobrkao govor svima u onom kraju i odande ih je Jahve raspršio po svoj zemlji.“ (Biblij, Postanak 11, 2-9) Vjerojatno su svi čuli za biblijski mit o kuli babilonskoj i kako je Bog raspršio razne jezike diljem svijeta. Uistinu je procjena da danas na svijetu postoji od 3000 do 6000 različitih jezika. (Matasović 2001, 15) „Jezična je raznolikost svijeta bitan činilac ukupne etnološke i kulturne raznolikosti ljudskih zajednica, a mnogim malim kulturnim i etničkim skupinama, kojima prijeti asimilacija ili nestajanje, jezik predstavlja ključan oslonac vlastitoga identiteta.“ (Matasović 2001, 9) Prevoditelj je osoba koja je svojevrsna spona tih razlika. To je osoba koja je stručnjak za prevođenje različitih pisanih i usmenih vrsta tekstova iz jednog jezika na drugi. Uz dobro znanje jezika, ona mora biti upoznata s kulturom i kontekstom jezika iz kojeg prevodi i na koji prevodi. Pri tome koristi različite alate, poput rječnika, priručnika i drugih (digitalnih) sadržaja kako bi osigurala ispravnost svojih prijevoda. Iako su ljudi radi međusobne komunikacije i razmjene prevodili skoro od pamtivijeka, na prevoditeljstvo se kao na zasebnu znanost počelo gledati tek u drugoj polovici 20. stoljeća. (Pavlović 2015, 13/14) Tada su razni lingvisti i teoretičari predstavili svoje prijevodne strategije kojima se rješavaju prijevodni problemi koji nastaju prilikom prevođenja tekstova, a prijevodni problemi nastaju kada neki jezik bolje izražava srž nekog pojma nego drugi jezik pa prevoditelj mora koristiti neku od tehnika kako bi premostio razliku među jezicima. U djelu „Uvod u teorije prevođenja“ autorice Nataše Pavlović najdetaljnije se razrađuju prevoditeljske strategije engleskog teoretičara Andrewa Chestermana koji je među prvima sastavio sistematičan prikaz prijevodnih tehnika iz jezikoslovne perspektive (može se spomenuti i škotskog lingvиста J. C. Catforda i Francuze Vinay & Darbelnet jer Chesterman od njih djelomično posuđuje pojedine strategije) koje su izabrane kao podloga za analizu prijevoda ovog diplomskog rada. Andrew Chesterman o prevoditeljskim strategijama govori kao o „utvrđenim postupcima, prokušanim metodama za rješavanje određenih vrsta problema i postizanja željena cilja“ (Chesterman i Wagner 2002, 57 prema Pavlović 2015, 61), razlikuje strategije kreativnosti i tekstualne strategije, a tekstualne strategije dijeli na sintaktičke, semantičke i pragmatičke tekstualne strategije. U poglavlju 6. te su strategije nabrojane i ukratko definirane te su analizom prijevoda razvrstani primjeri po skupinama.

4. METODOLOGIJA

Nakon što sam proučila tematiku memoara, upoznala sam se s pojmom prevoditeljstva, odnosno njegovom svrhom te prevoditeljskim problemima i načinom njihova rješavanja uz pomoć prevoditeljskih strategija. Pri tome sam se ponajviše oslonila na djelo „Uvod u teorije prevođenja“ autorice Nataše Pavlović. Zatim sam pročitala knjigu koju sam planirala prevesti u cijelosti. Nakon toga sam izdvojila sadržajno i za prijevod najzanimljivije dijelove, na način da je svaki od četiri dijela knjige zastupljen. U prvoj cjelini opisuju se događaji koji su prethodili glavnom događaju pada Srebrenice i samo stanje u njoj prije pada pa ta cjelina nosi podnaslov „Voorbereiding en omstandigheden“ ili u hrvatskom prijevodu „Priprema i

okolnosti“. „Begin van het einde“ ili „Početak kraja“ podnaslov je druge cjeline knjige koje opisuje poteškoće u koje je zapao nizozemski bataljun koji je zbog toga bio u nemogućnosti izvršavanja svoje mirovne misije te pad enklave. Treća cjelina „Terugkeer en terugblik“ ili „Povratak i osvrt“ govori o zbivanjima poslije pada Srebrenice i povratka nizozemskog bataljuna u Nizozemsku. Četvrta cjelina, ujedno je i zadnja cjelina koja se sastoji od priloga na koje se autor referira tijekom teksta, kao i popisa kratice, karata i predložene literature, a naziv mu glasi „Appendix“, odnosno „Dodatak“. Nakon što sam izdvojila odlomke ponovno sam pročitala te izdvojene dijelove i napravila bilješke. Pripremila sam pomoćna prevoditeljska sredstva poput rječnika, primarne i sekundarne literature te online sadržaja. Tada sam započela s prevođenjem teksta. Prilikom prijevoda trebalo je voditi računa o pojedinim riječima koje imaju više značenja. Jedan od njih je primjerice glagol „verlichten“. To je glagol čije se najučestalije značenje prevodi kao „rasvijetliti, objasniti“. U izvorniku se pojavio primjer rečenice: „Hadden de VN-organisatie en bepaalde functionarissen hierin iets kunnen betekenen teneinde de omstandigheden waarmee de bevolking en Dutchbat zich in de enclave geconfronteerd zagen, te verlichten?“ U spomenutom primjeru, glagol „verlichten“ ima značenje „ublažiti“. Još jedan primjer za to je riječ „genie“ u rečenici: „Het gebied is grillig maar als je daar rekening mee houdt, kun je die onbegaanbaarheid ook in je voordeel laten werken met name als de genie een handje helpt.“ Prema Van Dale rječniku „genie“ ima dva značenja – od kojih jedno značenje ide uz član *het*, a drugo uz član *de*. U primjeru uz riječ „genie“ stoji „de“, a iz konteksta je jasno da se radi o tom značenju riječi i stoga ju prevodimo kao „vojno inženjerstvo“, a ne kao *genije*. Neke prijevodne dileme riješila sam uz pomoć informanta koji raspolaže boljim hrvatskim stručnim vojnim jezikom. Do nekih prijevoda s nizozemskog na hrvatski došli smo preko engleskog, kao što je već navedeno. Jedan od takvih primjera je pojam „oberste“, naziv čina koji smo na hrvatski preko engleskog preveli kao „potpukovnik“. Nakon potpunog prijevoda, vraćala sam se na pojedina rješenja i izmjenjivala ih, a nakon dorade prijevoda krenula sam s analizom prijevoda. Analizu sam podijelila po prevoditeljskim kategorijama navedenim u teorijskom dijelu poglavlja „O prevođenju“. Analizu sam napravila na način da sam razvrstala primjere iz prijevoda po kategorijama i nadopunjavala ih. Bitno je naglasiti da primjeri nisu kronološki numerirani jer prate sam tekst prijevoda i njegove nadopune. U analizi su u primjerima neke riječi, rečenični dijelovi ili surečenice označene masnim slovima u svrhu vizualno lakše usporedbe primjera i objašnjenja primjera. Rad završava kratkim zaključkom i popisom korištene literature te se u prilogu nalazi nizozemski izvornik prevedenih odlomaka.

5. PRIJEVOD

Odgovornost

„11. srpnja Srebrenica je pala. Pad ove zaštićene zone UN-a stravična je tragedija rata koja je od tada ostavila nove duboke rane u Žepi i na drugim mjestima u Hrvatskoj i Bosni. Bosanski Srbi napali su u srpnju dvije enklave koje su bile prozване područjem pod zaštitom Ujedinjenih naroda. U predvečerje prije napada 10 000-15 000 ljudi iz Srebrenice dalo se u bijeg. Tisuće od njih smatra se nestalim. Izjave očevidaca i američki satelitski snimci daju naslutiti najgore. Unatoč činjenici da glavnina snaga Dutchbat-a koja je preostala u enklavi, ni

sama nije mogla pojmiti to što se dogodilo, čak su nizozemski vojnici uputili na neke ratne zločine koje su u velikim razmjerima počinili bosanski Srbi izvan enklave.

Otprilike 25 000 izbjeglica koje su tražile zaklon kod Dutchbat-a bilo je odvedeno. Prisilna deportacija spada u grubo kršenje ratnog prava. Nad tom skupinom koja se najvećim dijelom sastojala od žena, djece i starijih počinjeni su ratni zločini. Izvješće o misiji upućuje na to da su bosanski Srbi ciljano pucali, pogubljivali i silovali. Počinjeni zločini uklapaju se u obrazac etničkog čišćenja koji su proteklih godina bosanski Srbi provodili posvuda u Bosni i Hrvatskoj.

Uzrok pada Srebrenice bila je bosansko-srpska agresija, a ne način postupanja Dutchbat-a. Bosanski Srbi pokazali su svoju premoć, dok su njima nasuprot nizozemske snage stajale same. Zračna potpora stigla je prekasno i u nedovoljnoj mjeri. Bataljun je naložene zadatke koje je dobio od UN-a uvijek izvršavao najbolje što je mogao pod krajnje teškim i opasnim okolnostima.“

Gore navedeni tekst pripada dijelu uvoda koji je ministar obrane dr.sc. J.J.C. Voorhoeve iznio 30. listopada 1995. tijekom konferencije za novinare, u vezi s objavom izvješća o misiji u Srebrenici.

Skoro tri godine kasnije, 28. rujna 1998., dr. sc. J.A. van Kemenade ponudio je ministru obrane F.H.G. de Graveu izvješće „O Srebrenici“. Van Kemenade u uvodu piše sljedeće: „Nizozemski vojnici našli su se tijekom pada srebreničke enklave u beznadnoj, opasnoj i traumatičnoj situaciji. Nisu bili u stanju spriječiti bosanske Srbe u osvajanju enklave. Nisu primili potrebnu operativnu potporu. Nalazili su se između dvije ratujuće strane bez dovoljno sredstava da zaustave neprijateljstva. Tijekom zauzimanja enklave bili su suočeni s temeljnim moralnim dvojabama i nisu imali dovoljno ljudstva ni sredstava kako bi adekvatno zaštitili ili pomogli brojnim izbjeglicama. Unatoč tomu, iz informacija koje stoje na raspolaganju, ispostavilo se da su mnogi od njih pružili humanitarnu pomoć bezbrojnim izbjeglicama gdje god je to bilo moguće. Međutim ovo izvješće ne govori o svim tim groznim i zastrašujućim događajima. Kao što je poznato, RIOD³-ovo izvješće govori o svim okolnostima i događajima prije, za vrijeme i nakon pada Srebrenice. Pa ipak ovo izvješće započinje ovim konstatacijama jer se situacija u kojoj su se ovi ljudi nalazili mora imati u vidu u svemu što će biti spomenuto u nastavku ovog izvješća.“

Ovo izvješće također je ponuđeno i članovima Predstavničkog doma⁴. No, zasigurno nije posljednje izvješće koje će osvanuti kao odgovor na događaje povezane sa Srebrenicom i aktualnim istraživanjima o tome. Državno odvjetništvo trenutno se bavi pravnim istraživanjem (slučaja). Radna skupina pod vodstvom g. Blaauwa ispituje potrebu i poželjnost provedbe još jednog parlamentarnog istraživanja ili ankete, a RIOD od kraja 1996. godine provodi povijesno istraživanje, na čije će se rezultate čekati još neko vrijeme.

³ RIOD je skraćenica za nekadašnji *Rijksinstituut voor oorlogsdocumentatie*, što je u prijevodu Kraljevski institut za istraživanje ratne dokumentacija. On je spajanjem s CHGS-om (Centar za istraživanja holokausta i genocida) postao NIOD – Institut za ratna istraživanja i istraživanja o holokaustu i genocidima. (<https://www.niod.nl/nl/over-niod/over-het-niod>, zadnje gledano 12.2.2023.)

⁴ Predstavnički dom u Nizozemskoj je Donji dom nizozemskog parlamenta. (<https://www.tweedekamer.nl/zo-werkt-de-kamer>, zadnje gledano 12.2.2023.)

Između objave izvješća o misiji i izvješća pod naslovom „O Srebrenici“ prošle su gotovo tri godine. U tomu se razdoblju ova već jako opterećena tema učestalo spominjala u medijima. Kao posljedica nekog djelomičnog gledišta tragični događaj svaki put dobiva punu pažnju medija. Jednako toliko učestalo se krivnja za taj nemili događaj prebacivala na muškarce i žene iz Dutchbat-a. Pojedine optužbe su uvredljive i svjedoče o pomanjkanju razumijevanja za situaciju koja je tada vladala. Naime, lako je biti general poslije bitke. No, cilj nije dati odgovor na pitanje tko i na kojoj razini treba snositi odgovornost. Puno je bitnije iz dobivenih iskustava izvući moguće pouke za buduće mirovne misije.

Ovom knjigom želim predložiti sliku svojih iskustava tijekom razdoblja od (samih) priprema za slanje (na misiju) Dutchbata 3 u Bosnu i Hercegovinu, kao i izvršenja tog nemogućeg zadatka. Naravno da je taj zadatak pošao po zlu. Ipak sam mišljenja da svatko tko je tijekom tri godine samo čitao kontradiktorna izvješća mora znati što se zbilja odvijalo u Srebrenici i u njezinu okruženju, kako bismo svi iz toga u budućnosti nešto mogli naučiti.

Ova se knjiga sastoji od četiri dijela. Prvi dio opisuje osnivanje Dutchbat-a 3 1994. godine, način priprema za slanje (u misiju) i brojnih okolnosti koje su tijekom vremena imale veliki utjecaj na djelovanje nizozemskog bataljuna. Te okolnosti se među ostalim odnose na zapovjedni odnos u Bosni i Hercegovini, na stav zaraćenih strana u zaštićenoj zoni Srebrenice i u njezinoj okolini, kao i kontinuiranog protivljenja istoj, nadalje na različite optužbe na račun Dutchbat-a u svibnju 1995. godine te na nedostatak logističkih sredstava. Svi ti aspekti doveli su do toga da Dutchbat naposljetku nije bio operativan. Posljedice toga opisane su u drugom dijelu knjige pod naslovom *Početak kraja*, a utemeljene su na događajima koji su se odvijali između siječnja i lipnja 1995. godine. Taj dio ujedno obrađuje i napad na Srebrenicu i pad enklave Srebrenice, pod naslovom *Kraj*. Na koncu poglavlja opisani su brojni pregovori s Mladićem u Bratuncu te evakuacija velikog dijela stanovništva u Kladanj. Treći dio knjige rasvjetljava djelovanja u Potočarima kada se Dutchbat pripremao za povratak u Nizozemsku i zbivanja koja su se odvijala u Zagrebu. Na kraju se nalazi kratko razmatranje problematike pod naslovom *Slagalice stvarnosti*. Zadnji dio između ostalog sadrži priloge, na koje ću se referirati u narednim dijelovima.

Zašto ponovno knjiga o Srebrenici? Uostalom, već su različite knjige posvećene ovoj temi. I... zasigurno će se još brojne napisati. Ova knjiga donosi priču zapovjednika koji se nalazio na licu mjesta, a ne onu brojnih znalaca koji su vodili rat iz svojih ureda u Den Haagu, Bruxellesu ili New Yorku (1)⁵.

Naposljetku, naslov ove knjige glasi *Srebrenice. Tko mari? Slagalice stvarnosti*. Kada okrenete i posljednju stranicu ove knjige, možda ćete se skupa sa mnom zapitati tko je na kraju osim Dutchbat-a podupirao stanovništvo Srebrenice. Moguć odgovor je: poneki. Tko je povrh toga tijekom pada zaštićene zone i kasnije dugoročno podupirao Dutchbat 3, tzv. posljedicu onoga što danas zovemo srebrenički fijasko. Odgovor glasi: samo pojedini. Ujedno sam to nazvao i *Slagalicom stvarnosti*. O toj stvarnosti, naime, znamo jako malo. Na mnoga pitanja

⁵ Sa zahvalom belgijskom generalu Briqemontu, od koga potječe ova opaska i koji bi mi vratio osmijeh na lice tijekom razdoblja velikog licemjerja u zadnje tri godine.

valja dobiti odgovor. Brojni odgovori također slažu slagalicu oko istine o Srebrenici, slagalicu koja će se zbog stanovništva ove zaštićene zone prije ili kasnije morati složiti. Iskreno se nadam da ću ovom knjigom tomu doprinijeti.

Dugujem brojne zahvale mnogim dobrim prijateljima i kolegama koji su mi djelom i savjetom pomagali pri stvaranju ove knjige. Jules Zegers, Dick Wolterink, Rob Franken i Peter Bekkering – hvala vam na razumijevanju, bezgraničnoj energiji, kritičkim komentarima, entuzijazmu i mudrim savjetima; Arie Kornet, hvala na osobnom angažmanu; Kiny hvala na ohrabrenju i beskrajnom strpljenju.

Thom Karremans

PRVI DIO

PRIPREME I OKOLNOSTI

PRVO POGLAVLJE

Napad na promatračnicu-E

Na kalendaru je 3. lipanj 1995., subota. U Nizozemskoj je vikend. To znači da djeca idu na sportske aktivnosti, obavlja se kupovina, peru se auti, a i u vrtu se mora još ponešto napraviti. I u Srebrenici svaka subota izgleda isto, osim što djeca ne idu na sportske aktivnosti, nema trgovina i jedva da prođe koji automobil. No, ova subota je pak skroz drukčija.

Srebrenica

Nema blagdana Duhova u Bosni i Hercegovini. Ondje je rat i snimke rata emitiraju se svakodnevno diljem svijeta. Više od 300 pripadnika Plavih kaciga zarobljeni su kao taoci, okovani lancima za ulazna vrata skladišta streljiva ili za banderu. U zaštićenoj zoni Goražde većinu promatračnica u kojoj su bili Englezi i Ukrajinci osvojili su bosanski Srbi. NATO je koncem svibnja stavio u upotrebu zračne snage. Jučer je srušen američki F-16 iznad Banja Luke. A u zaštićenoj zoni Srebrenici? Normalna subota. Do 8.30 h. Netom je završen uobičajeni jutarnji brifing i u operativno središte stigla je obavijest da je 40-50 pripadnika VRS-a (Vojska Republike Srpske) napalo promatračnicu-E nakon što su kratko prije napada putem megafona svima naložili da napuste promatračnicu. Pitam se: „Jesu li ti ljudi potpuno poludjeli?“ Pucnjava oružja i mitraljeza, ručne granate, minobacači. Nije bilo nikakve šanse. Niti 15 minuta prije nego se to dogodilo, prenio sam osoblju i podzapovjednicima veliko divljenje za ustrajnost i odrješitost nizozemskog bataljuna koje su izrazili generali Smith i Haukland. No, moj moto glasi: „Budi na oprezu i prije svega usredotočen!“

Srećom su narednik Ceelen i njegovi ljudi iz promatračnice-E na oprezu. U 10 minuta uz pomoć oklopnog vozila prekidaju borbu. Meci i krhotine lete uokolo, pogođen je toranj za promatranje, izrešetani su montažna kućica i šatori, a granate padaju oko promatračnice i na nju. Nema puno vremena, zapovijedi se izdaju munjevitom brzinom, a izvršavaju se još brže,

prema unaprijed danim i uvježbanim procedurama. Urla se: „Napustiti položaj!“ Netko je skoro ostao zaboravljen.

U posljednji trenutak ta je osoba sustignula vozilo koje je već bilo u pokretu i dok su se stražnja vrata zatvarala, na vrijeme se sklonila na sigurno.

Nešto poslije, lijevo od puta zauzet je zabačen položaj odakle je skupina imala pogled na postaju gdje su pet mjeseci obavljali svoj posao. 2. satnija i bataljun brzo su poduzeli dodatne mjere.

Postavljam si pitanje: „Gdje su se kvragu sada nalazili pripadnici ABIH (Armija BiH, službena vojska vlade BiH).“ Nema ih ni na poljima ni na putevima. „Zašto braniti?“ netko tiho prošapće. Navečer mi je nakon trosatne rasprave s civilnim i vojnim vlastima Srebrenice postalo jasno. Jednostavno nijednog pripadnika ABIH nije bilo u okolici promatračnice-E. „Sranje“, pomislih. Je li ovo početak napada na enklavu? Je li ovo nastavak obrasca kojeg su bosanski Srbi primijenili u Goraždu? S više od 300 talaca i NATO-ovih zrakoplova koji se više ne koriste? Karadžić i Mladić pokazuju svoje adute. Cijeli svijet napeto gleda. A članovi garnizona promatračnice-E? Oni su se u međuvremenu oporavili od straha. Preživjeli su: bez ozlijeđenih, a kamoli poginulih.

Simin Han

Kalendar pokazuje 3. lipanj 1995., subotu. Otprilike je 11 h kada sam ponovno pozvan u operativno središte. Moj zamjenik major Peter van Geldere iz Tuzle na telefonu je. Ljudi oko mene gledaju me pogledima koji su odavali napetost. Vide na mom licu da se ponovno nešto ozbiljno dogodilo. Razgovor je kratak: borbeno oklopno vozilo (vrsta: borbeno vozilo pješništva/BVP - YPR⁶) 1. satnije u Siminu Hanu na putu od promatračnice-T2 prema UN-ovoj bazi direktno je pogođeno u kupolu. Radi li se o projektilu ispaljenom iz tenka, protuavionskog topa ili o protutenkovskoj granati? Tko ga je ispalio? To se ne zna. Zapovjednik vozila narednik I Pieter van Wesel i topnik vojnik I Gaby Looman ozbiljno su stradali. Teško ranjeni prevezeni su u Normedcoy (norveška medicinska satnija) u Tuzli. Vozač je pao u stanje šoka. Pričekao sam da sve razradim, neko vrijeme je potrajalo prije nego sam shvatio što se uistinu dogodilo i dok je ozbiljnost situacije prodrla do mene: dvojica teško ranjenih i vozač koji je pao u stanje šoka kao posljedica vojnih djelovanja. „Kakvi šupci!“, izletjelo mi je, „kakav odvratn, pokvaren rat.“ Promatračnica-T2 u kojoj je 29. ožujka vojnik I Jeffrey Broere izgubio život od paljbe granata. U mislima su mi lica njegovih članova obitelji. Pred očima vidim scene s njegova pokopa. Čemu sva ta bol? Onda sam shvatio da se i ovdje život mora nastaviti dalje, da imamo zadatak koji moramo izvršiti i privesti kraju.

Prvo napad bosanskih Srba na promatračnicu-E i onda direktan pogodak u vozilo 1.-satnije.

Je li ovo početak kraja?

⁶ YPR vrsta je oklopnog vozila. (<http://docplayer.nl/14747968-Technische-gegevens-ypr-765-prco.html>, zadnje gledano 12.2.2023.)

DRUGO POGLAVLJE

Priprema

Assen⁷, 3. listopada 1994. Na mjestu prozivke stoji mnoštvo postrojenih ljudi čiji je broj premašivao 700. Osim 13. pješačkog bataljuna 11. zračno-jurišne brigade⁸ prisutni su i muškarci i žene koji su došli sa svih strana u vojarnu *Johan Willem Friso*⁹ kako bi toga dana postali dio trećeg bataljuna koji će u siječnju 1995. biti poslan u Bosnu i Hercegovinu. Oko 80 različitih jedinica i podjedinica Nizozemske Kraljevske Vojske osiguralo je osoblje kojim je Dutchbat 3 zaposleo sve svoje funkcije i kako bi Dutchbatu 3 bilo omogućeno ispunjenje zadaće pružanja humanitarne pomoći u bivšoj Jugoslaviji. Bilo je podjedinica koje su poslale po jednog ili svega nekoliko vojnika i onih jedinica koje su na raspolaganje stavili cijeli vod. To okupljeno osoblje povezano je poput rasutog pijeska koji se u razdoblju od tri mjeseca morao formirati u snažno jedinstvo. Program je iz dana u dan ispunjen temama iz kojih je bilo nužno dati poduke kako bi se zadaci uspješno izvršili, kako na individualnoj razini, tako i na timskoj razini.

Prije nego što se pozabavim detaljima, dobro bi bilo kratko se zaustaviti pri zapovjednoj strukturi unutar koje će Dutchbat 3 vojno djelovati. Organizacijsku strukturu 13. pješačkog bataljuna možete pronaći u prilogima 1 i 2. Određen broj jedinica pri tome sam označio simbolima koje ćete kasnije pronaći na raznim kartama.

Cijela operacija međutim nije provedena pod nizozemskom zastavom, već pod zastavom UN-a. U ovoj fazi za daljnje razumijevanje neophodno je objasniti kratku povijest UN-ove zabrinutosti oko sukoba u bivšoj Jugoslaviji, kao i zapovjedni lanac Ujedinjenih naroda, način na koji se zapovjedni lanac nastavlja na razinu nizozemskog bataljuna, njihov zadatak i naposljetku osoblje i sredstva s kojima je Dutchbat poslan na put. „Kako dosadno“ pomislit ćete u početku prilikom čitanja ovih informacija.

No, upravo ove informacije govore puno o situaciji u kojoj se nalazila jedinica kada je 6. srpnja 1995. izvršen napad na zaštićenu zonu Srebrenicu. Povrh toga, te informacije razjašnjavaju okolnosti pod kojima smo u tom razdoblju funkcionirali. Naposljetku, ukazuju na način na koji je zadacima, koji su već bili dodijeljeni Dutchbatu, dodavan dodatan sadržaj koliko god je to bilo moguće.

Prethodni događaji

Osnovni cilj UN-a 1991. godine bio je pod kontrolu staviti građanski rat koji je izbio u Hrvatskoj. U tu je svrhu u siječnju 1992. osnovan UNPROFOR (Zaštitne snage UN-a). Nakon

⁷ Grad na području sjeveroistočne Nizozemske s vojnim postrojenjima; glavni grad pokrajine Drenthe.

⁸ Naziv 11. zračno-jurišna brigada usporediva je npr. s hrvatskom 1. mehaniziranom gardijskom brigadom koja nosi naziv „Tigrovi“. (<https://www.defensie.nl/organisatie/landmacht/eenheden/11-luchtmobiele-brigade> zadnje gledano 12.2.2023.)

⁹ Nizozemski vladar koji je vladao na prelasku iz 17. u 18. stoljeće. (Doedens, Anne, Yolande Kortlever i Liet Mulder. *Geschiedenis van Nederland. Het verhaal van prehistorie tot heden*. (Zutphen: Walburg Pers, 2015), 184.); Ujedno i naziv za najstariju nizozemsku pješačku pukovnicu kojoj je 2020. godine nadodana titula princa. (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2020-434.html>, zadnje gledano 12.2.2023.)

što su izbili sukobi između Muslimana i bosanskih Srba, aktivnosti UNPROFOR-a su 28. travnja 1992. proširene i na Bosnu i Hercegovinu. Nakon što je 14. rujna iste godine UN odlučio rasporediti trupe u svrhu zaštite humanitarne pomoći pod nadzorom UNHCR-a (Ured visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice), to je dovelo do osnivanja BH-komande u Kiseljaku.

DRUGI DIO

POČETAK KRAJA

OSMO POGLAVLJE

Dutchbat više nije operativan („Početak kraja) (siječanj-ožujak)

Blagdan je Duhova 1995. kada sam odlučio napisati pismo svim postrojima kako bi ih obavijestio o činjenici da Dutchbat 3 više nije u mogućnosti izvršavati svoju zadanu misiju. Prema uobičajenim standardima, bataljun više nije operativan. Podvojenih osjećaja odlučujem sastaviti dva priopćenja. Kao što sam dosad sve dokumente označavao brojevima, numerirao sam i ova pisma: TK9588 i TK9589 (prilog 24 i 25). Samo smo djelomično upotrebljivi. Logistička ograničenja i manjak osoblja dobrim su dijelom doprinijeli tomu. No, više je okolnih faktora imalo ulogu u predigri za pad Srebrenice. U prethodnim poglavljima su ti faktori samo usput spomenuti. Iznimno teški vremenski uvjeti, međusobni odnos zaraćenih strana, posljedice sukoba na drugim mjestima u Bosni i Hercegovini, nedostatak operativne podrške viših postroja, komunikacijski problemi i neprovedivi zadaci.

Svi ti faktori imaju utjecaj na primjenjivosti nizozemskog bataljuna. Jesu li organizacija UN-a i određeni dužnosnici mogli učiniti nešto kako bi ublažili uvjete s kojima su se suočavali stanovništvo i Dutchbat u enklavi? Odgovor djelomično glasi: da. Drugi mandat, više bolje naoružanih jedinica, energičan nastup, stvaranje i zadržavanje pritiska te neprekidna težnja k maksimalno ostvarivom: *win-win* situacija. No, ništa ne ide u korist Ujedinjenim narodima.

Osim toga, kod svih zaraćenih strana nedostaje jasna želja za odustajanjem od sukoba. Još gore, oni nastavljaju sa sukobima. I kada u međuvremenu nakratko zavlada mir, tada neinscenirani incident, postane uzrokom da se smjesta potegne za oružjem. Beskrajna priča. Puno je uzroka tomu i sve suprotstavljene strane iz toga pokušavaju izvući vlastitu korist. Nije dvojbeno ni da mediji imaju veliku ulogu u tomu. Vješto se reagira na određene situacije, a posljedice toga ne izostaju. Akcija i reakcija, a posljedice su često nepredvidive. Zbog toga se posebno divim zapovjednicima koji svakog puta u ime UN-a za pregovarački stol pokušavaju pridobiti suprotstavljene strane kako bi ih uvjerali da obustave sukob.

Vrijeme i teren

A Srebrenica? Doima se da ondje vlada mir. Status quo s pokojim okršajem. Situacija je takva da se oko nje ne treba pretjerano brinuti. Barem tako djeluje i u skladu s time razmišljaju viši postroji. Sredina je zime kada je u Srebrenici Dutchbat 3 preuzeo zadatke od Dutchbata 2. Puno je snijega pa su malobrojni putevi i staze vozilima bataljuna jedva prohodni ili su skroz neprohodni. Pojedine promatračnice odsječene su od vanjskog svijeta ili teško su pristupačne. Utabani snijeg i smrznuto tlo uvijek su bolji od blatnih staza s kojima smo se kasnije dugo vremena suočavali. Vrijeme i teren značajan su dio koji utječe na proces donošenja odluka prije izvršenja određene akcije ili operacije. Suodlučujući su za uspjeh istih. U povijesti smo vidjeli brojne primjere toga. Velike operacije morale su biti odgođene zbog loših vremenskih uvjeta, a druge su pak bile potpuni promašaj ili su rezultirale kaotičnim stanjima. Kombinacija lošeg vremena i teško prohodnog terena prekinula je i nizozemske bataljune više puta u izvršenju zadataka jer područje oko grada Srebrenice ima drukčija obilježja od onih na koja smo mi općenito naviknuti, a to su: nizozemski polderi i Sjevernonjemačka nizina. Veliki dijelovi enklave nisu prohodni ili su jedva prohodni, drugi su dijelovi nepristupačni u smislu visinske razlike, vegetacije i moguće prisutnosti mina. Područje je čudljivo, ali ako to uzmete u obzir možete tu neprohodnost pretvoriti u vlastitu prednost, ako vojno inženjerstvo pripomogne. No, jednu okolnost zbilja nemamo pod kontrolom, a to su vremenske prilike.

Vrijeme u Bosni i Hercegovini također je čudljivo jer se izmjenjuju sve moguće varijante između toplog i hladnog. No, vrijeme nije samo čudljivo u bivšoj Jugoslaviji, nego i u Nizozemskoj jer 6. siječnja 1995., na dan odlaska prve rotacije, ministar obrane Voorhoeve nije uspio doći na oproštaj u Assen¹⁰ zbog toga što su ga zaustavile obilne snježne oborine u okolici Hoevelakena¹¹. Na putu od Zagreba prema Srebrenici također je padoo snijeg, a cijela je enklava bila zavijena u bijelo. Dobro za ljubitelje snijega, ali operativno je to katastrofa. Hladnoća ima utjecaja i na opskrbu vodom; redovito se zamrzne vodovodna cijev kojom raspolažu Potočari i na koju je priključena baza. Moji prvi pokušaj da posjetim promatračnicu-F nije uspio zbog obilnih snježnih padalina. S time se dalo živjeti jer je kod kuće u Nizozemskoj situacija krajem siječnja gora. Mnogi dijelovi su preplavljeni zbog obilnog otopljenog snijega i neprestane kiše. U cijeloj Europi vrijeme je loše. Oluja je s krova otpuhala dvije SATCOM-antene, što ozbiljno remeti komunikaciju s vanjskim svijetom.

Temperaturne razlike velike su jer 7. veljače uživamo u sunčanom danu s temperaturama iznad 20 Celzijevih stupnjeva. Krajem ožujka ponovno pada snijeg, a 31. ožujka čak je riječ o obilnijim snježnim padalinama. Nakon toga počelo je proljeće sa svim svojim posljedicama: kiša, otopljeni snijeg i urušavanje puteva, koji su svakim danom postajali neprohodniji. Pojedine su promatračnice tijekom cijelog razdoblja trajanja misije ostale teško pristupačne - ako ne zbog snijega, onda zbog kiše. Od vozača se tražila velika upravljačka kompetencija. Vod vojnog inženjerstva doduše raspolaže s dovoljno materijala za popravak cesta tamo gdje je potrebno, no u svibnju se moralo prekinuti s tim radovima radi nedostatka goriva.

¹⁰ Ibid. 5

¹¹ Grad na području središnje Nizozemske; nalazi se u pokrajini Gelderland.

Početkom svibnja cesta prema promatračnici-A činila se toliko lošom, da je bilo potrebno izvidjeti alternativnu rutu. Nekoliko puta išao sam tom cestom i često sam rekao samom sebi: „Nadam se da će ovo dobro proći.“ Posljedice za stanovništvo puno su gore zbog opće nestašice svega. (...)

TREĆI DIO

POVRATAK I POGLED UNATRAG

ČETRNAESTO POGLAVLJE

Potočari

Obuzima nas tišina. Najprije nisam vjerovao dok nisam shvatio da je ovo stvarnost. Gotovo je. Šest dana rata i dva dana evakuacije. Vidjeli smo svu patnju svijeta i sudjelovali u okolnostima koje ćemo pamtiti čitav život. To se ne zaboravlja. Prizori izbjeglica, brutalno nasilje bosanskih Srba i nemoć Dutchbata.

Od pukovnika Brantza doznajem kako stvari stoje u Tuzli. Sve bez pogleda kroz ružičaste naočale jer nitko nije očekivao 25 000 izbjeglica koji će u samo dva dana kod Kladnja biti prebačeni preko granice. Bosanska vlada u Sarajevu podijeljena je oko prihvata izbjeglica. Već prethodnog dana posavjetovali su se i predloženo je da se stanovništvo nakon dolaska rasporedi na različite lokacije oko Tuzle. No, vlada odbija suradnju: „It's caused by the UN, let them solve it.“¹²

Nakon što sam nekoliko puta BH-komandi¹³ pokušao dati smjernice za bataljun, iste sam poslao faksom u 8 sati. Naslov glasi: „Smjernice za pregovore s generalom Mladićem“. Sročene su na nizozemskom jeziku i, u neprisustvu generala Nicolaija, potpisao ih je potpukovnik De Ruiter. Smjernice su usmjerene na Dutchbat i poslane su s ciljem informiranja nizozemskih časnika koji su se nalazili posvuda u zapovjednoj strukturi (prilog 37). Dio smjernica slaže se s polaznom točkom načelnika stožera za obranu: „Ako je izvedivo, ponesi sa sobom koliko je god moguće.“ No, s petom smjernicom nisam se mogao složiti. Uostalom, tek smo naučili da očito ruta preko Bratunca, Kravice, Konjević polja, Nove Kasabe, Milića, Vlasenice i Tišče¹⁴ u smjeru Kladnja i nije najbolja, a ni ruta preko Kladnja u smjeru Busovače/Šantića prema muslimanskom teritoriju nije djelovala kao dobro rješenje. Iz raznih razloga odbio sam rutu koja je bila naznačena kao primarni prioritet. Prvo preko bosansko-srpskog područja koje je ustupljeno od strane neregularnih trupa, potom preko linije sukoba koja je zatvorena kod Kladnja i onda na muslimanski teritorij? „Pobogu tko je ovo osmislio?“ povičem kada ugledam faksimil. „Kako možeš smisliti ovako nešto? Ne vode li viši postroji računa o porukama i zemljopisnim kartama? Pa Kladanj je zatvoren?“ Ova smjernica nije prihvatljiva. „Razlog: moguća skrb i prihvati osoblja prije povratnog putovanja u Nizozemsku poduzet će se pod izravnim nadzorom zapovjednika nizozemskog kontingenta. U Zagrebu nema dovoljno postrojenja.“ No dakle, to ćemo vidjeti nakon nekoliko dana. Obilje postrojenja,

¹² „Sve je uzrokovano UN-om pa neka oni to riješe.“ (osobni prijevod autorice ovoga rada)

¹³ 3. značenje riječi komanda koje se može pronaći na Hrvatskom jezičnom portalu. (<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, zadnje gledano 12.2.2023.)

¹⁴ Tišča je rijeka koja teče u Bosni i Hercegovini.

naročito kroz mogućnosti koje nudi kamp Pleso i Zračna luka Zagreb. Morao sam dugo uvjeravati nizozemsku liniju kako bi ih na temelju valjanih argumenata uvjerio da postoji samo jedno realno rješenje: Zvornik-Zagreb. Beograd je isto opcija. Ali Kladanj? To ne dolazi u obzir.

Zemljopisna karta Bosne i Hercegovine (rute bijega)

Imam problem i s osmom smjernicom: „Ako pregovori zapnu, odmah se konzultirati s brigadnim generalom Nicolaijem (opunomoćeni pregovarač nizozemske Vlade i UNPROFOR-a). Generala Nicolaija međutim VRS-a nije prihvatila kao pregovarača. Zbog devete smjernice bilo mi je neugodno jer sam prasnuo u smijeh: „Prijetnje bi zasad trebalo strogo ignorirati i odmah dojaviti, bez obzira na doba dana.“ Zadnji dio rečenice ponovno me spustio na zemlju. Tu podršku očekivao sam od 18. veljače 1995. kada je prvi konvoj s gorivom trebao stići, ali ga je VRS odbila propustiti. Ta podrška je stigla, kada je već prošla baba s kolačima. Iz ove poruke zaključio sam da ću s Mladićem ja morati pregovarati o mogućim uvjetima evakuacije Dutchbata. Kvrugu, zašto to ne radi general Nicolai ili Janvier? Uz to, čini se kao da je Mladić odjednom odmaglio.

Na temelju smjernica sastavljam poruku Mladiću koju će oko 22 h časnici za vezu dostavili u promatračnicu-JOVO (prilog 38). U istom trenutku dogovorio sam sastanak s osobljem bataljuna i zapovjednicima satnija. Iako nitko više nije znao kako dalje, smatrao sam da je nužno okupiti sve dužnosnike. Nakon što sam započeo sastanak uz opasku da smo zadnja dva dana gledali drugi nastavak filma *Schindlerova lista*, raspravio sam nekoliko tema s njima.

Mišljenja sam da je svatko u bataljunu dao sve od sebe, unatoč svim nevoljama koje su se dogodile posljednjih dana. Ljudima je nanesena bol koja se ni na koji način ne može nadoknaditi. Referiram se na razgovor koji sam netom vodio sa zapovjednikom kopnenih snaga, u kojem sam od njega zatražio opširnije smjernice. „Svatko ide kući što je brže moguće.“ Ministar obrane jutros u pola 11 obznanio je Akashiju¹⁵ stajališta Nizozemske, u kojima je navedeno da je između ostalog potrebna velika brzina i da mora doći do savjetovanja između Akashija, Miloševića i Karadžića.

Postoje dvije opcije za evakuaciju Dutchbata:

Prva opcija:

Dutchbat odlazi s cjelokupnom opremom. Janvier je pristaša ove opcije i poduzimamo sve kako bi ova opcija uspjela. Nema predviđanja kada će se donijeti odluka.

Druga opcija:

Dutchbat odlazi bez opreme, ali samo po nalogu BH-komande i zapovjednika nizozemskog bataljuna. Međutim, i dalje se navija za prvu opciju.

¹⁵ Yasushi Akashi bio je specijalni izaslanik glavnog tajnika UN-a za bivšu Jugoslaviju 1990-ih godina.

Zbog svih današnjih događaja nismo imali vremena odati počast Ravivu van Renssenu koji je jutros u pola 12 pokopan na vojnom groblju u Loenenu¹⁶. Iz tog razloga nastojim osigurati dvije minute šutnje u znak sjećanja na njega.

Tražio sam informaciju o najnovijem stanju promatračnice-A i promatračnice-C. Neposredno prije prvih pregovora s Mladićem VRS zauzela je promatračnicu-C. Članovi garnizona te promatračnice na kraju će puno kasnije biti odvedeni u Bratunac. Time je broj zatočenih Dutchbata porastao na brojku od 55. Promatračnica-A jedina je promatračnica koja nije napuštena. Osim toga, činilo se da je dio vozila za pratnju s posadom izgubljen. Poručniku Egbersu, koji se u posljednjem vozilu evakuacijskog konvoja vozio prema Tišči, više nije bilo glasa. I druge skupine više se nisu vratile. Pokušavam od zapovjednika satnije tijekom brifinga idućeg jutra dobiti liste na kojima je zapisano osoblje koje je prijavljeno da se nalazi izvan baze. Na kraju naređujem svima da tu večer dodatnu pažnju posvete sebi, što znači da se posvete osobnoj higijeni, podijele među sobom odjeću i potom se dobro naspavaju. Tražim maksimalan mir, a oni koji ne mogu spavati neka unaprijed razmišljaju o sutrašnjem programu. Straža ostaje pojačana.

Petak 14. srpnja 1995.

U osam sati započeo je uobičajeni jutarnji brifing. Primarni prioritet bila je priprema medicinskog konvoja, drugi prioritet bilo je čišćenje baze nakon što su dijelovi baze već zaključani zauvijek. Treći prioritet je početak pripreme našeg odlaska. Konvoj UNHCR-a¹⁷ iz Beograda se vratio neobavljenog posla s misli vodiljom VRS-e: izbjeglice se nalaze na muslimanskom teritoriju pa će ih zbrinuti bosanska vlada. Logistički konvoj za potrebe Dutchbata tog je ranog jutra krenuo iz Zagreba i stao u Zvorniku. Dobio sam listu osoblja i činilo se da još dosta ljudi nedostaje.

U 9.15 imam razgovor s pukovnikom Deddenom iz kriznog stožera Nizozemske Kraljevske Vojske. On radi na planu evakuacije Dutchbata i najprije je zastao između dvije opcije: ili putem Busovače – logistički transportni bataljun spreman je za tu opciju – ili preko Zagreba. Teško preko Beograda. Boravak na nekoj usputnoj lokaciji vjerojatno će trajati dva dana.

Oko 11 sati dobio sam odgovor na svoje pismo koje sam večer prije dao dostaviti u promatračnicu-JOVO. Jedan od prevoditelja preveo je odgovor i on se svodi na sljedeće: „poruka primljena, uzet ću ju u obzir, sve se rješava na licu mjesta, imaj strpljenja, pozdrav.“ Jedan sat kasnije moje pismo i odgovor na njega nalaze se kod svih viših postroja. U 11 sati ujedno imam razgovor s Komisijom kućnog fronta¹⁸ koja se nalazi u Assenu. Istovremeno je bosanska vlada prema riječima Muratovića popustila pred argumentima UNPROFOR-a da izbjeglice rasporedi preko cijelog područja. Tijekom poslijepodneva pristigao je logistički konvoj s hranom, lijekovima i gorivom, ali tek nakon što je 30 000 litara dizela predano kao

¹⁶ Naselje na području središnje Nizozemske; nalazi se u pokrajini Gelderland.

¹⁷ UNHCR= Ured visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice

¹⁸ Doslovno prevedena *komisija kućnog fronta* skupina je ljudi iz domovine koja podržava osobu u misiji; može biti religijskog karaktera. (<https://www.gzb.nl/doe-mee-als-tfc>, zadnje gledano 12.3.2023.)

„cestarina“. Dio lijekova kasnije je dovezen u bolnicu u Bratunac za ozlijeđene koji se tamo liječe.

U 21 h ponovno imam razgovor sa zapovjednikom kopnenih snaga. Nanovo raspravljamo o opcijama i o našem gledištu o ovoj situaciji te mi je on rekao da će se sutradan održati veliki dan kućnog fronta u Soesterbergu¹⁹. Program će biti emitiran putem radija tako da ćemo izravno moći čuti sve što se tamo događa. Tijekom tog razgovora došle su skupine koje su bile pratnja: 12 članova Dutchbata bez prebijene pare i bez ikakvog vozila. Kroz pola sata o tome su obaviješteni svi postroji kao i krizni stožer Nizozemske Kraljevske Vojske. Samo se još osoblje promatračnice-A i promatračnice-C nalazilo izvan baze.

ČETVRTI DIO

DODATAK

PRILOG 25

Stanje u Srebrenici

I (nizozemski) UN-ov pješački bataljun Dutchbat 3

Zapovjednik

Broj pisma: TK9589 Potočari, 5 lipanj 1995.

Predmet: Stanje u Srebrenici

Za: zapovjednika kriznog stožera Nizozemske Kraljevske Vojske

Brigadni general: F. Pollé

Ovime Vam dostavljam opis trenutne situacije u enklavi SREBRENICA i u njezinu okruženju. 4. lipnja 1995. poslao sam procjenu (rizika) situacije zapovjedniku UNPROFOR-ovog *Sektora sjeveroistok* - brigadnom generalu Hauklandu u Tuzlu, zapovjedniku UNPROFOR-ove BH-komande – generalnom pukovniku Smithu u Sarajevo, zapovjedniku snaga – generalnom pukovniku Janvieru u Zagreb, kao i kopiju (procjene) kriznom stožeru u Nizozemsku. Molio sam zapovjednike da ispituju posljedice situacije u kojoj se nalazi osoblje Dutchbata, kao i stanovništvo unutar enklave.

Situacija je operativno i humanitarno poprimila takve ozbiljne razmjere da bataljun, kao ni civilne ni vojne vlasti više nisu u stanju učiniti pozitivan preokret. Mene su izričito pitali, da iznesem opis situacije. U slučaju da u vrlo kratkom roku ne dođe do promjena tog stanja onda nije isključeno da će se dogoditi katastrofa. Sada bataljun (više) nema mogućnost poduzeti nešto po tom pitanju.

Molim Vas da ovo pismo podastrete ministru obrane i ministru vanjskih poslova te o tome obavijestite načelnika obrane i zapovjednika kopnene vojske. Kao zapovjednik Dutchbata mišljenja sam da jedna ovakva situacija mora zadobiti najveći prioritet. Uostalom bataljun se,

¹⁹ Grad na području središnje Nizozemske; nalazi se u pokrajini Utrecht.

s obzirom na svoje nemogućnosti, više ne može oduprijeti ovakvoj situaciji koja je izmaknula kontroli. Na kraju, mogu li Vas zamoliti da nabrojane stvari preko nizozemske izvještajne novinske agencije pustite u javnost.

Karremans, Th.J.P.

Potpukovnik pješništva

Prilog: Stanje u Srebrenici

Prilog pismu br. TK9589 dana 5. lipnja 1995. od zapovjednika Dutchbata
STANJE U SREBRENICI

UVOD

1. 13. pješački bataljun 11. zračno-jurišne brigade od svoje se rotacije s prethodnim pješačkim bataljunom u siječnju 1995. u enklavi Srebrenici susreo s nagomilanim operativnim, logističkim i humanitarnim problemima. Zadatak bataljuna otada se može izvršavati samo kroz inventivno djelovanje. K tomu je zajednička poveznica bila što štedljivije korištenje sredstava koja su bila raspoloživa. Bataljun je bio jedina jedinica unutar UNPROFOR-a koja je redovito održavala kontakt s objema zaraćenim stranama u enklavi, unutar koje je živjelo oko 43 000 muslimana, od kojih se polovica sastojala od izbjeglica. S vojskom BIH unutar granica enklave, kao i s VRS (Vojskom Republike Srpske) izvan enklave redovito su se vodili pregovori. Logistička opskrba bataljuna robom (uz iznimku dizela i lijekova) i potrepština za pomoć stanovništvu (posebice hranom) bila je umjereno osigurana putem internacionalne humanitarne organizacije UNHCR. Svemu tome nedavno je došao kraj.
2. Novo razdoblje nesigurnosti započelo je u četvrtak 25. i u petak 26. svibnja zračnim napadima NATO-a. Posljedica toga, između ostalog, bila je granatiranje Tuzle i Srebrenice. Pri tomu je poginulo ili ranjeno puno ljudi. Pritom je zarobljeno skoro 350 Plavih kaciga, a u Goraždu je VRS na razne nedopustive načine zaposjela promatračnice te su se borbe samo zaoštrile. Sve češće se otvoreno pucalo na UN-u te izražavalo prijetnje.
3. Neumjesna euforija u koju se činilo da je dospjelo bosansko-srpsko vodstvo i besraman nastup njihovih oružanih snaga odražavaju se na stanovništvo enklave Srebrenice, kao i na zadatak tamošnjeg nizozemskog bataljuna. Situacija svakim danom postaje više prijeteća i vjerojatno će uskoro eskalirati. Stanovništvo je očajno i čini se da je postalo potpuno ovisno o bataljunu. Iz posljednjih razgovora svaki put se doimalo da je svoju sudbinu prepustilo nizozemskom bataljunu. Ukratko, bataljun se suočava s problemima koje je gotovo nemoguće riješiti.

RAZMATRANJE

4. Osim međusobnih okršaja između dvije zaraćene strane unutar SREBRENICE i u njezinoj okolini te osim pucnjave po promatračnicama i na ophodnje Dutchbata, donekle je vladao status quo. Međutim stav se VRS-a zaoštrio. Od najrecentnijih zračnih napada, VRS u okolini se enklave ostvarila dugo željena želja - osvojiti južni

dio „zaštićene zone“ upotrebom oružja, u kojem se uzduž rječice JADAR nalazi izbjeglički kamp s oko 3000 Muslimana. Taj kamp nosi naziv *Swedish Shelter Project* i nalazi se na području koje će vjerojatno zauzeti VRS. S obzirom na ono, što se odvijalo u prošlosti, nije potrebno govoriti što se može dogoditi tim stanovnicima. Već je trećina stanovnika iz straha pobjegla u unutrašnjost, u smjeru SREBRENICE.

5. Prošle subote izvršen je napad na (nizozemsku) promatračnicu-E. Posada promatračnice bila je pod paljbom od približno 75 vojnika. Pri tome su koristili vatreno oružje, kao i ručne bombe, a vjerojatno i minobacače. Budući da je bataljun poduzeo mjere opreza i jer se posada nije uspaničila, bataljun se uspio pod neprijateljskom vatrom povući na pozadinski položaj koristeći oklopno vozilo, u potpunosti po propisu. Takav pothvat međutim nema veze s ulogom mirovnih misija. To je otvoreno borbeno djelovanje. Bilo je to prvi put tijekom razdoblja rastuće napetosti da je neka promatračnica doista napadnuta ratnom silom. S obzirom na osjetljivi položaj promatračnice, sigurnost garnizona i očekivani otpor ispostavio se nemogućim i nije se smatralo poželjnim pokrenuti protuakciju s ciljem vraćanja promatračnice-E.
6. Dutchbat je uspostavio dvije privremene promatračnice s ciljem promatranja izgubljenih pozicija i izbjegličkog kampa. Povrh tomu, bataljun je uspostavio dodatne mjere za slučaj da VRS odluči nastaviti s djelovanjima. Osim toga, konzultacije su održavane u nekoliko navrata. Poglavitito konzultacije s civilnim i vojnim vlastima iz enklave. Nakon početnih prigovora i nakon što smo im naglasili i objasnili situaciju iz našeg stajališta, ispostavilo se da imaju trunku razumijevanja za naš način djelovanja. Način djelovanja koji oni jednostavno ne poznaju: pokretno i efektivno korištenje svih sredstava koja su dostupna. Otada je upadljivo mirnije. Posebitost oba dana blagdana Duhova bila je relativno mirnija situacija.
7. U slučaju da više instance u kratko vrijeme ne donesu nikakve efikasne mjere onda to ima sljedeće posljedice:
 - VRS pokušat će zauzeti južno krilo enklave
 - situacija u kojoj se u ovom trenutku nalazi stanovništvo smatra se katastrofalnom u pogledu sigurnosti, kao i iz humanitarnih stajališta
 - situacija u kojoj se u ovom trenutku nalazi bataljun nikako se ne može nazvati ružičastom
8. Južno krilo enklave

VRS učinit će sve kako bi pod svoju kontrolu stavila dolinu rijeke Jadar. To jedino mogu postići oružjem, zato što je Dutchbat, kao i vojska BIH, na velikom broju mjesta u dolini zauzela svoje pozicije. VRS u ovom trenutku drži sve adute u rukama. Kako se u ovom trenutku čini - za ofenzivu velikih razmjera nemaju dovoljno ljudstva. Oni će se uglavnom ograničavati na djelovanja s ograničenim ciljevima. Pri tome akcije na druge promatračnice nisu isključene. Njihova prednost je sustav teškog naoružanja: artiljerija, minobacači i nekoliko tenkova te oklopna vozila. Štoviše, VRS još uvijek drži veliki broj Plavih kaciga kao taoce. Upotreba ratnih zrakoplova u bilo kakvu svrhu nije pogodna i može čak dovesti do eskalacije situacije. VRS otvoreno je prijetila da će pucati na SREBRENICU kao što je to primijenila na TUZLU. Čak je i bataljun već nekoliko puta bio izložen prijetnjama. Dutchbat u ovom trenutku nije u mogućnosti na efektivan način poduzeti protumjere.

Ukoliko VRS bude ustrajala i pokušavala osvojiti južni dio enklave, onda dio promatračnica i *Swedish Shelter Project* dolaze u opasnost. Sve izbjeglice bit će protjerane u smjeru sjevera i zatim ubijene. Lokalne vlasti ne vide drugo rješenje nego se masovno braniti iza štita nizozemskih položaja. Stoga su ti položaji automatski u opasnosti da budu uključeni u sukob. Nastavak ofenzivnih djelovanja od strane VRS nije za isključiti.

9. Stanje stanovništva

U ovom trenutku može se utvrditi izvanredna situacija među stanovništvom. To je moguće zaključiti iz sljedećih opažanja:

- Situacija s hranom je zabrinjavajuća. Nedovoljno je zaliha kojima bi se stanovništvo opskrbilo. Ni UNHCR-ovi konvoji nemaju pristup enklavi. Nedostaju najosnovniji nutrijenti za život.
- Kao rezultat dugotrajnih kiša zadnjih dana i nevremena prošlog vikenda brojni su usjevi isprani iz zemlje. To će imati bitne posljedice za situaciju s hranom u nadolazećem zimskom razdoblju.
- Također su i brojni agregati za struju koji su ljudi sami napravili nestali u poplavama. Zbog toga enklava više ne raspolaže sa sredstvima kojima bi stanovništvo opskrbljivala strujom.
- Ujedno je i veliki broj cijevi za vodu koje su već ionako loše funkcionirale, postao neispravan ili začepljen, sa svim posljedicama za stanovništvo. Uostalom to vrijedi i za bataljun. Već nekoliko dana ni bataljun više ne raspolaže vodom koja dolazi iz slavine.
- Lokalna bolnica nije ni na koji način u stanju pružiti stanovništvu medicinsku pomoć. Nema lijekova, a aparatura je jako zastarjela ili uopće više nije u funkciji, a broj specijalista je drastično reducirana, što je posljedica helikopterske nesreće. Rad u takozvanoj ambulanti obustavljen je zbog nedostatka liječnika i lijekova. Ni Liječnici bez granica nisu u mogućnosti uskočiti jer i njima nedostaje lijekova. Previjalište dodijeljeno bataljunu iz istih razloga, kao i zbog nedostatka goriva ne može pomoći.
- Kao posljedica bombardiranja SREBRENICE prošlog četvrtak, 25. svibnja, ponovno su zatvorene sve škole.
- Budući da su bosanski Srbi nakon najnovijih razvoja događaja potpuno zatvorili južnu stranu enklave, ni krijumčarske rute iz i prema Žepi više ne mogu biti korištene. To znači da će cijene na crnom tržištu ponovno brzo narasti i da neće biti opskrbe mnoštvom za život nužnih potrepština.
- Budući da je prijetnja bosanskih Srba sve veća i očekivanje da se može dogoditi masovni napad na enklavu, brojni su stanovnici uz granicu enklave iz straha napustili svoje već ionako oskudne domove. To se također odnosi i na nezanemariv broj izbjeglica iz *Swedish Shelter Project*-a. Već preplavljeni grad SREBRENICA takvo kretanje stanovništva više ne može probaviti.

Civilne i vojne vlasti više su puta posljednjih dana predložile raspravu o gore navedenim opažanjima. Nisu više u stanju ni svladavati tu za njih bezizlaznu i kritičnu

situaciju, niti joj dati pozitivan zaokret. Dutchbat (više) nema sredstava ni mogućnosti da nešto poduzme po tom pitanju.

10. Stanje bataljuna

Ozbiljnih problema ima i pješački bataljun. Oni se javljaju na operativnoj, logističkoj razini i na razini pružanja pomoći. Glavni uzrok je logističko opskrbljivanje bataljuna koje se već duže vrijeme ne odvija jer bosanski Srbi sustavno odbijaju propustiti sve konvoje. Bataljun je potpuno odsječen od ostatka svijeta, s iznimkom komunikacijskog sustava povezivanja i zbog toga se njegov garnizon osjeća kao da je stavljen u istu situaciju kao i Plave kacige koji su uzete kao taoci - imajući na umu da je ovo stanje već duže vrijeme ovakvo. Sva druga ograničenja proizlaze iz već gore navedenoga.

Kako se čini, Dutchbat će se unutar 10 dana suočiti s izvanrednom situacijom, koju stanovništvo već duže vrijeme poznaje. Stoga u nastavku slijedi pregled najdelikatnijih potreba:

- Gorivo. Od 18. veljače 1995. nije bilo opskrbe dizelom. Korištenjem zaliha UNHCR-a koje su bile pohranjene na lokaciji bataljuna, uz iznimno malu potrošnju goriva, što je bila posljedica drastičnih mjera, te izvršavanje zadataka na drukčiji način, bataljun je uspio izdržati tako dugo. Idući vikend tomu dolazi kraj. Tada je osim zlatne rezerve, zaliha dizela u potpunosti iscrpljena. Zadatak bataljuna neće više biti moguće izvršavati. Povrh toga sigurnost osoblja od tog trenutka potencijalno je u opasnosti.
- Kao posljedica navedenih drastičnih mjera osoblje bataljuna već se dugo nalazi u situaciji, u kojoj gotovo potpuno nedostaju uobičajene za život nužne potrepštine. Primjeri njih su: grijanje, osvjetljenje, topla voda i sredstva za pranje. Velik se broj dnevnih aktivnosti previjališta, inženjerskog i logističkog voda i ne odvija.
- Bitni dijelovi izvršavanja zadatka otkazani su. Primjeri toga su: ophodnja i pružanje podrške stanovništvu.
- Prehrana. Gotovo mjesec dana osoblje nije opskrbljeno svježim namirnicama. Čitavo to vrijeme trošili su se terenski obroci, čija zaliha iznosi još četiri tjedna. Među osobljem je zabilježeno više pritužbi zbog čega ne mogu obavljati dužnost. Osnovnih prehrambenih namirnica kao što su mliječni proizvodi, meso i brašno više nema na zalihi. Osoblje bataljuna počelo je uzimati vitaminske pripravke kako bi nadoknadilo nedostatak unosa svježih namirnica.
- Voda. U trenutku kada su zalihe dizela iscrpljene, zaliha vode ima dovoljno još za 12 dana, pod pretpostavkom da svatko na raspolaganju ima 4 litre vode na dan.
- Municija. Razine zaliha pretpostavlja se da su poznate.
- Rezervni dijelovi. Oni su gotovo potrošeni, što podrazumijeva da se najnužnija oprema ne može popraviti i stoga će upotrebljivost bataljuna biti ugrožena.
- Inženjerski materijali. Materijal za zaštitu ili poboljšanje promatračnica i postavljanje u bazi nije raspoloživ. Isto vrijedi i za materijal za potrebe popravka cesta i raznih drugih potrebnih poslova.

- Ostalo. Veliki broj najuobičajenijih proizvoda poput toaletnog papira, sredstava za čišćenje i sredstava za održavanje nije raspoloživ. Brojne dnevne potrepštine kao što su sapun, pasta za zube, šampon i pjena za brijanje jako nedostaju.

11. Okolnosti na južnoj strani enklave, kao i stanje stanovništva i bataljuna poprimaju takve ozbiljne operativne i humanitarne oblike da, niti bataljun s jedne strane, ni civilna ni vojna vlast s druge strane, više nisu u stanju kritičnu situaciju okrenuti nabolje. Svi aduti trenutno se nalaze u jednoj ruci. Tako stoje stvari. Sada je na višim postrojcima da stvore preduvjete kako bi pješачki bataljun u SREBRENICI u potpunosti mogao izvršiti postavljene zadatke.

6. ANALIZA

Različiti teoretičari koriste različite nazive za prijevodne strategije, poput pomaka, postupaka, metoda, tehnika. U nastavku teksta slijedi podjela po Chestermanovim prevoditeljskim strategijama i primjeri iz analize prijevoda za njih. Također su izdvojene posebitosti jezika izvornika na koje se naišlo tijekom analize teksta, kao i postupci prevođenja elemenata kulture. Primjeri nisu kronološki numerirani jer su kategorije nadopunjavane slijedom analize prijevoda, kao što je već spomenuto.

Sintaktičke strategije: 1. doslovan prijevod

2. posuđenica, kalk
3. transpozicija
4. pomak u jezičnoj jedinici
5. promjena u strukturi fraze
6. promjena u strukturi surečenice
7. promjena u strukturi rečenice
8. promjena u koheziji teksta
9. pomak u razini (pomak u fonetici, pomak u morfologiji, pomak u sintaksi, pomak u leksiku)
10. promjena retoričke sheme

Semantičke strategije: 1. sinonimija

2. antonimija
3. hiponomija
4. suprotnosti
5. promjena u stupnju apstraktnosti
6. promjena u distribuciji (proširenje ili sažimanje)
7. promjena naglaska
8. parafraza
9. promjena tropa
10. ostale semantičke promjene

Pragmatičke strategije: 1. kulturno filtriranje

2. promjena u stupnju eksplicitnosti
3. promjena u količini informacija
4. promjena u interpersonalnom odnosu
5. promjena u ilokuciji
6. promjena u koherentnosti
7. djelomičan prijevod
8. promjena u vidljivosti
9. prijevod koji uključuje uređivanje teksta
10. ostale pragmatičke promjene (npr. promjene u formatiranju teksta)

Za klasifikaciju elemenata kulture uzeta je klasifikacija profesorice anglistike Snježane Veselica Majhut i hrvatskog jezikoslovca Vladimira Ivira (Veselica Majhut 2012, 46-68 i Ivir 1987 prema Pavlović 2015, 73), a ti su postupci:

1. posuđivanje ili preuzimanje
2. doslovan prijevod ili kalk
3. kulturni ekvivalent ili zamjena
4. objašnjenje/opisni prijevod
5. dodavanje
6. izostavljanje
7. neologizam
8. kombinacija dvaju ili više postupaka

Posebna vrsta prijevoda bili su frazemi koji su razvrstani po postupcima klasifikacije Bakera (Baker 1992, 85-93 prema Pavlović 2015, 89):

1. upotreba postojećeg frazema slične forme i sadržaja
2. upotreba postojećeg frazema slične sadržaja, a različite forme
3. parafraza
4. potpuno izostavljanje frazema
5. doslovan prijevod izvornog frazema
6. kompenzacija

Bitno je napomenuti da se u brojnim primjerima preklapa ili kombinira više postupaka unutar iste rečenice te da neki primjeri ne mogu biti jednoznačno razvrstani. Za neke strategije navedeno je više primjera, za neke druge manje, a za neke nijedan jer se ili nije pojavio u postupku prijevoda ili nije prepoznat. U nastavku slijedi usporedba hrvatskog i nizozemskog jezika na primjerima prijevoda teksta iz naslova ovog diplomskog rada.

6.1. POMAK S OBZIROM NA RAZINU - SINTAKTIČKA STRATEGIJA (razlikuje ju i Catford)

Za razliku od nizozemskog jezika koji odnose, koji se u hrvatskom jeziku izražavaju padežima, izražava na druge načine, primjerice uz pomoć prijedloga (primjer 1,5,11), hrvatski

jezik ima 7 padeža. Padež je morfološka kategorija, stoga pri prijevodu dolazi do pomaka s obzirom na morfološku razinu. Takve i slične promjene u jeziku prilikom prijevoda klasificirao je Catford, ali i Chesterman (Pavlović 2015). U istu kategoriju pomaka spadaju i promjene koje mogu biti na fonetičkoj, leksičkoj i sintaktičkoj razini.

U primjeru 1 i 5 imenice na nizozemskom izražavaju odnose uz pomoć prepozicija, a na hrvatskom su one deklinirane dodavanjem nastavaka.

Primjer 1: „De val van dit VN-gebied is een afschuwelijke **tragedie in een oorlog** die sindsdien in **Zepa** en op andere plaatsen in Kroatië en Bosnië nieuwe, diepe wonden heeft geslagen.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 1: „Pad ove zaštićene zone UN-a stravična je **tragedija rata** koja je od tada ostavila nove duboke rane u **Žepi** i na drugim mjestima u Hrvatskoj i Bosni.“

Primjer 5: „**Verklaringen van getuigen** en Amerikaanse satellietfoto's doen het ergste vermoeden.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 5: „**Izjave očevidaca** i američki satelitski snimci daju naslutiti najgore.“

U primjeru 11 došlo je do deklinacije stranog prezimena, a kako nizozemski jezik ne iskazuje padeže na isti način, u izvorniku primjera 11 te deklinacije nema. Isto vrijedi i za primjer 19 (izvornik: „F.H.G. de Grave“, prijevod: „F.H.G. de Graveu“, kao i za primjer 34 u kojem je deklinirano „Potocari“->„Potočarima“.

Primjer 11: „Bijna drie jaar later wordt door dr. J.A. van Kemenade op 28 september het rapport 'Omtrent Srebrenica' aangeboden aan de minister van Defensie mr. **F.H.G. de Grave**.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 11: „Skoro tri godine kasnije, 28. rujna 1998., dr. sc. J.A. van Kemenade ponudio je ministru obrane **F.H.G. de Graveu** izvješće „O Srebrenici“.

Primjer 19: „Een werkgroep onder leiding van **de heer Blaauw** bestudeert de noodzakelijkheid en de wenselijkheid om alsnog een parlementair onderzoek of een parlementaire enquête te starten en het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie voert sinds eind 1996 een historisch onderzoek uit waarvan de resultaten nog enige tijd op zich zullen laten wachten.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 19: „Radna skupina pod vodstvom **g. Blaauwa** ispituje potrebu i poželjnost provedbe još jednog parlamentarnog istraživanja ili anketa, a RIOD od kraja 1996. godine provodi povijesno istraživanje, na čije će se rezultate čekati još neko vrijeme.“

Primjer 34: „Het derde deel illustreert de gebeurtenissen in **Potocari** als Dutchbat zich voorbereidt op de terugkeer naar Nederland en de activiteiten welke in Zagreb hebben plaatsgevonden.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 34: „Treći dio knjige rasvjetljava djelovanja u **Potočarima** kada se Dutchbat pripremao za povratak u Nizozemsku i zbivanja koja su se odvijala u Zagrebu.“

U nizozemskom primjeru 51 kratica je deklinirana uz pomoć prijedloga, dok je u prijevodu imenica deklinirana promjenom padeža i dodatkom nastavka „-a“.

Primjer 51: „De gebruikelijke ochtendbriefing is zojuist beëindigd en in de Opstroom komt de melding binnen dat OP-E door zo'n 40 tot 50 man **van de BSA** (Bosnisch-Servische strijdkrachten) wordt aangevallen nadat vlak ervoor per megafoon is opgedragen om de observatiepost te verlaten.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 51: „Netom je završen uobičajeni jutarnji brifing i u operativno središte stigla je obavijest da je 40-50 pripadnika **VRS-a** (Vojska Republike Srpske) napalo promatračnicu-E nakon što su kratko prije napada putem megafona svima naložili da napuste promatračnicu.“

U primjeru 64 „Simin Han“ ne deklinira se, dok se u hrvatskom prijevodu deklinira.

Primjer 64: „Het gesprek is kort: een YPR van de Alfa Compagnie in **Simin Han** heeft op de weg van OP-T2 naar de compound een voltrefter op de geschutskoepel gehad.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 64: „Razgovor je kratak: borbeno oklopno vozilo (vrsta: borbeno vozilo pješništva/BVP - YPR^[1]) 1. satnije u **Siminu Hanu** na putu od promatračnice-T2 prema UN-ovoj bazi direktno je pogođeno u kupolu.“

U primjeru 121, „ten aanzien van“ prevedeno je promjenom padeža imenica.

Primjer 121: „Ik vraag om de laatste stand van zaken **ten aanzien van OP-A en OP-C**.“ (Karremans 1998, 227)

Prijevod 121: „Tražio sam informaciju o najnovijem stanju **promatračnice-A i promatračnice-C**.“

U primjeru 129 imenica „de begeleidingsploegen“ prevedena je atributnom surečenicom „koje su bile pratnja“. Za razliku od primjera do sada koji su se odnosili na pomak s obzirom na morfološku razinu, u ovom primjeru radi se o pomaku s obzirom na sintaktičku razinu.

Primjer 129: „Tijdens dit gesprek komen **de begeleidingsploegen** binnen: twaalf berooide Dutchbat-ers, zonder enig voertuig.“ (Karremans 1998, 228)

Prijevod 129: „Tijekom tog razgovora došle su skupine **koje su bile pratnja**: 12 članova Dutchbata bez prebijene pare i bez ikakvog vozila.“

6.2. RAZLIKA JEZIČNOG SUSTAVA

Valja naglasiti kako se nizozemski jezični sustav razlikuje od jezičnog sustava slavenskih jezika, a samim time i hrvatskog jezika. Sukladno tomu, nizozemski jezik nema mogućnost izražavanja pojedinog nazivlja koji je lokaliziran na području BIH gdje je mjesto radnje ove knjige pa se ona uobičajaju pisati npr. bez dijakritičkih znakova. Dakle, već je sam izvorNIK zahtijevao ortografsku prilagodbu koju u prijevodu vraćam u original jer odgovara hrvatskoj ortografiji. U gore navedenom primjeru 1, to je lokalitet „Žepa“, mjesto koje u izvornom obliku glasi „Žepa“.

Primjer 49: „In de Safe Area **Gorazde** is het merendeel van de door de Engelsen en Oekraïners bezette observatiepost door se Bosnische Serven veroverd.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 49: „U zaštićenoj zoni **Goražde** većinu promatračnica u kojoj su bili Englezi i Ukrajinci osvojili su bosanski Srbi.“

Navedimo 49 kao primjer razlike jezičnog sustava. U izvorniku „Gorazde“ prevedeno je na hrvatski u svojoj pravoj formi „Goražde“ zbog slova koje hrvatski jezični sustav u svojoj ortografiji posjeduje.

Primjer 60: „**Karadzic** en **Mladic** spelen hun troeven uit.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 60: „**Karadžić** i **Mladić** pokazuju svoje adute.“

U primjeru 60, prezimena su navedena bez dijakritičkih znakova, kao „Karadzic, Mladic“, a u prijevodu je naveden njihov izvorni oblik „Karadžić, Mladić“.

Razlikuje se i način pisanja vremena pa se tako u primjeru 61 vrijeme i sati pišu na način: „1100“, a u hrvatskom je to izmijenjeno kako bi bilo u duhu hrvatskog jezika i po pravilima hrvatskog pravopisa.

Primjer 61: „Het is ongeveer **1100 uur** als ik weer naar de Opstroom word geroepen.“ (Karremans 1998, 19)
Prijevod 61: „Oprilike je **11 h** kada sam ponovno pozvan u operativno središte.“

U primjeru 111 u prijevodu je došlo do ortografske prilagodbe, odnosno pisanja zemljopisnih imena u njihovom originalu jer ona nisu prilagođena nizozemskom jeziku.

Primjer 111: „We hebben immers zojuist geleerd dat de route via Bratunac, Kravica, **Konjevic Polje**, Nova Kasaba, **Milici**, Vlasenica en **Tisca** naar Kladanj niet de meest voor de hand liggende route is. En via Kladanj naar **Busavaca/Santici** het Moslimgebied in lijkt me helemaal geen goede oplossing.“ (Karremans 1998, 224)
Primjer 111: „Uostalom, tek smo naučili da očito ruta preko Bratunca, Kravice, **Konjević Polja**, Nove Kasabe, **Milića**, Vlasenice i **Tišće** u smjeru Kladnja i nije najbolja, a ni ruta preko Kladnja u smjeru **Busovače/Šantića** prema muslimanskom teritoriju nije djelovala kao dobro rješenje.“

6.3. PROMJENA U STRUKTURI REČENICE - SINTAKTIČKA STRATEGIJA

U primjeru 13, kao i u primjeru 39, vidljiva je još jedna sintaktička strategija, a to je promjena u strukturi rečenice koja se očituje kroz promjenu redoslijeda rečeničnih dijelova ili promjenom vrste surečenice. (Pavlović 2015, 64)

Primjer 13: „Ze waren niet in staat om de inname van de enclave door de Bosnische Serviërs te verhinderen.“ (Karremans 1998, 11)
Prijevod 13: „Nisu bili u stanju spriječiti bosanske Srbe u osvajanju enklave.“

Primjer 39: "Wie heeft bovendien ten tijde van de val de safe area en later gedurende de nasleep van wat tegenwoordig het debacle van Srebrenica heet, Dutchbat 3 gesteund?" (Karremans 1998, 13)
Prijevod 39: „Tko je povrh toga tijekom pada zaštićene zone i kasnije dugoročno podupirao Dutchbat 3, tzv. posljedicu onoga što danas zovemo srebrenički fijasko.“

Kako je nizozemski SOV jezik (poredak sintaktičkih kategorija subjekt-objekt-predikat) i striktniji je po pitanju redoslijeda dijelova rečenice, a hrvatski SVO jezik (subjekt-predikat-objekt), ali uz relativno slobodan red riječi u rečenici, daljnji primjeri promjene redoslijeda rečeničnih dijelova do kojih je došlo prilikom prijevoda neće biti navođeni.

Sintaktičke strategije prema Chestermanu obuhvaćaju promjenu u strukturi rečenice. U toj kategoriji ne radi se samo o promjeni redoslijeda rečeničnih dijelova, već i o promjeni vrste surečenice. (Pavlović 2015, 64)

Primjer 2 primjer je takve promjene. Naime, iz nizozemske jednostavne rečenice unutar koje se nalazi atribut, u hrvatskom se prijevodu stvorila zavisnosložena rečenica, u kojoj je zavisna

surečenica atributna. U prijevodu 11 došlo je do stvaranja eliptične umetnute rečenice, izdvojene zarezima, koje u izvorniku nema. U primjeru 28 iz dvije rečenice (proširena+jednostavna) stvorena je jedna proširena rečenica u hrvatskom prijevodu, čije su surečenice povezane veznikom „da“ i zarezom. U primjeru 36 iz dvije proširene rečenice stvorena je jedna proširena rečenica u hrvatskom prijevodu. U primjeru 42 iz dvije jednostavne rečenice nastala je jedna proširena u ciljnom jeziku. U primjeru 54 iz tri rečenice nastala je jedna čime je promijenjena dinamika sadržaja teksta, ali se značenje nije promijenilo. U primjeru 67 iz dvije je nizozemske rečenice nastala jedna hrvatska povezana dvotočkom kao kohezijskim sredstvom. U primjeru 92 iz dvije rečenice stvorena je jedna rečenica radi bolje jasnoće sadržaja. U prijevodu 101 došlo je do promjene redoslijeda i vrste surečenica, od kojih je jedna postala izdvojena, odnosno umetnuta rečenica. U primjeru 125 iz jednostavne rečenice prilikom prijevoda nastala je neoglagoljena rečenica. U primjeru 134 prilikom prijevoda na hrvatski došlo je do inverzije rečeničnih dijelova u rečenici. U primjeru 139 dvije rečenice spojene su u jednu.

Primjer 2: „De Bosnische Serviërs **hebben** in juli twee door de Verenigde Naties tot veilig gebied **uitgeroepen** enclaves **aangevallen**.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 2: „Bosanski Srbi **napali su** u srpnju dvije enklave **koje su bile prozване** područjem pod zaštitom Ujedinjenih naroda.“

Primjer 11: „Bijna drie jaar later wordt door dr. J.A. van Kemenade **op 28 september** het rapport 'Omtrent Srebrenica' aangeboden aan de minister van Defensie mr. F.H.G de Grave.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 11: „Skoro tri godine kasnije, **28. rujna 1998.**, dr. sc. J.A. van Kemenade ponudio je ministru obrane F.H.G. de Graveu izvješće ‚O Srebrenici‘.“

Primjer 28: „Ik ben evenwel van mening dat iedereen die gedurende drie jaren slechts tegenstrijdige berichtgeving heeft gelezen, moet weten wat er werkelijk in en rond Srebrenica heeft plaatsgevonden. Opdat wij allen er in de toekomst van kunnen leren.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 28: „Ipak sam mišljenja da svatko tko je tijekom tri godine samo čitao kontradiktorna izvješća mora znati što se zbilja odvijalo u Srebrenici i u njezinu okruženju, kako bismo svi iz toga u budućnosti nešto mogli naučiti.“

Primjer 36: „Dit boek beschrijft het verhaal van de commandant die er ter plekke is geweest. Niet van de vele kenners die de oorlog hebben gevoerd vanuit hun kantoor in Den Haag, in Brussel of in New York (I).“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 36: „Ova knjiga donosi priču zapovjednika koji se nalazio na licu mjesta, a ne onu brojnih znalaca koji su vodili rat iz svojih ureda u Den Haagu, Bruxellesu ili New Yorku (1).“

Primjer 42: „En evenzo vele antwoorden vullen de puzzel in omtrent de waarheid over Srebrenica. Een puzzel die omwille van de bevolking van deze safe area vroeger of later geheel ingevuld zal moeten worden.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 42: „Brojni odgovori također slažu slagalicu oko istine o Srebrenici, slagalicu koja će se zbog stanovništva ove zaštićene zone prije ili kasnije morati složiti.“

Primjer 54: „Veel tijd is er niet. Razendsnel worden bevelen gegeven en nog sneller uitgevoerd. Volgens van tevoren opgedragen en beoefende procedures.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 54: „Nema puno vremena, zapovijedi se izdaju munjevitom brzinom, a izvršavaju se još brže, prema unaprijed danim i uvježbanim procedurama.“

Primjer 67: „Ik laat het op mij inwerken, het duurt even voordat ik mij realiseer wat er gebeurd is en de ernst ervan tot mij doordringt. Twee zwaargewonden en een chauffeur in shock als gevolg van oorlogshandelingen.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 67: „Pričekao sam da sve razradim, neko vrijeme je potrajalo prije nego sam shvatio što se uistinu dogodilo i dok je ozbiljnost situacije prodrila do mene: dvojica teško ranjenih i vozač koji je pao u stanje šoka kao posljedica vojnih djelovanja.“

Primjer 92: „Actie en reactie. En de gevolgen blijken vaak onvoorspelbaar.“ (Karremans 1998, 114)

Prijevod 92: „Akcija i reakcija, a posljedice su često nepredvidive.“

Primjer 101: „Niet alleen in voormalig Joegoslavië, doch ook in Nederland want op de dag van het vertrek van de eerste rotatie op 6 januari 1995 was minister van Defensie Voorhoeve door hevige sneeuwval in de omgeving van Hoevelaken niet in staat om bij het afschied in Assen aanwezig te zijn.“ (Karremans 1998, 115)

Prijevod 101: „No, vrijeme nije samo ćudljivo u bivšoj Jugoslaviji, **nego i u Nizozemskoj jer 6. siječnja 1995.**, na dan odlaska prve rotacije, ministar obrane Voorhoeve nije uspio doći na oproštaj u Assen zbog toga što su ga zaustavile obilne snježne oborine u okolici Hoevelakena.“

Primjer 125: „Belgrado wordt moeilijk.“ (Karremans 1998, 227)

Prijevod 125: „Teško preko Beograda.“

Primjer 134: „Een zo zuinig mogelijk gebruik van de ter beschikking staande middelen vormde daarbij een rode draad.“ (Karremans 1998, 316)

Prijevod 134: „K tomu je zajednička poveznica bila što štedljivije korištenje sredstava koja su bila raspoloživa.“

Primjer 139: „Sinds de jongste lucht aanvallen is de BSA rond de enclave gestart een langgekoesterde wens in vervulling te laten gaan. Het gewapenderhand vermeesteren van het zuidelijk gedeelte van de 'Safe Area', waarin zich langs het riviertje de JADAR een vluchtelingenkamp met circa 3 000 Moslims bevindt.“ (Karremans 1998, 317)

Prijevod 139: „Od najrecentnijih zračnih napada, VRS u okolici se enklave ostvarila dugo željena želja - osvojiti južni dio 'zaštićene zone' upotrebom oružja, u kojem se uzduž rječice JADAR nalazi izbjeglički kamp s oko 3000 Muslimana.“

6.4. PRAVILA O PISANJU VELIKOG POČETNOG SLOVA

Treba staviti naglasak na pisanje velikih početnih slova u oba jezika. Dok se obje riječi u već navedenom primjeru 2 „**Bosnische Serviërs**“ pišu velikim početnim slovom, pravila hrvatskog jezika razlikuju se i prva riječ u „**bosanski Srbi**“ piše se malim početnim slovom jer nosi funkciju pridjeva. U ovom slučaju se riječ „**bosanski**“ nalazi na početku rečenice pa se iz tog razloga iznimno piše velikim početnim slovom.

Primjer 2: „De **Bosnische Serviërs** hebben in juli twee door de Verenigde Naties tot veilig gebied uitgeroepen enclaves aangevallen.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 2: „**Bosanski Srbi** napali su u srpnju dvije enklave koje su bile prozване područjem pod zaštitom Ujedinjenih naroda.“

6.5. FRAZEMI (klasifikacija Bakera) (Baker 1992, 85-93 prema Pavlović 89)

Frazem je skupina riječi kojoj je značenje drukčije nego što bi moglo biti u zbroju značenja tih riječi. (*Proleksis enciklopedija*, zadnje gledano 30.4.2023.) Frazem čini dvije ili

više riječi, a nastaje zbog: 1. unutarjezičnih čimbenika, 2. vanjezičnih čimbenika, 3. unutarjezičnih i vanjezičnih čimbenika zajedno, 4. česte komunikacije. (Matešić 1982, 405) „Oni su izuzetno zanimljiva pojava za proučavanje zbog svoje čvrste strukture i reproduktivnosti. Zastupljeni su u svim funkcionalnim stilovima, od razgovornog do znanstvenog. Frazemi odražavaju kulturu i povijest pojedinog naroda, njegove osobitosti, nazore i običaje. Osim toga, frazemi su dokaz međusobnih utjecaja i strujanja između dvaju ili više jezika. Neki su frazemi potvrđeni u više jezika te pripadaju međunarodnom frazeološkom sloju.“ (Matošević 2018, 4) Svaki jezik ima svoju bazu frazema: <http://frazemi.ihjj.hr/?letter=u&page=10>. Kao što je navedeno u pojedinim slučajevima neki frazemi preklapaju se u jezicima, a ponekad nema ekvivalenta u obliku frazema pa se neki frazem mora prevesti drugom prevoditeljskom metodom. Vrlo je zanimljivo proučavanje njihove etimologije koja nažalost ovdje nije tema.

Primjer 3: „Tien tot vijftienduizend mannen uit Srebrenica zijn aan de vooravond van de aanval **op de vlucht geslagen**.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 3: „U predvečerje prije napada 10 000-15 000 ljudi iz Srebrenice **dalo se u bijeg**.“

U primjeru 3, za nizozemski frazem postoji ekvivalent u hrvatskom jeziku pa je on preveden istim. Prema Bakeru (Pavlović 2015, 90) taj postupak bi se okarakterizirao kao upotreba postojećeg frazema slične forme i sadržaja, a Vinay i Darbelnet nazvali su ga postupkom ekvivalencije koji obuhvaća „frazeološki repertoar frazema, klišea, poslovice, imenskih i pridjevskih fraza itd.“ (Vinay i Darbelnet 1958, 90 prema Pavlović 2015, 60). Iako Vinay i Darbelnet navode kako „termin ekvivalencije označava slučajeve kad jezici na stilistički i strukturalno posve različite načine izražavaju ‚situaciju‘“ (*ibid.*), u primjeru 3 vidljivo je da oba jezika, nizozemski i hrvatski, na djelomično sličan stilistički, ali i strukturalan način izražavaju „situaciju“ jer se oba frazema sastoje od istih jezičnih sastavnica: riječ „vlucht“ ekvivalent je „bijegu“, „op“ ekv. „u“, glagol „slaan“ (6. značenje glagola prema Van Dale rječniku) i glagol „dati“ pripadaju istoj gramatičkoj kategoriji, no ne podudaraju se u semantičkom smislu.

Primjer 24: „**Achteraf oordelen is gemakkelijker**.“ (Karremans 1998, 12)

Primjer 24: „Naime, **lako je biti general poslije bitke**.“

U primjeru 24 izražena je misao koja u nizozemskoj rečenici nije izražena frazemom. Ta ista misao u ciljnom jeziku izražena je frazemom. Istog je sadržaja kao izvornik, no različite je forme.

Primjer 43: „Met dank aan de Belgische generaal Briquemont van wie deze opmerking afkomstig is, en die in de periode van alle schijnheiligheid gedurende de afgelopen drie jaren een **glimlach op mijn lippen** liet verschijnen.“ (Karremans 1998, 14 - fusnota)

Prijevod 43: „Sa zahvalom belgijskom generalu Briquemontu, od koga potječe ova opaska i koji bi mi **vratio osmijeh na lice** tijekom razdoblja velikog licemjerja u zadnje tri godine.“

U primjeru 43 naveden je nizozemski frazem „glimlach op (mijn) lippen“ koji ima svoj ekvivalent u hrvatskom jeziku „(nekomu) vratiti osmijeh na lice“. Taj je frazem postojeći u ciljnom jeziku i on je istog sadržaja i slične forme kao frazem u izvorniku.

Primjer 60: „Karadzic en Mladic **spelen hun troeven uit**.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 60: „Karadžić i Mladić **pokazuju svoje adute**.“

U primjeru 60 navedena je nizozemska poslovice „iem. troeven uitspelen“. U hrvatskom jeziku ne postoji ustaljena fraza u obliku potpunog ekvivalenta pa je poslovice prevedena uporabom postojećeg frazema sličnog sadržaja, a različite forme: „pokazati svoje adute“. Postoji i frazem slične forme „imati adut“, no on nema isto značenje kao izvornik.

Primjer 85: „Het is Pinksteren 1995 als ik besluit **in de pen te klimmen** om alle echelons **op de hoogte te stellen** van het feit dat Dutchbat 3 niet meer in staat is om haar opgedragen taken uit te voeren.“ (Karremans 1998, 114)

Prijevod 85: „Blagdan je Duhova 1995. kada sam odlučio **napisati** pismo svim postrojjima kako bi ih **obavijestio** o činjenici da Dutchbat 3 više nije u mogućnosti izvršavati svoju zadanu misiju.“

U primjeru 85 spominje se nizozemska poslovice „op de hoogte stellen.“ Nedostatkom ekvivalentne fraze, ona je prevedena parafrazom, odnosno glagolom „obavijestiti“ koji ima jednako značenje. Isto vrijedi i za frazem „in de pen klimmen“ koji je pojednostavljeno preveden glagolom „napisati“, a ne nekom od parafraza fraze, kako bi prijevod zvučao prirodnije.

Primjer 106: „Ik heb het pad een aantal malen gebruikt en vaak zei je dan tegen jezelf: '**Als dat maar goed gaat**'.“ (Karremans 1998, 116)

Prijevod 106: „Nekoliko puta išao sam tom cestom i često sam rekao samom sebi: „**Nadam se da će ovo dobro proći**.“

Frazem „als dat maar goed gaat“ preveden je parafrazom: „nadam se da će ovo dobro proći.“

Primjer 114: „De laatste zinsende van het bericht zat me weer **met beide benen op de grond**.“ (Karremans 1998, 226)

Prijevod 114: „Zadnji dio rečenice ponovno me **spustio na zemlju**.“

U nizozemskom jeziku postoji izraz „met beiden benen op de grond“, što se može prevesti hrvatskim frazomom i 100 % ekvivalentom „stajati s obje noge na zemlji“. Međutim, sadržajno se u prijevod ove rečenice više uklapa frazem „spustiti se na zemlju“ pa je on odabran kao prijevod.

Primjer 116: „Deze steun **komt nu als mosterd na de maaltijd**.“ (Karremans 1998, 226)

Prijevod 116: „Ta podrška je stigla, **kada je već prošla baba s kolačima**.“

Nizozemska poslovice „als mosterd na de maaltijd komen“ u primjeru 116 prevedena je postojećom hrvatskom poslovice istog sadržaja, različite forme „prošla baba s kolačima“. Semantički se obje referiraju na to da se prekasno reagiralo na nešto. Zanimljivo je kako je objema poslovicama zajedničko to da se u njima spominje hrana.

Primjer 117: „Hoewel iedereen **aan het eind van zijn Latijn** is, acht ik het toch noodzakelijk om deze functionarissen bijeen te roepen.“ (Karremans 1998, 226)

Prijevod 117: „Iako nitko više **nije znao kako dalje**, smatrao sam da je nužno okupiti sve dužnosnike.“

Nizozemska poslovice, koja potječe iz francuskog jezika: „aan het eind van zijn Latijn zijn“²⁰, prevedena je postojećom hrvatskom uzrečicom „ne znati kako dalje“. To je primjer jedne etimološki povezane fraze čije se forme razlikuju, a registar i sadržaj im je isti.

Kolokacija je niz riječi ili pojmova koji se susreću učestalije nego što bi se slučajno očekivalo. Kolokacije istražuje korpusna lingvistika. U frazeologiji, kolokacija je vrsta kompozicijskog frazema, što znači da se njihovo značenje može razumjeti iz riječi koje ga sačinjavaju. Kao što postoji baza frazema, tako i bazu kolokacija hrvatskog jezika možemo pronaći na sljedećoj stranici: <http://ihjj.hr/kolokacije/>.

Primjer 15: „Desalniettemin blijkt uit de **ter beschikking staande** informatie dat door velen van hen waar mogelijk humanitaire hulp aan talloze vluchtelingen is geboden.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 15: „Unatoč tomu, iz informacija koje **stoje na raspolaganju**, ispostavilo se da su mnogi od njih pružili humanitarnu pomoć bezbrojnim izbjeglicama gdje god je to bilo moguće.“

U navedenoj bazi nalazi se kolokacija „stajati (komu) na raspolaganju“ koja je ekvivalent „ter beschikking staande“ u primjeru 15, koji na nizozemskom slovi za „vaste formulering“.

Primjer 42: „En evenzo vele antwoorden **vullen de puzzel in** omtrent de waarheid over Srebrenica. Een puzzel die omwille van de bevolking van deze safe area vroeger of later geheel ingevuld zal moeten worden.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 42: „Brojni odgovori također **slažu slagalicu** oko istine o Srebrenici, slagalicu koja će se zbog stanovništva ove zaštićene zone prije ili kasnije morati složiti.“

Nizozemska kolokacija „de puzzel vullen“ prevedena je upotrebom postojeće hrvatske kolokacije slične forme i sadržaja „slagati slagalicu“.

Primjer 52: „Doch mijn motto luidt: '**Blijf waakzaam** en vooral scherp'.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 52: „No, moj moto glasi: „**Budi na oprezu** i prije svega usredotočen!“

„Blijf waakzaam“ i na hrvatskom znači „biti na oprezu“ te se nalazi u bazi hrvatskih kolokacija i znači isto što i „biti oprezan“.

Primjer 66: „De chauffeur **verkeert in een shock**.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 66: „Vozač je **pao u stanje šoka**.“

Nizozemsko „in een shock verkeren“ značilo bi „nalaziti se u šoku“. Šok je medicinsko stanje koje je po život opasno zbog poremećene cirkulacije krvi - što je doslovno značenje te riječi, a govornici ga često koriste u prenesenom značenju, kada nekoga nešto iznimno iznenadi ili rastrese pa se za osobu kaže „da je u šoku“. Sudeći prema kontekstu o kojemu se radi (ratna zbivanja), u izvorniku je riječ o medicinskom stanju šoka pa je to potrebno naglasiti u prijevodu navedenom kolokacijom, kako izraz „šok“ ne bi imao drukčiju konotaciju.

²⁰ <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/achtergrond-van-aan-het-eind-van-mijn-latijn-zijn> (zadnje gledano 30.4.2023.)

Primjer 87: „In de vorige hoofdstukken zijn deze factoren zijdelings **aan de orde geweest**.“ (Karremans 1998, 114)

Prijevod 87: „U prethodnim poglavljima su ti faktori samo usput **spomenuti**.“

Kolokacija „aan de orde zijn“ prevedena je glagolom „spomenuti“.

Primjer 91: „**Een gebed zonder einde**.“ (Karremans 1998, 114)

Prijevod 91: „**Beskrajna priča**.“

Na nizozemskom jeziku ustaljen je izraz „een gebed zonder einde“ koji bi u doslovnom prijevodu značio „beskrajna molitva“, ali je na hrvatskom ustaljena kolokacija „beskrajna priča“ pa je to odabrano kao prijevod.

Primjer 146: „- de situatie waarin het bataljon zich op dit moment bevindt, is geenszins rooskleurig te noemen.“ (Karremans 1998, 318)

Prijevod 146: „- situacija u kojoj se u ovom trenutku nalazi bataljun nikako se ne može nazvati ružičastom.“

Kako u nizozemskom, tako i u hrvatskom jeziku postoji frazem „gledati (što) kroz ružičaste naočale“. Iz toga proizlazi prijevod za primjer 146. Naime, sinonim za preneseno značenje riječi „rooskleurig“ je „veelbelovend“, što znači „obećavajuće“. Kako iz navedenog općepoznatog frazema proizlazi preneseno značenje riječi „ružičasto“, u primjeru 146 pridjev „rooskleurig“ preveden je pridjevom „ružičasto“.

6.6. PROMJENA U STRUKTURI SUREČENICE - SINTAKTIČKA STRATEGIJA

Ova strategija obuhvaća preinake unutar surečenica, poput promjene redoslijeda rečeničnih dijelova ili promjene glagolskih stanja. (Pavlović 2015, 63)

Primjer 35: „Het laatste deel omvat ondermeer de bijlagen waaraan in de voorgaande delen **wordt gerefereerd**.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 35: „Zadnji dio između ostalog sadrži priloge, na koje **ću se referirati** u narednim dijelovima.“

Primjer 38: „Als de laatste bladzijde **is omgeslagen**, zult u zich misschien met mij afvragen: 'Wie heeft naast Dutchbat uiteindelijk de bevolking in Srebrenica gesteund?'“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 38: „Kada **okrenete** i posljednju stranicu ove knjige, možda ćete se skupa sa mnom zapitati tko je na kraju osim Dutchbat-a podupirao stanovništvo Srebrenice.“

Surečenica primjera 35, kao i primjera 38, u pasivu je, dok je u hrvatskom prijevodu ona u aktivu. Subjekt naime, prelazi u vršitelja radnje i u prijevodu 35 je u 1. licu jednine, a u prijevodu 38 je u 2. licu.

Primjer 41: „Vele vragen moeten beantwoord worden.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 41: „Na mnoga pitanja valja dobiti odgovor.“

Primjer 41 mogao bi se doslovno prevesti na hrvatski i tada bi glasilo: „Mnoga pitanja trebaju biti odgovorena.“ To nije posve u duhu hrvatskog jezika, stoga radi razumijevanja aktiv bolje odgovara hrvatskom jeziku nego pasiv pa je prijevod modificiran.

Primjer 51: „De gebruikelijke ochtendbriefing is zojuist beëindigd en in de Opsroom komt de melding binnen dat OP-E door zo'n 40 tot 50 man van de BSA (Bosnisch-Servische strijdkrachten) **wordt aangevallen** nadat vlak ervoor per megafoon **is opgedragen** om de observatiepost te verlaten.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 51: „Netom je završen uobičajeni jutarnji brifing i u operativno središte stigla je obavijest da **je** 40-50 pripadnika VRS-a (Vojska Republike Srpske) **napalo** promatračnicu-E nakon što **su** kratko prije napada putem megafona svima **naložili** da napuste promatračnicu.“

Iz primjera 51 u prijevod 51 također je došlo do promjene iz pasiva u aktiv. „Wordt aangevallen“=„napadnuto je“ prevedeno je s „napali su“, a „is opgedragen“=„naloženo je“ prevedeno je s „naložili su“. Glagol „naložiti“ zahtijeva odgovor na pitanje komu?/čemu? pa uz sebe ima riječ „svima“ koja ne stoji u izvorniku.

Primjer 96: „Er ligt veel sneeuw **zodat de weinige wegen en paden niet of nauwelijks begaanbaar zijn voor de voertuigen van het bataljon**.“ (Karremans 1998, 114/115)

Prijevod 96: „Puno je snijega **pa su malobrojni putevi i staze vozilima bataljuna jedva prohodni ili su skroz neprohodni**.“

U primjeru 96 došlo je promjene redoslijeda rečeničnih dijelova u surečenici jer je obrnut slijed logičan u ciljnom jeziku.

Primjer 123: „Maximale rust en voor hen die niet kunnen slapen alvast na te denken over het programma voor morgen.“ (Karremans 1998, 227)

Prijevod 123: „**Tražim** maksimalan mir, a oni koji ne mogu spavati **neka** unaprijed **razmišljaju** o sutrašnjem programu.“

U primjeru 123 prva neoglagoljena surečenica pretvorena je u oglagoljenu, a druga surečenica je iz indikativa pretvorena u imperativ.

Primjer 153: „Een groot deel van de dagelijkse **werkzaamheden (door het geniepeloton, door de logistieke pelotons en de verbandplaats)** vindt niet plaats.“ (Karremans 1998, 320)

Prijevod 153: „Velik se broj dnevnih **aktivnosti previjališta, inženjerskog i logističkog voda** i ne odvija.“

U primjeru 153 promijenjen je redoslijed nabranjanja pojmova kako bi se on bolje i smislenije uklapao u tekst prijevoda.

6.7. DOSLOVAN PRIJEVOD - SINTAKTIČKA STRATEGIJA (razlikuju ju i Vinay i Darbelnet)

Doslovan prijevod po Vinayu i Darbelnetu je prijevod „riječi po riječi“ između najčešće dvaju srodnih/sličnih jezika (Pavlović 2015, 58), a po Chestermanu to je „prijevod koji je „što je moguće bliži izvornoj formi, a ipak gramatički ispravan“. (Pavlović 2015, 62)

Primjer 5: „Verklaringen van getuigen en Amerikaanse satellietfoto's **doen het ergste vermoeden**.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 5: „Izjave očevidaca i američki satelitski snimci **daju naslutiti najgore**.“

Naznačeni rečenični dio u primjeru 5, primjer je doslovnog prijevoda. Glagol „doen“ u nizozemskom jeziku u ovom značenju glagola stoji u kombinaciji uz infinitiv²¹, a to je slučaj i u hrvatskom prijevodu „daju+naslutiti(+najgore)“.

Primjer 38: „Als de laatste bladzijde is omgeslagen, zult u zich misschien met mij **afvragen**: "Wie heeft naast Dutchbat uiteindelijk de bevolking in Srebrenica gesteund?“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 38: „Kada okrenete i posljednju stranicu ove knjige, možda ćete se skupa sa mnoom **zapidati** tko je na kraju osim Dutchbat-a podupirao stanovništvo Srebrenice.“

Ovaj primjer pogodan je za više prevoditeljskih strategija, među kojima je i doslovan prijevod. Za hrvatski jezik karakteristično je mijenjanje značenja glagola dodavanjem raznih prefiksa. U ovom primjeru osnovicu glagola „afvragen“ čini glagol „vragen“ na kojeg je nadodan prefiks af-. U hrvatskom prijevodu isti je slučaj s glagolom „pidati“ kojemu je dodan prefiks za- pa formira glagol „zapidati“. Stoga se prijevod zasniva na istom principu.

6.8. POMAK UNUTAR SUSTAVA (razlikuje i Catford)

Catford definira pomake unutar sustava kao „pomake do kojih dolazi kad izvorni i ciljni jezik imaju sustave koji u formalnom smislu približno odgovaraju jedan drugom [...] ali prijevod uključuje odabir nepodudarnog elementa u sustavu ciljnog jezika“. (Catford 1964/2000, 146 prema Pavlović 2015, 55)

Primjer 5: „Verklaringen van getuigen en Amerikaanse satellietfoto's doen **het ergste** vermoeden.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 5: „Izjave očevidaca i američki satelitski snimci daju naslutiti **najgore**.“

U navedeni primjer 5 upleo se tzv. pomak unutar sustava, kojeg je Catford (Catford 1964/2000, 141) definirao kao „svako odstupanje od formalne korespondencije u procesu prelaska iz izvornog u ciljni jezik“. (Pavlović 2015, 53) Naime, član „het“ u stupnjevanju pridjeva uvijek dolazi uz pridjev u superlativu, dok hrvatski ne podliježe iskazivanju članova, ni uz superlativ ni uz imenice pa je član uz „najgore“ u prijevodu 5 nepostojeći.

Primjer 19: „**Een werkgroep** onder leiding van de heer Blaauw bestudeert de noodzakelijkheid en de wenselijkheid om als nog een parlementair onderzoek of een parlementaire enquête te starten en het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie voert sinds eind 1996 een historisch onderzoek uit waarvan de resultaten nog enige tijd op zich zullen laten wachten.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 19: „**Radna skupina** pod vodstvom g. Blaauwa ispituje potrebu i poželjnost provedbe još jednog parlamentarnog istraživanja ili anketa, a RIOD od kraja 1996. godine provodi povijesno istraživanje, na čije će se rezultate čekati još neko vrijeme.“

²¹ <https://taaladvies.net/doe-eens-koffiezetten/> (zadnje gledano 20.5.2023.)

U istu kategoriju spada i primjer 19, u kojem se neodređeni član koji je izražen u izvorniku, ne prevodi, već to mjesto ostaje prazno jer se u hrvatskom jeziku ne izražavaju članovi uz imenice.

Primjer 33: „Tevens behandelt dit deel de aanval op en de val van de enclave Srebrenica: **'Het einde'**.” (Karremans 1998, 13)

Prijevod 33: „Taj dio ujedno obrađuje i napad na Srebrenicu i pad enklave Srebrenice, pod naslovom **'Kraj'**.”

I u primjeru 33 u nizozemskoj se rečenici uz imenicu „einde“ iskazuje određeni član „het“, dok mjesto člana u hrvatskom ostaje neispunjeno, tj. nije vidljivo.

6.9. PROMJENA U DISTRIBUCIJI - SEMANTIČKA STRATEGIJA

Promjena u distribuciji semantička je strategija koja se odnosi na „raspoređenost semantičkog sadržaja na više elemenata (u tom slučaju govorimo o **proširenju**) ili na manje elemenata nego u izvorniku (u tom slučaju govorimo o **sažimanju**)“ (Chesterman 1997, 104 prema Pavlović 2015, 66).

Primjer 14: „Ze zaten tussen twee strijdende partijen **zonder te beschikken over** voldoende middelen om de vijandelijkheden te beëindigen.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 14: „Nalazili su se između dvije ratujuće strane **bez** dovoljno sredstava da zaustave neprijateljstva.“

U navedenom primjeru došlo je do redukcije, odnosno sažimanja teksta. Prijevod „te beschikken over“=„imati na raspolaganju“ (nedovoljno sredstava) bio bi ekvivalentan u prijevodu 14. U ovakvim slučajevima glagol sa svojom rekcijom, kao što je „te beschikken over“, suvišan je za razumijevanje pa je radi jezične ekonomičnosti prijevod skraćen ostavljajući samo jednu riječ „bez“ u prijevodu, koja ima isto značenje kao cijeli glagol s rekcijom.

Primjer 30: „Deze omstandigheden zijn ondermeer de bevelverhoudingen in Bosnië-Herzegovina, de houding van de strijdende partijen in en rond de Safe Area Srebrenica alsmede de voortdurende tegenwerking ervan, de **diverse beschuldigingen** die in mei 1995 aan het adres van Dutchbat 3 **worden geuit** en het gebrek aan logistieke middelen.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 30: „Te okolnosti se među ostalim odnose na zapovjedni odnos u Bosni i Hercegovini, na stav zaraćenih strana u zaštićenoj zoni Srebrenice i u njezinoj okolici, kao i kontinuiranog protivljenja istoj, nadalje na **različite optužbe** na račun Dutchbat-a u svibnju 1995. godine te na nedostatak logističkih sredstava.“

U primjeru 30 pri prijevodu je izostavljen glagol „worden geuit“ jer je taj glagol redundantan u ciljnom jeziku, baš kao i u primjeru 14.

U narednim primjerima 19, 21 i 29 došlo je do proširenja, odnosno nadopune teksta prijevoda. Dok u jeziku izvornika u primjerima 19 i 29 nije navedena riječ „godina“ uz brojku, već uz nju stoje „eind“=„krajem“ i „in“=„u“ kao naznake da se radi o godini, navođenje „godina“ uz brojku slučaj je u jeziku prijevoda.

Primjer 19: „Een werkgroep onder leiding van de heer Blauw bestudeert de noodzakelijkheid en de wenselijkheid om als nog een parlementair onderzoek of een parlementaire enquête te starten en het Rijksinstituut voor

Oorlogsdocumentatie voert sinds **eind 1996** een historisch onderzoek uit waarvan de resultaten nog enige tijd op zich zullen laten wachten.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 19: „Radna skupina pod vodstvom g. Blaauwa ispituje potrebu i poželjnost provedbe još jednog parlamentarnog istraživanja ili ankete, a RIOD od **kraja 1996. godine** provodi povijesno istraživanje, na čije će se rezultate čekati još neko vrijeme.“

Primjer 29: „Het eerste deel beschrijft de oprichting van Dutchbat 3 **in 1994**, de wijze van voorbereiding op de uitzending en een aantal omstandigheden die na verloop van tijd grote invloed hebben op het functioneren van het Nederlandse bataljon.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 29: „Ova se knjiga sastoji od četiri dijela. Prvi dio opisuje osnivanje Dutchbat-a 3 **1994. godine**, način priprema za slanje (u misiju) i brojnih okolnosti koje su tijekom vremena imale veliki utjecaj na djelovanje nizozemskog bataljuna.“

U primjeru 21 u jeziku izvornika eksplicitno se ne spominje riječ „već“ koja je dodana u prijevod radi boljeg shvaćanja sadržaja koji je u izvorniku izražen i bez dodatka te riječi, a trebalo bi dodati i da „inmiddels“ nije prevedeno.

Primjer 21: „In deze periode is het inmiddels zwaarbeladen onderwerp met grote regelmaat in het nieuws geweest.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 21: „U tomu se razdoblju ova **već** jako opterećena tema učestalo spominjala u medijima.“

U prijevodu 38 radi se o proširenju radi razumljivosti. Dok se u nizozemskom izvorniku podrazumijeva da se radi o „posljednjoj stranici knjige“, na hrvatskom je poželjno nadodati i naglasiti da je riječ o „knjizi“.

Primjer 38: „Als **de laatste bladzijde** is omgeslagen, zult u zich misschien met mij afvragen: 'Wie heeft naast Dutchbat uiteindelijk de bevolking in Srebrenica gesteund?'“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 38: „Kada okrenete i **posljednju stranicu ove knjige**, možda ćete se skupa sa mnom zapitati tko je na kraju osim Dutchbat-a podupirao stanovništvo Srebrenice.“

U primjeru 63 iz glagolske skupine trećeg lica jednine perfekta: „moet zijn gebeurd“ izbačen je modalni glagol „moeten“ te time u hrvatskom prijevodu stoji samo „se dogodilo“. Modalni glagol u hrvatskom prijevodu u ovakvim je slučajevima suvišan za razumijevanje, a doslovan prijevod „moralo se dogoditi“ zvuči nespretno u ovom kontekstu.

Primjer 63: „Zien aan m'n gezicht dat er opnieuw iets ernstigs **moet zijn gebeurd**.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 63: „Vide na mom licu da **se** ponovno nešto ozbiljno **dogodilo**.“

I u primjeru 79 dolazi do sažimanja. Iz složene glagolske skupine: „zal gaan opereren“ izbačen je glagol „gaan“ te time u hrvatskom prijevodu stoji samo „će (vojno) djelovati“. U hrvatskom prijevodu u ovakvim je slučajevima takav glagol suvišan za razumijevanje, a doslovan prijevod s oba glagola zvuči nespretno. U istom primjeru glagol „opereren“=„operirati“ prema Hrvatskom jezičnom portalu u hrvatskom jeziku ima drugo značenje riječi: „*vojn.* nadirati, napredovati uz borbu, vojno djelovati, voditi vojnu akciju većih razmjera“ pa je u skladu s time i preveden.

Primjer 79: „Alvorens nader in te gaan op deze voorbereidingen, is het goed om kort stil te staan bij bevelstructuur waarin Dutchbat 3 **zal gaan opereren**.“ (Karremans 1998, 22)

Prijevod 79: „Prije nego što se pozabavim detaljima, dobro bi bilo kratko se zaustaviti pri zapovjednoj strukturi unutar koje će Dutchbat 3 **vojno djelovati**.“

U primjeru 102 došlo je do sažimanja prijevoda. Izostavljen je pojam „kapot“ jer se ne uklapa u prijevod, a ne sadrži ključno značenje za rečenicu pa je „bezbolno“ izostavljen.

Primjer 102: „De koude heeft ook invloed op de watertoevoer; regelmatig vriest de enige waterleiding waarover Potocari beschikt en waarop de compound is aangesloten, **kapot**.“ (Karremans 1998, 115)

Prijevod 102: „Hladnoća ima utjecaja i na opskrbu vodom; redovito se zamrzne vodovodna cijev kojom raspolažu Potočari i na koju je priključena baza.“

U primjeru 143 došlo je do proširenja sadržaja radi razumljivosti. Dok se u nizozemskom izvorniku podrazumijeva da se pod pojmom „slijedi knjiga“ mislim na „slijeđenje propisa“, u hrvatskom se prijevodu taj dio radi jasnoće sadržaja mora istaknuti.

Primjer 143: „Omdat het bataljon voorzorgsmaatregelen getroffen had en de bemanning niet in paniek raakte, was het in staat om onder vijandelijk vuur m.b.v. hun pantservoertuig geheel **volgens het boekje** terug te trekken naar een achterwaarts gelegen opstelling.“ (Karremans 1998, 317)

Prijevod 143: „Budući da je bataljun poduzeo mjere opreza i jer se posada nije uspaničila, bataljun se uspio pod neprijateljskom vatrom povući na pozadinski položaj koristeći oklopno vozilo, u **potpunosti po propisu**.“

6.10. TRANSPOZICIJA - SEMANTIČKA STRATEGIJA (razlikuju ju i Vinay i Darbelnet)

Transpozicija je postupak promjene vrste riječi koja je u izvorniku u jednom obliku dok u prijevodu dolazi do postupka prelaska u drugu vrstu rečenice. Vinay i Darbelnet definiraju ju isto kao i Chesterman (Vinay i Darbelnet 1995, 94, Chesterman 1997, 76 prema Pavlović 2015, 59,62).

Primjer 6: „Ondanks het feit dat de in de enclave verblijvende hoofdmacht van Dutchbat dat niet zelf kon waarnemen, **hebben** ook Nederlandse militairen enkele **aanwijzingen gegeven** over de door de Bosnische Serviërs buiten de enclave op grote schaal gepleegde oorlogsmisdaden.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 6: „Unatoč činjenici da glavnina snaga Dutchbat-a koja je preostala u enklavi, ni sama nije mogla pojmiti to što se dogodilo, čak **su** nizozemski vojnici **uputili** na neke ratne zločine koje su u velikim razmjerima počinili bosanski Srbi izvan enklave.“

Primjer 12: „In zijn inleiding schrijft de heer Van Kemenade: 'De Nederlandse militairen verkeerden tijdens **de val van de enclave Srebrenica** in een hopeloze, gevaarlijke en traumatische situatie.'“ (Karremans 1998, 11)

Primjer 12: „Van Kemenade u uvodu piše sljedeće: 'Nizozemski vojnici našli su se tijekom pada **srebreničke enklave** u beznadnoj, opasnoj i traumatičnoj situaciji.'“

Primjer 18: „Maar het is zeker niet het laatste rapport dat naar aanleiding van de gebeurtenissen **rond Srebrenica** en de lopende onderzoeken daaromtrent is verschenen.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 18: „No, zasigurno nije posljednje izvješće koje će osvanuti kao odgovor na događaje **povezane** sa Srebrenicom i aktualnim istraživanjima o tome.“

Primjer 23: „Sommige beschuldigingen zijn ronduit beledigend en getuigen van **weinig begrip** voor de toen heersende situatie.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 23: „Pojedine optužbe su uvredljive i svjedoče o **pomanjkanju razumijevanja** za situaciju koja je tada vladala.“

Primjer 55: „'Afbreken' wordt er gebruld.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 55: „Urla se: '**Napustiti položaj!**'“

Primjer 113: „In Zagreb **niet** voldoende voorzieningen **aanwezig**“. (Karremans 1998, 224)

Prijevod 113: „U Zagrebu **nema** dovoljno postrojenja.“

Primjer 119: „Om half elf hedenochtend heeft Nederland **bij monde van** de minister van Defensie haar standpunten bij Akashi bekend gesteld, dat ondermeer grote spoed geboden is en dat overleg plaatsvindt tussen Akashi, Milosevic en Karadzic.“ (Karremans 1998, 226)

Prijevod 119: „Ministar obrane jutros u pola 11 **obznanio** je Akashiju stajališta Nizozemske, u kojima je navedeno da je između ostalog potrebna velika brzina i da mora doći do savjetovanja između Akashija, Miloševića i Karadžića.“

Primjer 128: „En gelijktijd zwicht de Bosnische regering **bij monde van** Muratovic voor de argumenten van UNPROFOR om de vluchtelingen te verspreiden over het gebied.“ (Karremans 1998, 227/228)

Prijevod 128: „Istovremeno je bosanska vlada **prema riječima** Muratovića popustila pred argumentima UNPROFOR-a da izbjeglice rasporedi preko cijelog područja.“

Primjer 137: „De misplaatste euforie waarin de Bosnisch Servische leiding schijnt te verkeren en het flagrante optreden van de strijdkrachten ervan hebben ook zijn weerslag op de bevolking van de enclave SREBRENICA, alsmede op de opdracht van het Nederlandse bataljon **aldaar**.“ (Karremans 1998, 316)

Prijevod 137: „Neumjesna euforija u koju se činilo da je dospjelo bosansko-srpsko vodstvo i besraman nastup njihovih oružanih snaga odražavaju se na stanovništvo enklave Srebrenice, kao i na zadatak **tamošnjeg** nizozemskog bataljuna.“

Primjer 148: „Alle vluchtelingen zullen in **noordelijke richting** worden verdreven, dan wel vermoord.“ (Karremans 1998, 318)

Prijevod 148: „Sve izbjeglice bit će protjerane **u smjeru sjevera** i zatim ubijene“.

Transpozicija označava promjenu vrste riječi u rečenici prilikom prijevoda. Tako u primjeru 6 označeni izraz izražen kombinacijom: pomoćni glagol+imenica (mn.)+particip perfekta, dok je u hrvatskom prijevodu 6 izraz preveden glagolom (+pomoćni glagol), a oboje izražavaju isto. U primjeru 12, kombinacija član+imenica+prijedlog+član+imenica(apozicija)+imenica zamijenjena je posvojnim pridjevom uz imenicu. U primjeru 18, prilog je preveden pridjevom. U primjeru 23, prilog je preveden imenicom te je promijenjen padež. U primjeru 55 glagol je preveden kolokacijom koju sačinjava glagol+imenica i koja ima jednako značenje kao nizozemski glagol. Negacija „niet“+pridjev „aanwezig“ zamijenjeni su negacijom glagola „imati“. U primjeru 119 došlo je do više promjena tijekom prijevoda, no naglasak stavljam na transformaciju izraza „bij monde van“ u glagol „obznaniti“ jer drugi sličniji ekvivalent bi bio „(prema) riječima“, ali prijevod glagolom sadržajno se najbolje uklapa, dok je u primjeru 128 „bij monde van“ upravo preveden je s „prema riječima“. U primjeru 137 prilog „aldaar“=„tamo“ modificiran je u pridjev „tamošnji“. U primjeru 148 pridjev+imenica prevedeni su apozicijom+imenicom.

6.11. SINONIMIJA - SEMANTIČKA STRATEGIJA

Kao što sam naziv kaže, sinonimija označava iskazivanje istoznačnosti ili bliskoznačnosti nekog pojma drugim izrazom.²²

Primjer 9: „Luchtsteun werd te laat en **te weinig** gegeven.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 9: „Zračna potpora stigla je prekasno i u **nedovoljnoj** mjeri.“

Doslovan prijevod „te weinig“ bio bi „premalo“, no u primjeru 9 to je prevedeno istoznačnicom „nedovoljno“.

Primjer 49: „In de Safe Area Gorazde is het merendeel van de door de Engelsen en Oekraïners **bezette** observatiepost door de Bosnische Serven **veroverd**.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 49: „U zaštićenoj zoni Goražde većinu promatračnica u kojoj su **bili** Englezi i Ukrajinci **osvojili** su bosanski Srbi.“

Nizozemski glagol „bezetten“ u prijevodu znači zaposjesti, zauzeti, a glagol „veroveren“ njegov je sinonim. Kako bi se izbjeglo ponavljanje, glagol „bezetten“ preveden je glagolom „biti“, a „veroveren“ glagolom „osvojiti“. K tomu, kada bi u ciljnom jeziku glagol „bezetten“ bio preveden glagolom zaposjesti ili zauzeti, sadržajno ne bi odgovarao zato što bi znatno mogao promijeniti smisao rečenice jer bi mu se mogla pridodati negativna konotacija, u smislu da su „Englezi i Ukrajinci vojno zaposjeli promatračnice“, na isti način kako su ih vojno „zaposjeli“, odnosno „osvojili“ bosanski Srbi.

Primjer 59: „Ik stel mijzelf de vraag: 'Waar waren **de mannen** van de ABiH (Bosnische regeringsleger) nou, verdorie'.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 59: „Postavljam si pitanje: 'Gdje su se kvragu sada nalazili **pripadnici** ABiH (Armija BiH, službena vojska vlade BiH).“

U primjeru 59 „mannen“ prevedeno je kao „pripadnici“, iako se do tada u tekstu prevodilo kao „ljudi/muškarci/vojnici“.

Primjer 70: „**In gedachten zie ik** de gezichten van familieleden voor mij. **Beelden** van zijn begrafnis **verschijnen** op mijn netvlies.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 70: „U **mislima** su **mi** lica njegovih članova obitelji. Pred očima **vidim scene** s njegova pokopa.“

Kako bi se izbjeglo ponavljanje glagola „vidjeti“, „in gedachten zie ik“ prevedeno je kao „u mislima su mi“, a „beelden verschijnen“ prevedeno je s „vidim scene“. Također, riječ „slike“ prevedena je bliskoznačnicom „scene“, kako čitatelji ne bi pojam pobrkali s „fotografije“.

Primjer 85: „Het is Pinksteren 1995 als ik besluit in de pen te klimmen om alle **echelons** op de hoogte te stellen van het feit dat Dutchbat 3 niet meer in staat is om haar opgedragen **taken** uit te voeren.“ (Karremans 1998, 114)

Prijevod 85: „Blagdan je Duhova 1995. kada sam odlučio napisati pismo svim **postrojima** kako bi ih obavijestio o činjenici da Dutchbat 3 više nije u mogućnosti izvršavati svoju zadanu **misiju**.“

²² Definicija riječi „sinonimnost“ prema *Hrvatskom jezičnom portalu*.

Riječ „echelon“ prevedena je istoznačnicom riječi „etalon“, a to je „postroj“ (prema *Hrvatskom jezičnom portalu*, jer je riječ „etalon“ prestručan naziv za širu publiku i pretpostavljeno je da nije poznata prosječnom govorniku hrvatskog jezika. Riječ „taken“, što prevedeno znači „zadaće“, prevedena je sinonimom riječi „zadaća“, a to je „misija“.²³

Primjer 86: „Met gemengde gevoelens besluit ik om een tweetal **berichten** op te stellen.“ (Karremans 1998, 114)

Prijevod 86: „Podvojenih osjećaja odlučujem sastaviti dva **priopćenja**.“

Umjesto prijevoda „obavijesti“, izabrana je istoznačnica „priopćenja“²⁴ kao prijevod za „berichten“ radi boljeg uklapanja u kontekst sadržaja.

Primjer 103: „Er valt mee te leven immers thuis in Nederland is de situatie eind januari veel ernstiger.“ (Karremans 1998, 115)

Prijevod 103: „S time se dalo živjeti jer je kod kuće u Nizozemskoj situacija krajem siječnja gora.“

U primjeru je „ernstiger“ umjesto „ozbiljnija“ prevedena s bliskoznačnicom „gora“.

Primjer 131: „Ik heb de CO's gevraagd de consequenties onder ogen te willen zien van de situatie waarin zowel Dutchbat als de bevolking in de enclave zich bevinden.“ (Karremans 1998, 315)

Prijevod 131: „Molio sam zapovjednike da ispitaju posljedice situacije u kojoj se nalazi osoblje Dutchbata, kao i stanovništvo unutar enklave.“

U primjeru 131 prijedlog „in“ preveden je istoznačnicom riječi „u“, a to je „unutar“.

Primjer 145: „Bovendien werden door het bataljon extra maatregelen getroffen in het geval de BSA zou besluiten, de acties voort te zetten.“ (Karremans 1998, 317)

Primjer 145: „Povrh tomu, bataljun je uspostavio dodatne mjere za slučaj da VRS odluči nastaviti s djelovanjima.“

U primjeru 145 imenica „aktie“ prevedena je sinonimom riječi „akcija“, a to je „djelovanje“. Ona bolje odgovara navedenom kontekstu.

6.12. PARAFRAZA - SEMANTIČKA STRATEGIJA

Parafraza je proces preoblikovanja nekog teksta, ideje ili riječi u vlastite riječi, tako da se zadržava osnovno značenje, ali se mijenjaju riječi, struktura ili stil izvornog teksta. U osnovi, parafraziranje je ponovno izražavanje nečega na drugi način.

Primjer 10: „**De bovenstaande tekst vormt een deel** van de inleiding welke door de minister van Defensie, dr. ir. J.J.C. Voorhoeve, op 30 oktober 1995 is uitgesproken tijdens de persconferentie inzake de publicatie van het debriefingsrapport omtrent Srebrenica.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 10: „**Gore navedeni tekst pripada dijelu uvoda** koji je ministar obrane dr.sc. J.J.C. Voorhoeve iznio 30. listopada 1995. tijekom konferencije za novinare, u vezi s objavom izvješća o misiji u Srebrenici.“

²³ Prema *Hrvatskom jezičnom portalu*.

²⁴ Ibid 23.

U hrvatskom jeziku postoji riječ „formirati“ koja je slična nizozemskom „vormen“, no ona nema isto značenje kao u nizozemskom jeziku. Stoga, „gore navedeni tekst NE MOŽE formirati dio uvoda“, već se ta sintagma parafrizira u glagol „pripadati“ jer bi se u suprotnom izgubio semantički smisao rečenice.

Primjer 46: „Ook in Srebrenica is elke zaterdag hetzelfde met dien verstande dat er geen sportverenigingen zijn voor de kinderen, er geen winkels staan en er nauwelijks een auto **rondrijdt**.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 46: „I u Srebrenici svaka subota izgleda isto, osim što djeca ne idu na sportske aktivnosti, nema trgovina i jedva da **prođe** koji automobil.“

Iako se u hrvatskom jeziku mijenja značenje glagola dodavanjem prefiksa, kao npr. u primjeru 38, u ovom primjeru to nije slučaj. Nema doslovnog prijevoda za „rondrijden“ u obliku jednog glagola, najbliži prijevod bio bi „voziti se uokolo“, a najbliži prijevod koji odgovara kontekstu rečenice glasi „(auto) prođe“.

Primjer 150: „Dutchbat zal, naar het zich laat aanzien, binnen **anderhalve week** met een vergelijkbare noodsituatie geconfronteerd worden als de bevolking die al langer kent.“ (Karremans 1998, 320)

Prijevod 150: „Kako se čini, Dutchbat će se unutar **10 dana** suočiti s izvanrednom situacijom, koju stanovništvo već duže vrijeme poznaje.“

Na hrvatskom jeziku ne postoji riječ koja obuhvaća vremensko značenje od jedan i pol. Stoga je ona u prijevodu 150 prevedena u obliku: „10 dana“.

6.13. RAZLIKA U UPORABI PRILOŽNE OZNAKE MJESTA

U usporedbi s hrvatskim jezikom, nizozemski se razlikuje po načinu izražavanja odnosa među riječima, tj. po uporabi različitih priložnih oznaka.

Primjer 10: „De bovenstaande tekst vormt een deel van de inleiding welke door de minister van Defensie, dr. ir. J.J.C. Voorhoeve, op 30 oktober 1995 is uitgesproken tijdens de persconferentie inzake de publicatie van het debriefingsrapport **omtrent** Srebrenica.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 10: „Gore navedeni tekst pripada dijelu uvoda koji je ministar obrane dr.sc. J.J.C. Voorhoeve iznio 30. listopada 1995. tijekom konferencije za novinare, u vezi s objavom izvješća o misiji **u** Srebrenici.“

U navedenom primjeru 10 vidi se da se način uporabe priložne oznake mjesta u nizozemskom razlikuje od onog u hrvatskom jeziku. „Omtrent“ u doslovnom prijevodu na hrvatski jezik znači „oko“. No, kako bi se slijedila hrvatska semantika, taj lokator preveden je s riječju „u“.

6.14. HIPONIMIJA - SEMANTIČKA STRATEGIJA

Hiponimija je lingvistički pojam koji se koristi za opisivanje odnosa među riječima koje se odnose na kategorije ili potkategorije, gdje jedan pojam opisuje podskup drugog pojma. Prema Chestermanu ona obuhvaća: 1. prijevod izvornog nadređenog pojma podređenim pojmom, 2. prijevod izvornog podređenog pojma nadređenim pojmom, 3. prijevodom podređenim pojmom iz izvornika nekim drugim podređenim pojmom zajedničkom nadređenom pojmu. (Chesterman i Wagner 2002, 60 prema Pavlović 2015, 66)

Primjer 64: „Het gesprek is kort: een **YPR** van de Alfa Compagnie in Simin Han heeft op de weg van OP-T2 naar de compound een voltreffer op de geschutskoepel gehad.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 64: „Razgovor je kratak: **borbeno oklopno vozilo** (vrsta: borbeno vozilo pješništva/BVP - YPR^[1]) 1. satnije u Siminu Hanu na putu od promatračnice-T2 prema UN-ovoj bazi direktno je pogođeno u kupolu.“

U primjeru 64 izravno podređeni naziv „YPR“ preveden je nespecificiranim nadređenim pojmom „borbeno oklopno vozilo“, a njegovo značenje detaljnije objašnjeno je fusnotom.

Primjer 50: „De NAVO zet eind mei **vliegtuigen** in.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 50: „NATO je koncem svibnja stavio u upotrebu **zračne snage**.“

Primjer 50 primjer je za hiponimiju u kojoj je riječ „avioni“ u prijevodu zamijenjena nadređenim pojmom „zračne snage“.

Primjer 10: „De bovenstaande tekst vormt een deel van de inleiding welke door de minister van Defensie, **dr. ir. J.J.C. Voorhoeve**, op 30 oktober 1995 is uitgesproken tijdens de persconferentie inzake de publicatie van het debriefingsrapport omtrent Srebrenica.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 10: „Gore navedeni tekst pripada dijelu uvoda koji je ministar obrane **dr.sc. J.J.C. Voorhoeve** iznio 30. listopada 1995. tijekom konferencije za novinare, u vezi s objavom izvješća o misiji u Srebrenici.“

Primjer 10 primjer je hiponimije koja se očituje u razlici pisanja titula. Nizozemsko **dr. ir.** specificira u kojem području je osoba doktor znanosti, za razliku od hrvatskog **dr.sc.** **Dr. ir.**=doktor znanosti koji je ujedno i inženjer jer je završio školovanje u području tehnoloških znanosti. Hrvatsko **dr. sc.** odnosi se na osobu koja je doktor znanosti u bilo kojem području znanosti jer hrvatski ne razlikuje tu titulu po granama. Isto vrijedi i za primjer 11. **Mr.**=doktor pravnih znanosti. U prijevodu 11 titula se smatrala suvišnom jer je naglasak na funkciji koju osoba obnaša (ministar), a ne na njegovoj tituli.

Primjer 11: „Bijna drie jaar later wordt door **dr. J.A. van Kemenade** op 28 september het rapport 'Omtrent Srebrenica' aangeboden aan de minister van Defensie **mr. F.H.G de Grave**.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 11: „Skoro tri godine kasnije, 28. rujna 1998., **dr. sc. J.A. van Kemenade** ponudio je ministru obrane **F.H.G. de Graveu** izvješće 'O Srebrenici'.“

Zbog promjene naglasaka u primjeru 11 i prijevodu 11, na tom je primjeru demonstrirana **promjena naglasaka u rečenici**, o kojoj je riječ u nastavku.

Primjer 112: „Worden de berichten en de **kaarten** dan niet bijgehouden op de hogere echelons?“ (Karremans 1998, 224)

Prijevod 112: „Ne vode li viši postroji računa o porukama i **zemljopisnim kartama**?“

U primjeru 112 „kaarten“=„karte“ proširene su pojmom „zemljopisne“. „Karte“ mogu biti raznovrsne, zato ih je sadržajno trebalo specificirati i tu specifikaciju možemo smatrati podređenim pojmom.

Primjer 144: „Een dergelijke aktie heeft evenwel niets van doen met het optreden als **blauwhelm**.“ (Karremans 1998, 317)

Prijevod 144: „Takav pothvat međutim nema veze s ulogom **mirovnih misija**.“

U primjeru 144 „blauwhelm“ preveden je kao „mirovne misije“ koji mu je nadređen pojam jer postoji puno mirovnih misija diljem svijeta, dok se pod pojmom „blauwhelm“ ili „Plave kacige“ podrazumijeva na koju se točno mirovnu misiju odnosi.

6.15. PROMJENE Naglasaka - SEMANTIČKA KATEGORIJA

„Promjena naglasaka je strategija kojom se smanjuje ili mijenja naglasak ili tematski fokus“. (Pavlović 2015, 67) Već je navedeno kako ovoj kategoriji pripada primjer 11.

Primjer 35: „Het laatste deel omvat ondermeer **de bijlagen waaraan in de voorgaande delen wordt gerefereerd**.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 35: „Zadnji dio između ostalog sadrži priloge, na koje **ću se referirati** u narednim dijelovima.“

U prijevodu 35 došlo je do promjene naglasaka unutar rečenice uz pomoć promjene interpunkcije kako ne bi došlo do zabune u interpretaciji onoga što je autor htio izreći. U hrvatskom prijevodu dodana je interpunkcija kako naglasak ne bi bio na „priloge na koje će se referirati govornik“, već samo na „priloge“, a na njih će se govornik referirati.

Primjer 44: „De kalender geeft aan: **zaterdag** 3 juni 1995.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 44: „Na kalendaru je 3. lipanj 1995., **subota**.“

U primjeru 44, kako bi se zadržale sve informacije iz izvornika, promijenjen je redoslijed rečeničnih dijelova, što je rezultiralo isticanjem riječi „subota“, koja je u hrvatskom jeziku mogla stajati jedino gdje stoji: na kraju rečenice, razdvojena zarezom, pa je automatski promijenjen naglasak rečenice u usporedbi s izvornim jezikom.

Primjer 83: „Daartoe werd in januari 1992 de United Nations Protection Force (UNPROFOR) opgericht.“ (Karremans 1998, 23)

Prijevod 83: „U tu je svrhu u siječnju 1992. osnovan UNPROFOR (Zaštitne snage UN-a).“

Primjer i prijevod 83: kratica UNPROFOR ustaljena je u hrvatskom jeziku i zvučnija od punog naziva na engleskom pa je njeno puno značenje stavljeno u zagradu. Na nizozemskom jeziku stvar je obrnuta pa puni engleski naziv stoji u tekstu kao posuđenica, a u zagradi se nalazi njegova skraćenica. U usporedbi primjera i prijevoda, može se zaključiti da je došlo do kulturno uvjetovane promjene naglasaka, kako bi publici bilo olakšano čitanje i shvaćanje.

6.16. INTERPUNKCIJA

Kao i po nekim drugim razlikama, hrvatski i nizozemski jezik razlikuju se u pravilima korištenja interpunkcije.

Primjer 10: „De bovenstaande tekst vormt een deel van de inleiding welke door de minister van Defensie, dr. ir. J.J.C. Voorhoeve, op **30 oktober 1995** is uitgesproken tijdens de persconferentie inzake de publicatie van het debriefingsrapport omtrent Srebrenica.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 10: „Gore navedeni tekst pripada dijelu uvoda koji je ministar obrane dr.sc. J.J.C. Voorhoeve iznio **30. listopada 1995.** tijekom konferencije za novinare, u vezi s objavom izvješća o misiji u Srebrenici.“

Primjer 19: „Een werkgroep onder leiding van de heer Blaauw bestudeert de noodzakelijkheid en de wenselijkheid om als nog een parlementair onderzoek of een parlementaire enquête te starten en het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie voert sinds eind **1996** een historisch onderzoek uit waarvan de resultaten nog enige tijd op zich zullen laten wachten.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 19: „Radna skupina pod vodstvom g. Blaauwa ispituje potrebu i poželjnost provedbe još jednog parlamentarnog istraživanja ili ankete, a RIOD od kraja **1996.** godine provodi povijesno istraživanje, na čije će se rezultate čekati još neko vrijeme.“

Dok je u prijevodima 10 i 19 vidljivo da se u hrvatskom godine pišu rednim brojem, u nizozemskom jeziku to nije slučaj. Također se razlikuje način pisanja datuma (vidljivo u primjeru/prijevodu 10 i 11).

Primjer 11: „Bijna drie jaar later wordt door dr. J.A. van Kemenade **op 28 september** het rapport 'Omtrent Srebrenica' aangeboden aan de minister van Defensie mr. F.H.G de Grave.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 11: „Skoro tri godine kasnije, **28. rujna 1998.,** dr. sc. J.A. van Kemenade ponudio je ministru obrane F.H.G. de Graveu izvješće 'O Srebrenici'.“

U istom primjeru/prijevodu vidljivo je da se pravila u pisanju navodnika ne razlikuju. Dok su 'Omtrent Srebrenica' i 'O Srebrenici' omeđeni polunavodnicima jer se navod našao unutar postojećeg navoda, a za to u oba jezika vrijede ista pravila. Polunavodnike ponekad zamjenjuju ovi navodni znakovi: « ». Općenito, u hrvatskom se jeziku navodnici otvaraju donjim, a zatvaraju dvostrukim navodnicima – to isto pravilo važeće je i u nizozemskom jeziku, u kojem je to međutim manje striktno pa se pod utjecajem engleskog jezika navodnici ponekad i otvaraju i zatvaraju gore.

Primjer 12: „In zijn inleiding schrijft de heer Van Kemenade: 'De Nederlandse militairen verkeerden tijdens de val van de enclave Srebrenica in een hopeloze, gevaarlijke en traumatische situatie.'“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 12: „Van Kemenade u uvodu piše sljedeće: 'Nizozemski vojnici našli su se tijekom pada srebreničke enklave u beznadnoj, opasnoj i traumatičnoj situaciji.'“

Primjer 12: pisanje navodnika unutar navodnika.

Primjer 37: „Tenslotte de titel van dit boek: 'Srebrenica. Who Cares? Een puzzel van de werkelijkheid'.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 37: „Naposljetku, naslov ove knjige **glasi** 'Srebrenice. Tko mari? Slagalica stvarnosti'.“

Primjer 37: Funkciju dvotočke iz izvornika preuzima riječ „glasi“.

Primjer 51: „De gebruikelijke ochtendbriefing is zojuist beëindigd en in de Opstroom komt de melding binnen dat OP-E door zo'n **40 tot 50** man van de BSA (Bosnisch-Servische strijdkrachten) wordt aangevallen nadat vlak ervoor per megafoon is opgedragen om de observatiepost te verlaten.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 51: „Netom je završen uobičajeni jutarnji brifing i u operativno središte stigla je obavijest da je **40-50** pripadnika VRS-a (Vojska Republike Srpske) napalo promatračnicu-E nakon što su kratko prije napada putem megafona svima naložili da napuste promatračnicu.“

Ono što je u primjeru 51 opisano riječima, u prijevodu riješeno je interpunkcijskim znakom. Naime, riječ „tot“ koja znači „do“ zamijenjena je crticom.

Primjer 52: „Doch mijn motto luidt: 'Blijf waakzaam en vooral scherp'.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 52: „No, moj moto glasi: 'Budi na oprezu i prije svega usredotočen!' “

Primjer 68: „'Wat een klootzakken' laat ik mij ontvallen, 'wat een gore rotoorlog'.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 68: „'Kakvi šupci!', izletjelo mi je, 'kakav odvratn, pokvaren rat'.“

U primjeru 52, kao i u primjeru 68 došlo je promjene pravopisnih znakova zbog različitih pravila upotrebljavanja istih u nizozemskom i hrvatskom jeziku. U primjeru 52 točka je zamijenjena uskličnikom jer odgovara intonaciji sadržaja te je stavljena ispred zatvorene zgrade, a u nizozemskom iza. U prijevodu 68 također je dodan uskličnik kako bi odgovarao sadržaju i izrazio intonaciju govornika.

Primjer 75: „Naast het **13de** infanteriebataljon van de **11de** luchtmobiele brigade staan mannen en vrouwen die vanuit windstreken naar de Johan Willem Friso Kazerne zijn gekomen om met ingang van vandaag deel uit te maken van het derde bataljon dat in januari 1995 naar Bosnië-Herzegovina uitgezonden zal gaan worden.“ (Karremans 1998, 22)

Prijevod 75: „Osim **13.** pješačkog bataljuna **11.** zračno-jurišne brigade prisutni su i muškarci i žene koji su došli sa svih strana u vojarnu *Johan Willem Friso* kako bi toga dana postali dio trećeg bataljuna koji će u siječnju 1995. biti poslan u Bosnu i Hercegovinu.“

U primjeru 75 redni su brojevi bataljuna na nizozemskom naznačeni nastavkom -de (*elfde, dertiende*), a u hrvatskom točkom koja je znak za redni broj (11.,13.).

Primjer 100: „Eén omstandigheid hebben we echter niet in de hand: het weer.“ (Karremans 1998, 115)

Prijevod 100: „No, jednu okolnost zbilja nemamo pod kontrolom, a **to su** vremenske prilike.“

Dvotočje je zamijenjeno riječima „to su“ koje preuzimaju njegovu ulogu iz nizozemskog kako bi prijevod imao logičniji slijed.

6.17. SPECIFIČNOST GLAGOLA HANGEN, LIGGEN, LOPEN, STAAN, ZITTEN I SL.

Za nizozemski jezik karakteristično je korištenje pojedinih glagola koji izražavaju poziciju subjekta, koji bi u hrvatskom jeziku bili hiponimi glagola biti. To su glagoli: staan (stajati, glagol koji se koristi za sve što „stoji“ uspravno), liggen (ležati, glagol koji se koristi za sve što „leži“ vodoravno), zitten (sjediti, za sve što „se nalazi“ unutar nečeg), hangen (visjeti, glagol koji se koristi za sve što „visi“), lopen (hodati, glagol koji se koristi za sve što se „kreće“) ili redom nabrojano u doslovnom prijevodu prijevodu stajati, ležati, sjediti, visjeti, hodati. U hrvatskom jeziku ti se glagoli ne prevode na isti način, već se njihova funkcija izražava uz pomoć drugih glagola. Dok uporaba tih glagola u nizozemskoj jeziku dolazi prirodno i sama od sebe, u hrvatskom jeziku sve su to bliskoznačnice glagola biti. Ponekad bismo u pojedinim rečenicama te glagole mogli prevesti hrvatskom istoznačnicom, no češća i prirodnija je uporaba za izraz za poziciju predmeta izražena glagolom biti ili pak uz pomoć

glagola nalaziti se kako ne bi dolazilo do stalnih ponavljanja, te oba prenose istu poruku. U navedenim primjerima takvi glagoli u tekstu prevedeni su raznim drugim glagolima.

Primjer 14: „Ze **zaten** tussen twee strijdende partijen zonder te beschikken over voldoende middelen om de vijandelikheden te beëindigen.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 14: „**Nalazili su se** između dvije ratujuće strane bez dovoljno sredstava da zaustave neprijateljstva.“

Primjer 20: „Tussen het verschijnen van het debriefingsrapport en het rapport met de titel 'Omtrent Srebrenica' **ligt** een periode van bijna drie jaren.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 20: „Između objave izvješća o misiji i izvješća pod naslovom 'O Srebrenici' **prošle su** gotovo tri godine.“

6.18. PROMJENA U KOLIČNI INFORMACIJA - PRAGMATIČKA STRATEGIJA

Ovo je strategija u kojoj se nadodaju informacije koje se smatraju bitnima za čitateljstvo, a koje nisu već implicitno prisutne u izvorniku ili se izostavljaju one informacije koje se smatraju suvišne čitateljstvu. (Chesterman 1997, 109/110 prema Pavlović 2015, 69)

Primjer 8: „De overmacht was te groot en de Nederlandse eenheid stond er alleen voor.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 8: „**Bosanski Srbi** pokazali su **svoju** premoć, dok su njima nasuprot nizozemske snage stajale same.“

Primjer 22: „Evenzo vaak is de schuld **ervan** afgeschoven op de schouders van de mannen en vrouwen van Dutchbat.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 22: „Jednako toliko učestalo se krivnja **za taj nemili događaj** prebacivala na muškarce i žene iz Dutchbat-a.“

Primjer 99: „De combinatie 'slecht weer en moeilijk begaanbaar terrein' heeft ook de Nederlandse bataljons een aantal malen opgebroken.“ (Karremans 1998, 115)

Prijevod 99: „Kombinacija lošeg vremena i teško prohodnog terena prekinula je i nizozemske bataljune više puta **u izvršenju zadataka** jer područje oko grada Srebrenice ima drukčija obilježja od onih na koja smo mi općenito naviknuli, a to su: nizozemski polderi i Sjevernonjemačka nizina.“

Primjer 115: „Die steun had ik vanaf 18 februari 1995 verwacht toen het eerste brandstofkonvooi door de BSA **werd geweigerd**.“ (Karremans 1998, 226)

Prijevod 115: „Tu podršku očekivao sam od 18. veljače 1995. kada je prvi konvoj s gorivom trebao stići, ali ga **je VRS odbila propustiti**.“

Primjer 130: „Op 4 juni 1995 heb ik een assessment verstuurd naar CO-SNE, de Bgen Haukland in TUZLA, naar de CO-BHC UNPROFOR, de Ltgen Smith in SARAJEVO, naar de Forcecommander, de Ltgen Janvier in ZAGREB, alsmede in afschrift **aan de Crisistaf**.“ (Karremans 1998, 315)

Primjer 130: „4. lipnja 1995. poslao sam procjenu (rizika) situacije zapovjedniku UNPROFOR-ovog *Sektora sjeveroistok* - brigadnom generalu Hauklandu u Tuzlu, zapovjedniku UNPROFOR-ove BH-komande – generalnom pukovniku Smithu u Sarajevo, zapovjedniku snaga – generalnom pukovniku Janvieru u Zagreb, kao i kopiju (procjene) **kriznom stožeru u Nizozemsku**.“

U ovoj vrsti pragmatičke strategije dodaju se informacije kojih eksplicitno nema u izvorniku, a koje čitateljima mogu biti od koristi ili se isto tako izbacuju informacije koje nužno čitateljima nisu relevantne. U prijevodu 8, 22, 99, 115 i 130 u pitanju je proširenje teksta u kojem se nadovezalo na prethodni kontekst kako se ne bi izgubio smisao i kako bi čitateljima sadržaj bio

jasniji i kako bi dobili šire objašnjenje teksta. Ovi primjeri pokazatelj su da se u nizozemskom izvorniku često nešto samo po sebi podrazumijeva, dok je u prijevodu potrebno dodatno pojašnjenje.

6.19. PROMJENE TROPA - SEMANTIČKA STRATEGIJA

Riječ „trop“²⁵ u književnosti označava „slikovit izraz ili riječ, izraz ili riječ u prenesenom značenju, pjesnički i retorički ukras stilsko sredstvo“. Promjena tropa prilikom prijevoda odnosi se na promjenu, zamjenu, zadržavanje ili izostavljanje tropa prilikom promjene teksta izvornika u tekst prijevoda. (Chesterman 1997, 105 prema Pavlović 2015, 67)

Primjer 16: „**Over** al die verschrikkelijke en beangstigende gebeurtenissen zelf **gaat dit rapport** echter niet.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 16: „Međutim ovo izvješće **ne govori** o svim tim groznim i zastrašujućim događajima.“

„(Dit rapport) gaat (echter niet) over“ ustaljen je nizozemski izraz koji znači „u tom (izvješću) (ne) radi se o“. U prijevodu 16 on je preveden s „izvješće ne govori o“. Budući da „izvješće“ ne može govoriti (tj. u tom slučaju bi se radilo o personifikaciji) ovdje je došlo do promjene u prijevodu, odnosno unošenja stilske figure koja izražava preneseno značenje, metafore. Chesterman (Chesterman 1997, 105 prema Pavlović 2015, 67) bi to okarakterizirao kao dodanu figuru koja nije postojala u izvorniku, a unosi se u prijevod.

Primjer 136: „Vervolgens werden bijna 350 bouwhelmen in gijzeling genomen, werden in GORAZDE diverse observatieposten door de BSA op onacceptabele wijze vermeersterd en hebben de gevechten zich alleen nog maar **verhevigd**.“ (Karremans 1998, 316)

Prijevod 136: „Pritom je zarobljeno skoro 350 Plavih kaciga, a u Goraždu je VRS na razne nedopustive načine zaposjela promatračnice te su se borbe samo **zaoštrile**.“

U primjeru 136 glagol „verhevig“ u doslovnom prijevodu glasi „intenzivirati se/pojačati se“. No, preveden je prenesenim značenjem glagola „zaoštriti“.

Primjer 154: „Alle troeven bevinden zich heden op één hand.“ (Karremans 1998, 321)

Prijevod 154: „Svi aduti trenutno se nalaze u jednoj ruci.“

U primjeru 154 „alle troeven bevinden zich op één hand“ prevedeno je: „svi aduti nalaze s u jednoj ruci“, što može biti primjer sinegdohe, u kojoj se sadržajno širi pojam zamjenjuje užim.

6.20. ANTONIMIJA - SEMANTIČKA STRATEGIJA

Antonimija se odnosi na lingvistički odnos između dviju riječi koje imaju suprotno značenje. To znači da su antonimi riječi koje imaju suprotno značenje ili se koriste uz negaciju.

²⁵ Prema prvom značenju na *Hrvatskom jezičnom portalu*.

Primjer 17: „Dit rapport begint desalniettemin met deze constatering, omdat de situatie waarin deze mensen zich bevonden, bij alles wat hierna in dit rapport zal worden vermeld, **niet uit het oog mag worden verloren**.“ (Karremans 1998, 12)

Primjer 17: „Pa ipak ovo izvješće započinje ovim konstatacijama jer se situacija u kojoj su se ovi ljudi nalazili **mora imati u vidu** u svemu što će biti spomenuto u nastavku ovog izvješća.“

Nizozemska konstrukcija „niet uit het oog mag worden verloren“ prevedena je riječima suprotnog značenja. Što se u nizozemskom „ne smije izgubiti iz vida“, u hrvatskom se „mora imati u vidu“.

Primjer 89: „Doch **alles lijkt** de Verenigde Naties **tegen te zitten**.“ (Karremans 1998, 114)

Prijevod 89: „No, **ništa ne ide** u korist Ujedinjenim narodima.“

Nizozemski primjer doslovno bi u prijevodu glasio: „sve ide“ + prijedlog „protiv“, dok je isto na hrvatskom izraženo dvostrukom negacijom - odričnom imeničkom zamjenicom „ništa“ + „ne ide“. Dakle, dok je rečenica na nizozemskom jeziku u ovom primjeru u pozitivu, u prijevodu je u negativu.

Primjer 96: „Er ligt veel sneeuw zodat de weinige wegen en paden **niet of nauwelijks begaanbaar** zijn voor de voertuigen van het bataljon.“ (Karremans 1998, 114/115)

Prijevod 96: „Puno je snijega pa su malobrojni putevi i staze vozilima bataljuna **jedva prohodni ili su skroz neprohodni**.“

U ovom primjeru je ono što je na nizozemskom izraženo kao „nisu prohodni ili (su jedva prohodni)“ na hrvatski je prevedeno kontrastno „(jedva su prohodni) ili su skroz neprohodni“.

6.21. JEZIČNA EKONOMIČNOST

Pod jezičnom ekonomičnosti misli se na princip koji se odnosi na upotrebu minimalnog broja riječi ili izraza potrebnih za prenošenje neke poruke ili ideje unutar jezika. Korištenjem manjeg broja riječi i izraza, moguće je izbjeći nepotrebno ponavljanje informacija i nejasnoća u poruci koja se prenosi. Primjeri jezične ekonomičnosti uključuju korištenje kratkih i jednostavnih rečenica, izbjegavanje ponavljanja riječi te korištenje sinonima ili parafraza umjesto korištenja iste riječi. Jezična ekonomičnost važna u jeziku jer omogućuje učinkovitiju i precizniju razmjenu informacija.

Primjer 19: „Een werkgroep onder leiding van de heer Blaauw bestudeert de noodzakelijkheid en de wenselijkheid om als nog **een parlementair onderzoek of een parlementaire enquête** te starten en het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie voert sinds eind 1996 een historisch onderzoek uit waarvan de resultaten nog enige tijd op zich zullen laten wachten.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 19: „Radna skupina pod vodstvom g. Blaauwa ispituje potrebu i poželjnost provedbe još jednog **parlamentarnog istraživanja ili ankete**, a RIOD od kraja 1996. godine provodi povijesno istraživanje, na čije će se rezultate čekati još neko vrijeme.“

U izvorniku dolazi do redundancije jer se dva puta ponavlja riječ „parlementair“, dok je u prijevodu korišteno pravilo jezične ekonomičnosti jer nije bilo semantičke potrebe za ponavljanjem iste riječi.

Primjer 72: „Totdat ik me realiseer dat ook hier het leven door moet gaan, we een opdracht hebben uit te voeren en deze **tot het einde toe dienen te volbrengen**.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 72: „Onda sam shvatio da se i ovdje život mora nastaviti dalje, da imamo zadatak koji moramo izvršiti i **priveći kraju**.“

Izraz „tot het einde toe dienen te volbrengen“ preveden je s „priveći kraju“. Prijevod pomoću dva glagola suvišan je za razumijevanje te bi isti u doslovnom prijevodu zvučao nespretno. Isti primjer 72, primjer je **pomaka u strukturi fraze**.

Primjer 95: „Als Dutchbat 3 de taken van Dutchbat 2 overneemt, is het **in en rond Srebrenica** haatje winter.“ (Karremans 1998, 114)

Prijevod 95: „Sredina je zime kada je **u Srebrenici** Dutchbat 3 preuzeo zadatke od Dutchbata 2.“

U navedenom primjeru nema potrebe prevoditi „u i oko Srebrenice“ jer je to redundantno. Treba se držati jezične ekonomičnosti i skratiti dijelove koji nemaju svoju funkciju.

6.22. SLOBODAN PRIJEVOD

Slobodan prijevod odnosi se na vrstu prijevoda u kojoj prevoditelj ima nešto više slobode u prilagođavanju izvornog teksta ciljnoj publici ili kulturi. U ovom načinu prijevoda, prevoditelj ne prevodi tekst riječ po riječ, već koristi vlastiti stil i kreativnost kako bi prenio istu poruku i osjećaj na drugi jezik. Prevoditelj može dodati, izostaviti ili promijeniti određene dijelove teksta kako bi bolje odgovarao ciljnoj publici ili kulturi.

Primjer 19: „Een werkgroep onder leiding van de heer Blaauw bestudeert de noodzakelijkheid en de wenselijkheid om als nog een parlementair onderzoek of een parlementaire enquête te starten en het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie voert sinds eind 1996 een historisch onderzoek **uit waarvan de resultaten nog enige tijd op zich zullen laten wachten**.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 19: „Radna skupina pod vodstvom g. Blaauwa ispituje potrebu i poželjnost provedbe još jednog parlamentarnog istraživanja ili ankete, a RIOD od kraja 1996. godine provodi povijesno istraživanje, **na čije će se rezultate čekati još neko vrijeme**.“

Primjer 25: „Maar het gaat niet om de vraag op welk niveau uiteindelijk de schuld moet worden neergelegd.“ (Karremans 1998, 12)

Primjer 25: „No, cilj nije dati odgovor na pitanje tko i na kojoj razini treba snositi odgovornost.“

Zadnja surečenica u primjeru 19 prevedena je relativno slobodno, kao i primjer 25.

6.23. FUNKCIJA „ER“ - POSEBITOSTI NIZOZEMSKOG JEZIKA

„Er“ spada u jednu od posebitosti nizozemskog jezika. To je riječ koja u hrvatskom nema svoj izravni ekvivalent i ne postoji jednoznačan prijevod iste. „Er“ u nizozemskom služi

za kraćenje, a ima različite funkcije unutar rečenice. U nekima služi kao kohezijski element koji upućuje na nešto već ranije spomenuto u tekstu, a u drugima ima funkciju isključivo gramatičkog tipa. Postoji pet funkcija, a to su: 1. „er“ kao neodređeni subjekt (uglavnom stoji na početku rečenice), 2. „er“ kao neodređeni subjekt u pasivnim rečenicama (nalazi se na početku rečenice i na drugom mjestu u upitnim rečenicama), 3. „er“ kao zamjena brojivog objekta/imenice, 4. „er“ koji popunjava prazno mjesto u rečenici (stoji na trećem mjestu unutar poretka u rečenici, iza subjekta i predikata), 5. „er“ kao neodređeni objekt uz glagol s prepozicijom (također zauzima treće mjesto u poretku rečenice) koji se najčešće odnosi na neku prethodnu informaciju ili rečenicu.

Primjer 22: „Evenzo vaak is de schuld **ervan** afgeschoven op de schouders van de mannen en vrouwen van Dutchbat.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 22: „Jednako toliko učestalo se krivnja **za taj nemili događaj** prebacivala na muškarce i žene iz Dutchbat-a.“

Primjer 27: „Natuurlijk is **er** het nodige verkeerd gegaan.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 27: „Naravno da je **taj zadatak** pošao po zlu.“

Primjer 28: „(Ik ben evenwel van mening dat iedereen die gedurende drie jaren slechts tegenstrijdige berichtgeving heeft gelezen, moet weten wat **er** werkelijk in en rond Srebrenica heeft plaatsgevonden.) Opdat wij allen **er** in de toekomst van kunnen leren.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 28: „Ipak sam mišljenja da svatko tko je tijekom tri godine samo čitao kontradiktorna izvješća mora znati što se zbilja odvijalo u Srebrenici i u njezinu okruženju, kako bismo svi **iz toga** u budućnosti nešto mogli naučiti.“

Primjer 31: „Al deze aspecten hebben **ertoe** geleid dat Dutchbat uiteindelijk niet langer operationeel blijkt te zijn.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 31: „Svi ti aspekti doveli su do **toga** da Dutchbat naposljetku nije bio operativan.“

Primjer 46: „Ook in Srebrenica is elke zaterdag hetzelfde met dien verstande dat **er** geen sportverenigingen zijn voor de kinderen, er geen winkels staan en er nauwelijks een auto rondrijdt.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 46: „I u Srebrenici svaka subota izgleda isto, osim što djeca ne idu na sportske aktivnosti, nema trgovina i jedva da prođe koji automobil.“

Primjer 51: „De gebruikelijke ochtendbriefing is zojuist beëindigd en in de Opsroom komt de melding binnen dat OP-E door zo'n 40 tot 50 man van de BSA (Bosnisch-Servische strijdkrachten) wordt aangevallen nadat vlak **ervoor** per megafoon is opgedragen om de observatiepost te verlaten.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 51: „Netom je završen uobičajeni jutarnji brifing i u operativno središte stigla je obavijest da je 40-50 pripadnika VRS-a (Vojska Republike Srpske) napalo promatračnicu-E nakon što su kratko **prije napada** putem megafona svima naložili da napuste promatračnicu.“

Primjer 53: „Kogels en scherven vliegen in het rond, de waarnemingstoren wordt getroffen, de prefab en de tenten worden doorzeefd, **er** vallen granaten in en rond de observatiepost.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 53: „Meci i krhotine lete uokolo, pogođen je toranj za promatranje, izrešetani su montažna kućica i šatori, a granate padaju oko promatračnice i na nju.“

Primjer 54: „Veel tijd is **er** niet. Razendsnel worden bevelen gegeven en nog sneller uitgevoerd. Volgens van tevoren opgedragen en beoefende procedures.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 54: „Nema puno vremena, zapovijedi se izdaju munjevitom brzinom, a izvršavaju se još brže, prema unaprijed danim i uvježbanim procedurama.“

Primjer 55: „Afbreken“ wordt **er** gebruld.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 55: „Urla se: „Napustiti položaj!“

Primjer 62: „Zien aan m'n gezicht dat **er** opnieuw iets ernstig moet zijn gebeurd.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 62: „Vide na mom licu da se ponovno nešto ozbiljno dogodilo.“

Primjer 67: „Ik laat het op mij inwerken, het duurt even voordat ik mij realiseer wat **er** gebeurd is en de ernst **ervan** tot mij doordringt. Twee zwaargewonden en een chauffeur in shock als gevolg van oorlogshandelingen.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 67: „Pričekao sam da sve razradim, neko vrijeme je potrajalo prije nego sam shvatio što se uistinu dogodilo i dok je ozbiljnost situacije prodrila do mene: dvojica teško ranjenih i vozač koji je pao u stanje šoka kao posljedica vojnih djelovanja.“

Primjer 93: „Het lijkt **er** zo rustig.“ (Karremans 1998, 114)

Prijevod 93: „Doima se da ondje vlada mir.“

Primjer 105: „**Er** wordt veel van de rijvaardigheid van de chauffeurs gevraagd.“ (Karremans 1998, 116)

Prijevod 105: „Od vozača se tražila velika upravljačka kompetencija.“

Primjer 124: „Deze werkt aan een plan voor de evacuatie van Dutchbat en blijft in eerste instantie zitten op beide sporen: of via Busavaca – het logistieke transportbataljon is **er** klaar voor – of via Zagreb.“ (Karremans 1998, 227)

Prijevod 124: „On radi na planu evakuacije Dutchbata i najprije je zastao između dvije opcije: ili putem Busovače – logistički transportni bataljun spreman je za tu opciju – ili preko Zagreba.“

Primjer 132: „Het bataljon heeft heden niet (meer) de mogelijkheden om **er** iets aan te kunnen doen.“ (Karremans 1998, 315)

Prijevod 132: „Sada bataljun (više) nema mogućnost poduzeti nešto po tom pitanju.“

Primjer 135: „Met zowel de BIH binnen de enclavegrenzen als met de BSA (Bosnisch Servisch strijdkrachten) **erbuiten** werden regelmatig onderhandelingen gevoerd.“ (Karremans 1998, 316)

Prijevod 135: „S vojskom BIH unutar granica enklave, kao i s VRS (Vojskom Republike Srpske) izvan enklave redovito su se vodili pregovori.“

Primjer 137: „De misplaatste euforie waarin de Bosnisch Servische leiding schijnt te verkeren en het flagrante optreden van de strijdkrachten **ervan** hebben ook zijn weerslag op de bevolking van de enclave SREBRENICA, alsmede op de opdracht van het Nederlandse bataljon aldaar.“ (Karremans 1998, 316)

Prijevod 137: „Neumjesna euforija u koju se činilo da je dospjelo bosansko-srpsko vodstvo i besraman nastup njihovih oružanih snaga odražavaju se na stanovništvo enklave Srebrenice, kao i na zadatak tamošnjeg nizozemskog bataljuna.“

Primjer 141: „Gezien hetgeen zich reeds in het verleden heeft afgespeeld, behoeft het geen betoog uit te leggen wat **er** met de bewoners kan gebeuren. Uit angst is reeds een derde gedeelte het binnengebied ingevlucht richting SREBRENICA.“ (Karremans 1998, 317)

Prijevod 141: „S obzirom na ono, što se odvijalo u prošlosti, nije potrebno govoriti što se može dogoditi tim stanovnicima. Već je trećina stanovnika iz straha pobjegla u unutrašnjost, u smjeru SREBRENICE.“

U primjerima 22, 27, 28, 31, 46, 51, 54, 55, 62, 67, 93, 105, 124, 132, 135, 137, 141 pojavljuje se nizozemsko „er“ ili neka od izvedenica tog oblika. U nastavku su primjeri razvrstani po svojim funkcijama u rečenicama.

1. „er“ kao neodređeni subjekt: 53, 62, 67 (1.), 105
2. „er“ kao neodređeni subjekt u pasivnim rečenicama: 54, 55
3. „er“ kao zamjena brojivog objekta/imenice: 27, 28 (1.)
4. „er“ koji popunjava prazno mjesto u rečenici: 46, 93, 124, 135, 141
5. „er“ kao neodređeni objekt uz glagol s prepozicijom: 22, 28 (2.), 31, 51, 67 (2.) 132,

137

6.24. FUNKCIJA „MEN“ - POSEBITOSTI NIZOZEMSKOG JEZIKA

„Men“ je neodređena zamjenica karakteristična za nizozemski jezik, za koju ne postoji izravan ekvivalent u hrvatskom jeziku. Ona označava radnju nečeg neodređenog i na hrvatski se prevodi pomoću različitih prevoditeljskih strategija.

Primjer 65: „Door wie is deze verschoten? **Men** weet het niet.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 65: „Tko ga je ispalio? To se ne zna.“

Primjer 94: „Althans, zo lijkt het en denkt **men** navenant op de hogere echelons.“ (Karremans 1998, 114)

Prijevod 94: „Barem tako djeluje i u skladu s time razmišljaju viši postoji.“

U konkretnom slučaju primjera 65, „men“ je preveden kao neizrečeni subjekt isadžan je u glagolskom obliku. I u primjeru 94 „men“ je neizrečeno treće lice u prijevodu.

6.25. FUNKCIJA „U“ - POSEBITOSTI NIZOZEMSKOG JEZIKA

Nizozemsko „u“ oblik je osobne zamjenice koja se koristi iz poštovanja i odgovara hrvatskom „Vi“.

Primjer 80: „De organisatiestructuur van het 13de infanteriebataljon treft **u** aan in de bijlagen 1 en 2.“ (Karremans 1998, 22)

Prijevod 80: „Organizacijsku strukturu 13. pješačkog bataljuna **možete** pronaći u prilogima 1 i 2.“

U prijevodu 80 ispuštena je zamjenica „Vi“ te je poštovanje izraženo glagolskim licem, a to je „možete“.

Primjer 133: „Tot slot moge ik **U** verzoeken e.e.a. via het ANP bekend te doen laten stellen.“ (Karremans 1998, 315)

Prijevod 133: „Na kraju, mogu li **Vas** zamoliti da nabrojane stvari preko nizozemske izvještajne novinske agencije pustite u javnost.“

U primjeru 133 „U“ prevedeno je zamjenicom „Vas“.

6.26. PROMJENA U KOHEZIJI TEKSTA - SINTAKTIČKA STRATEGIJA

Ova kategorija odnosi se na „referencije unutar samog teksta, elipse, supstitucije, upotrebe zamjenica, ponavljanja i veznike“ (Chesterman 1997, 98 prema Pavlović 2015, 64).

Primjer 6: „Ondanks het feit dat de in de enclave verblijvende hoofdmacht van Dutchbat **dat** niet zelf kon waarnemen, hebben ook Nederlandse militairen enkele aanwijzingen gegeven over de door de Bosnische Serviërs buiten de enclave op grote schaal gepleegde oorlogsmisdaden.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 6: „Unatoč činjenici da glavnina snaga Dutchbat-a koja je preostala u enklavi, ni sama nije mogla pojmiti **to što se dogodilo**, čak su nizozemski vojnici uputili na neke ratne zločine koje su u velikim razmjerima počinili bosanski Srbi izvan enklave.“

Primjer za pojačavanje kohezijskog sredstva dvaju rečenica je primjer 6, u čiji je prijevod uz pokaznu zamjenicu dodana zavisna surečenica. U primjeru 6, nizozemski „dat“ odgovara hrvatskom „to“, no nema potpunu koherentnost s daljnjim sadržajem radi čega je potrebno dodati pojašnjenje uz „to“, a to je surečenica „što se dogodilo“ koja sadržaj bolje povezuje.

Primjer 124: „Deze werkt aan een plan voor de evacuatie van Dutchbat en blijft in eerste instantie zitten op beide sporen: of via Busavaca – het logistieke transportbataljon is **er** klaar **voor** – of via Zagreb.“ (Karremans 1998, 227)

Prijevod 124: „On radi na planu evakuacije Dutchbata i najprije je zastao između dvije opcije: ili putem Busovače – logistički transportni bataljun spreman je **za tu opciju** – ili preko Zagreba.“

Isto vrijedi za primjer 124. U izvorniku piše „(het logistieke transportbataljon) is er klaar voor“ = „spreman je za to“. U prijevodu je tomu dodano proširenje „za tu opciju“ koje bolje objašnjava sadržaj i nadovezuje se na njega.

Primjer 7: „Het debriefingsrapport bevat aanwijzingen voor door de Bosnische Serviërs doelbewust uitgevoerde beschietingen, executies en verkrachtingen.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 7: „Izješće o misiji upućuje na **to** da su bosanski Srbi ciljano pucali, pogubljivali i silovali.“

Primjer 77: „Een verzameling personeel dat als los zand bijeen is gebracht en dat in drie maanden voorbereidingstijd tot een hechte eenheid moet worden samengesmeed.“ (Karremans 1998, 22)

Prijevod 77: „**To** okupljeno osoblje povezano je poput rasutog pijeska koji se u razdoblju od tri mjeseca morao formirati u snažno jedinstvo.“

U prijevodu 7 i 77 nužna je riječ „to“ koja je dodana kao proširenje kako prijevod ne bi izgubio smisao i kako bi bio povezan u jasnu i logičnu cjelinu.

Primjer 56: „(Bijna wordt nog iemand vergeten.) Op het laatste moment weet **hij** het reeds in gang gezette voertuig te bereiken en terwijl de achterklep zich al sluit, kan **hij** zich juist op tijd in veiligheid te brengen.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 56: „(Netko je skoro ostao zaboravljen.) U posljednji trenutak **ta je osoba** sustignula vozilo koje je već bilo u pokretu i dok su se stražnja vrata zatvarala, na vrijeme se sklonila na sigurno.“

U primjeru 56 došlo je do ponavljanja subjekta iz surečenice koja je prethodila kako bi se znalo na što se naredna surečenica odnosi. U izvornom tekstu dva puta se ponavlja subjekt „hij“, dok je on drugi put u prijevodu redundantan: „[...] na vrijeme se sklonila na sigurno.“

Primjer 108: „Allesbehalve rookkleurig, want niemand verwacht 25.000 **vluchtelingen** die in nauwelijks twee dagen bij Kladanj de grens worden overgezet. De Bosnische regering in Sarajevo is verdeeld omtrent **de opvang**.“ (Karremans 1998, 224)

Prijevod 108: „Sve bez pogleda kroz ružičaste naočale jer nitko nije očekivao 25 000 **izbjeglica** koji će u samo dva dana kod Kladnja biti prebačeni preko granice. Bosanska vlada u Sarajevu podijeljena je oko **prihvata izbjeglica**.“

I u primjeru 108 došlo je do ponavljanja objekta iz prethodne rečenice u idućoj rečenici kako bi se shvatio smisao rečenice. „Prihvat“ u drugoj rečenici zahtijeva odgovor na pitanje: koga/čega?

Primjer 57: „Enige tijd later wordt links van de weg een achterwaarts gelegen opstelling betrokken van waaruit **de groep** zicht heeft op de post waar **de mannen** vijf maanden lang hun werk hebben gedaan.“ (Karremans 1998, 18/19)

Prijevod 57: „Nešto poslije, lijevo od puta zauzet je zabačen položaj odakle je **skupina** imala pogled na postaju gdje su pet mjeseci obavljali svoj posao.“

Iako se u primjeru 57 dva puta referira na isti subjekt: „de groep“ i „de mannen“, u prijevodu nije potrebno ponavljanje.

Primjer 127: „Door één van de tolken wordt **het** vertaald en **de inhoud** komt neer op 'bericht ontvangen, neem het in overweging, alles wordt ter plaatse geregeld, heb geduld, de groeten'.“ (Karremans 1998, 227)

Prijevod 127: „Jedan od prevoditelja preveo je **odgovor** i **on** se svodi na sljedeće: 'poruka primljena, uzet ću ju u obzir, sve se rješava na licu mjesta, imaj strpljenja, pozdrav'.“

U primjeru 127 je pak potrebno ponavljanje u sastavnoj rečenici prijevoda. Sastavne rečenice nezavisnosložene su rečenice čije su surečenice samostalne. Objekt „odgovor“ iz prve surečenice, subjekt je u drugoj surečenici i potrebno ga je ponoviti. Imenica je zamijenjena i pretvorena u osobnu zamjenicu „on“. U izvorniku u prvoj surečenici za „odgovor“ stoji „het“ jer se referira na prethodnu rečenicu, a u drugoj surečenici „de inhoud“.

Primjer 141: „Gezien hetgeen zich reeds in het verleden heeft afgespeeld, behoeft het geen betoog uit te leggen wat er met **de bewoners** kan gebeuren. Uit angst is reeds **een derde gedeelte** het binnengebied ingevlucht richting SREBRENICA.“ (Karremans 1998, 317)

Prijevod 141: „S obzirom na ono, što se odvijalo u prošlosti, nije potrebno govoriti što se može dogoditi tim **stanovnicima**. Već je **trećina stanovnika** iz straha pobjegla u unutrašnjost, u smjeru SREBRENICE.“

U primjeru 141 došlo je do ponavljanja riječi „stanovnici“ na koju se referira iz prethodne rečenice kako bi se znalo na što se odnosi rečenica, iako to nije slučaj u izvorniku.

Primjer 26: „Met dit boek wil ik een beeld schetsen van mijn ervaringen gedurende de periode van voorbereiding op de uitzending van Dutchbat 3 naar Bosnië-Herzegovina alsmede van de uitvoering van **een** onmogelijke opdracht.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 26: „Ovom knjigom želim predložiti sliku svojih iskustava tijekom razdoblja od (samih) priprema za slanje (na misiju) Dutchbata 3 u Bosnu i Hercegovinu, kao i izvršenja **tog** nemogućeg zadatka.“

Primjer 46: „Ook in Srebrenica is elke zaterdag hetzelfde met dien verstande dat er geen sportverenigingen zijn voor de kinderen, er geen winkels staan en er nauwelijks **een** auto rondrijdt.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 46: „I u Srebrenici svaka subota izgleda isto, osim što djeca ne idu na sportske aktivnosti, nema trgovina i jedva da prođe **koji** automobil.“

U primjerima 26 i 46 došlo je do specificiranja. Ono što je u nizozemskom izvorniku neodređeno, tj. ima neodređeni član, u prijevodu je određen pojam, tj. pokazna zamjenica, kako bi se shvatilo značenje na što se pojam odnosi.

Primjer 70: „In gedachten zie ik **de gezichten van familieleden** voor mij. Beelden van zijn begrafnis verschijnen op mijn netvlies.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 70: „U mislima su mi **lica njegovih članova obitelji**. Pred očima vidim scene s njegova pokopa.“

U primjeru 70 također je došlo do specificiranja. Ono što je u nizozemskom izvorniku općenitije, u prijevodu je specificirano zamjenicom „njegovih“, kako bi se pobliže opisali pojam „članovi obitelji“ jer se ne podrazumijeva samo od sebe kao u nizozemskoj rečenici izvornika.

Primjer 151: „Door gebruik te maken van de voorraad van de UNHCR welke op de lokatie van het bataljon ligt opgeslagen, door een extreem laag brandstofverbruik als gevolg van drastische maatregelen en het op andere wijze invulling geven aan de **opdracht van het bataljon**, is het in staat geweest het zolang vol te houden.“ (Karremans 1998, 320)

Prijevod 151: „Korištenjem zaliha UNHCR-a koje su bile pohranjene na lokaciji bataljuna, uz iznimno malu potrošnju goriva, što je bila posljedica drastičnih mjera, te izvršavanje **zadataka** na drukčiji način, bataljun je uspio izdržati tako dugo.“

Iako se u primjeru 151 specificira „opdracht (van het bataljon)“, u prijevodu je dovoljno prevesti s „zadaci“ bez specificiranja koje bi odgovaralo na pitanje: čiji zadaci?

Primjer 152: „Als gevolg van **deze** drastische **maatregelen** verkeert het personeel van het bataljon zich reeds gedurende lange tijd in een situatie waarin de meest gangbare levensbehoeften nagenoeg geheel ontbreken.“ (Karremans 1998, 320)

Prijevod 152: „Kao posljedica **navedenih** drastičnih **mjera** osoblje bataljuna već se dugo nalazi u situaciji, u kojoj gotovo potpuno nedostaju uobičajene za život nužne potrepštine.“

U primjeru 152 također je došlo do specificiranja pojma na način da je „deze“=„tih“ prevedeno kao „navedenih (mjera)“ koje se navode u rečenicama koje prethode pa ih se ovim prijevodom pobliže opisalo.

Primjer 33: „Tevens behandelt dit deel **de aanval op en de val van de enclave Srebrenica**: 'Het einde'.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 33: „Taj dio ujedno obrađuje i **napad na Srebrenicu i pad enklave Srebrenice**, pod naslovom 'Kraj'.“

Primjer 33 pokazuje promjenu kohezije ponavljanjem dijela teksta u prijevodu radi jasnoće. U izvorniku bi doslovan prijevod rečenice glasio: „[...]napad na i pad enklave Srebrenice[...]“ „Napad na“ u hrvatskom jeziku zahtijeva odgovor na pitanje koga/što? Stoga je Srebrenica spomenuta dva puta u prijevodu pa je došlo do ponavljanja kojeg nema u izvorniku. Valja napomenuti kako to ponavljanje u ovom primjeru nije redundantno, kao što je to nekad slučaj, već upravo suprotno.

Primjer 53: „Kogels en scherven vliegen in het rond, de waarnemingstoren wordt getroffen, de prefab en de tenten worden doorzeeft, er vallen granaten **in en rond de observatiepost**.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 53: „Meci i krhotine lete uokolo, pogođen je toranj za promatranje, izrešetani su montažna kućica i šatori, a granate padaju **oko promatračnice i na nju**.“

Primjer 53 prevoditeljskom tehnikom odgovara primjeru 33. Tu je također došlo do promjene kohezije ponavljanjem dijela teksta. Doslovan prijevod izvornika glasio bi: „[...] granate padaju na i oko promatračnice“. Hrvatski jezik zahtijeva ponavljanje „padaju na promatračnicu“ i „padaju oko promatračnice“. Međutim, drugo ponavljanje „promatračnice“ zamijenjeno je zamjenicom „nju“.

Primjer 76: „Circa 80 verschillende eenheden en onderdelen van de Koninklijke Landmacht hebben personeel geleverd teneinde **Dutchbat 3** in al zijn functies te vullen en in staat te stellen om de humanitaire hulpverleningstaak in voormalig Joegoslavië te kunnen uitvoeren.“ (Karremans 1998, 22)

Prijevod 76: „Oko 80 različitih jedinica i podjedinica Nizozemske Kraljevske Vojske osiguralo je osoblje kojim je **Dutchbat 3** zaposleo sve svoje funkcije i kako bi **Dutchbatu 3** bilo omogućeno ispunjenje zadaće pružanja humanitarne pomoći u bivšoj Jugoslaviji.“

Primjer 78: „In een programma dat van dag tot dag is volgepropt met onderwerpen die noodzakelijkerwijs geïnstrueerd moeten worden om de taken goed te kunnen uitvoeren, zowel **individueel als in teamverband**.“ (Karremans 1998, 22)

Prijevod 78: „Program je iz dana u dan ispunjen temama iz kojih je bilo nužno dati poduke kako bi se zadaci uspješno izvršili, kako na **individualnoj razini**, tako i na **timskoj razini**.“

Radi kohezije teksta u prijevodu 76 dva puta je ponovljen pojam „Dutchbat 3“, a u prijevodu 77 pojam „razina“ uz pridjev „individualna“ i „timska“.

Primjer 155: „Het is nu aan de hogere echelons om randvoorwaarden te schepen welke het infanteriebataljon in de **enclave SREBRENICA** in staat moet stellen de opgedragen taken ten volle uit te voeren.“ (Karremans 1998, 321)

Prijevod 155: „Sada je na višim postrojima da stvore preduvjete kako bi pješački bataljun u **SREBRENICI** u potpunosti mogao izvršiti postavljene zadatke.“

U tekstu dolazi do učestalog ponavljanja apozicije „enklava Srebrenica“. Jedan takav primjer je primjer 155, u kojemu je vidljivo da u prijevodu nema potrebe za imenicom „enklava“ u funkciji apozicije uz „Srebrenica“.

Primjer 24: „Achteraf oordelen is gemakkelijk.“ (Karremans 1998, 12)

Prijevod 24: „**Naime**, lako je biti general poslije bitke.“

Primjer 30: „Deze omstandigheden zijn ondermeer de bevelverhoudingen in Bosnië-Herzegovina, de houding van de strijdende partijen in en rond de Safe Area Srebrenica alsmede de voortdurende tegenwerking ervan, de diverse beschuldigingen die in mei 1995 aan het adres van Dutchbat 3 worden geuit en het gebrek aan logistieke middelen.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 30: „Te okolnosti se među ostalim odnose na zapovjedni odnos u Bosni i Hercegovini, na stav zaraćenih strana u zaštićenoj zoni Srebrenice i u njezinoj okolici, kao i kontinuiranog protivljenja istoj, **nadalje** na različite optužbe na račun Dutchbat-a u svibnju 1995. godine te na nedostatak logističkih sredstava.“

Primjer 40: „**Wij weten** immers nog zo weinig van deze werkelijkheid.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 40: „O toj stvarnosti, **naime**, **znamo** jako malo.“

Primjeri za bolju koheziju teksta dodavanjem veznika (naime, nadalje) su primjeri 24, 30 i 40, u čijem je prijevodu došlo do dodavanja veznika kojih nema u tekstu izvornika.

U primjeru 40 nalazi se primjer još je promjene u koheziji teksta. U prijevodu je ispuštena imenica, što znači da se radi o eliptičnoj rečenici u kojoj je lice izraženo kroz glagol „znamo“. U izvorniku isto je izraženo uporabom imenice „wij“ uz glagol „weten“.

Primjer 128: „**En gelijkertijd** zwicht de Bosnische regering bij monde van Muratovic voor de argumenten van UNPROFOR om de vluchtelingen te verspreiden over het gebied.“ (Karremans 1998, 227/228)

Prijevod 128: „**Istovremeno** je bosanska vlada prema riječima Muratovića popustila pred argumentima UNPROFOR-a da izbjeglice rasporedi preko cijelog područja.“

Primjer 128 je primjer postojanja veznika „i“ na početku rečenice u izvornom tekstu, koji je međutim izostavljen u prijevodu jer je suvišnog značenja i nije uobičajeno da u hrvatskom jeziku rečenica počinje veznikom „i“.

Primjer 138: „Los van de onderlinge schermutseligen tussen de beide strijdende partijen in en rond SREBRENICA en de beschietingen van observatieposten en patrouilles van Dutchbat, was er toch sprake van een soort 'status quo'.“ (Karremans 1998, 317)

Prijevod 138: „**Osim** međusobnih okršaja između dvije zaraćene strane unutar SREBRENICE i u njezinoj okolici te **osim** pucnjave po promatračnicama i na ophodnje Dutchbata, donekle je vladao status quo.“

U primjeru 138 nužno je ponavljanje veznika „osim“ u surečenicama prijevoda radi bolje kohezije teksta.

Primjer 39: „Wie heeft bovendien ten tijde van de val van de safe area en later gedurende de nasleep van wat tegenwoordig het debacle van Srebrenica heet, Dutchbat 3 gesteund?“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 39: „Tko je povrh toga tijekom pada zaštićene zone i kasnije dugoročno podupirao Dutchbat 3, **tzv.** posljedicu onoga što danas zovemo srebrenički fijasko.“

Uz promjenu redoslijeda rečeničnih dijelova te promjenu iz upravnog u neupravni govor, iz primjera 39 u prijevodu 39 došlo je do promjene u koheziji teksta jer je nadodana riječ „tzv.“ koja se bolje nadovezuje na nastavak rečenice koji se u izvorniku razumije sam po sebi.

6.27. OPISNI PRIJEVOD - POSTUPCI PREVOĐENJA ELEMENATA KULTURE

Opisni prijevod Pavlović (Pavlović 2015, 78) definira kao objašnjenje koje opisuje ili objašnjava kulturnu referenciju iz izvornika. U podvrste opisnih prijevoda spadaju: parafraze, prijevod nadređenim/općim/kulturno neutralnijim pojmom i komponencijalna analiza.

Primjer 32: „De gevolgen daarvan zijn in het tweede deel beschreven aan de hand van de gebeurtenissen in de maanden januari **tot en met juni** 1995: 'Begin van het einde'.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 32: „Posljedice toga opisane su u drugom dijelu knjige pod naslovom 'Početak kraja', a utemeljene su na događajima koji su se odvijali **između siječnja i lipnja** 1995. godine.“

Primjer 32 primjer je korištenja parafraze u hrvatskom jeziku kao zamjena za pojam iz nizozemskog, kojeg u hrvatskom nema pa se treba opisno prevesti. Nema doslovan prijevod na hrvatskom jezik u jednoj riječi za izraz „tot en met“, već je u navedenom primjeru dovoljno prevesti s „između“ ili „od- do“ i bez pisanja „uključujući taj mjesec“.

Primjer 64: „Het gesprek is kort: een **YPR** van de Alfa Compagnie in Simin Han heeft op de weg van OP-T2 naar de compound een voltreffer op de geschutskoepel gehad.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 64: „Razgovor je kratak: **borbeno oklopno vozilo (vrsta: borbeno vozilo pješništva/BVP - YPR¹¹)** 1. satnije u Siminu Hanu na putu od promatračnice-T2 prema UN-ovoj bazi direktno je pogodeno u kupolu.“

Osim što je u primjeru 64 pojam „YPR“ preveden nadređenim pojmom, u zagradi i fusnoti je objašnjeno njegovo značenje jer nizozemsko čitateljstvo očigledno zna što se smatra pod pojmom YPR, dok to nije svojstveno hrvatskom čitateljstvu pa je potrebno opisno pojasniti pojam. Fusnota glasi: „YPR vrsta je oklopnog vozila. (<http://docplayer.nl/14747968-Technische-gegevens-ypr-765-prco.html>, zadnje gledano 12.2.2023.)“

Primjer 133: „Tot slot moge ik U verzoeken e.e.a. via **het ANP** bekend te doen laten stellen.“ (Karremans 1998, 315)

Prijevod 133: „Na kraju, mogu li Vas zamoliti da nabrojane stvari preko **nizozemske izvještajne novinske agencije** pustite u javnost.“

Nizozemska „APN“ istovrsna je skraćenica hrvatskoj HINA-i (Hrvatska izvještajna novinska agencija). Ona je prevedena u primjeru 133 na način da je „APN“ stavljena u hrvatski kontekst, zatim je prevedena opisno.

6.28. PROMJENA U STRUKTURI FRAZE - SINTAKTIČKA STRATEGIJA

Promjena u strukturi fraze očituje se na način da je došlo do promjene izraza/fraze poput promjene određenosti, broja i drugih preinaka imenskih fraza ili promjene u licu, rodu i načinu u glagolskoj frazi. „Sama se jedinica ne mijenja (fraza iz izvornika odgovara frazi iz prijevoda), ali se mijenja njezina unutarnja struktura.“ (Pavlović 2015, 63)

Primjer 35: „Het laatste deel omvat ondermeer de bijlagen waaraan in de voorgaande delen **wordt gerefereerd**.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 35: „Zadnji dio između ostalog sadrži priloge, na koje **ću se referirati** u narednim dijelovima.“

Primjer 35 prototip je za promjenu u licu glagolske fraze, jer ono što je u nizozemskoj rečenici izraženo pasivom, na hrvatskom je izraženo 1. licem jednine.

Primjer 42: „En evenzo vele antwoorden vullen de puzzel in omtrent de waarheid over Srebrenica. Een puzzel die omwille van de bevolking van deze safe area vroeger of later geheel **ingevuld zal moeten worden**.“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 42: „Brojni odgovori također slažu slagalicu oko istine o Srebrenici, slagalicu koja **će se** zbog stanovništva ove zaštićene zone prije ili kasnije **morati složiti**.“

Također, u primjeru 42 došlo je do promjene u izražavanju glagolskog vremena.

Primjer 82: „Toch verklaart juist **deze informatie** veel over de situatie waarin de eenheid verkeert als later op 6 juli 1995 de aanval op de Safe Area Srebrenica wordt ingezet.“ (Karremans 1998, 22)

Prijevod 82: „No, upravo **ove informacije** govore puno o situaciji u kojoj se nalazila jedinica kada je 6. srpnja 1995. izvršen napad na zaštićenu zonu Srebrenicu.“

U primjeru 82 jednina imenice „informatie” iz nizozemske rečenice mijenja se u prijevodu na hrvatski u množinu „informacije“

Primjer 84: „Dutchbat niet langer operationeel“ (Karremans 1998, 113)

Prijevod 84: „Dutchbat više **nije** operativan“

Naslov 8. poglavlja knjige na nizozemskom je izražen neoglagoljenom frazom (primjer 84). Isti i pri pokušaju najneutralnijeg bezglagolskog prijevoda u sebi mora sadržavati glagol kako fraza ne bi izgubila svoj smisao, stoga više zvuči kao rečenica, dok izvornik zvuči kao fraza.

Primjer 85: „Het is Pinksteren 1995 als ik besluit in de pen te klimmen om alle echelons op de hoogte te stellen van het feit dat **Dutchbat 3** niet meer in staat is om **haar** opgedragen taken uit te voeren.“ (Karremans 1998, 114)

Prijevod 85: „Blagdan je Duhova 1995. kada sam odlučio napisati pismo svim postrojcima kako bi ih obavijestio o činjenici da **Dutchbat 3** više nije u mogućnosti izvršavati **svoju** zadanu misiju.“

Iako u primjeru 85 to nije vidljivo iz prijevoda, imenica „bataljon“ na nizozemskom stoji uz član „het“ i srednjeg je roda što dolazi do izraza zamjenicom „haar“ u izvorniku, a na hrvatskom je ona muškog roda.

Primjer 102: „De koude heeft ook invloed op de watertoevoer; regelmatig vriest de enige waterleiding waarover **Potocari beschikt** en waarop de compound is aangesloten, kapot.“ (Karremans 1998, 115)

Prijevod 102: „Hladnoća ima utjecaja i na opskrbu vodom; redovito se zamrzne vodovodna cijev kojom **raspolazu Potočari** i na koju je priključena baza.“

Primjer 102: Dok se u nizozemskom označeni glagol izražava u jednini, u hrvatskom prijevodu uz imenicu je kompatibilna množina.

Primjer 127: „Door één van de tolken wordt het vertaald en de inhoud komt neer op 'bericht ontvangen, neem het in overweging, alles wordt ter plaatse geregeld, heb geduld, de **groeten**'.“ (Karremans 1998, 227)

Prijevod 127: „Jedan od prevoditelja preveo je odgovor i on se svodi na sljedeće: 'poruka primljena, uzet ću ju u obzir, sve se rješava na licu mjesta, imaj strpljenja, **pozdrav**'.“

U primjeru 127 imenica „groeten“ prevedena je istoimenom imenicom, ali u jednini i umjesto „pozdravi“ glasi „pozdrav“ što je više u duhu hrvatskog jezika.

Primjer 144: „Een dergelijke aktie heeft evenwel niets van doen met het optreden als **blauwhelm**.“ (Karremans 1998, 317)

Prijevod 144: „Takav pothvat međutim nema veze s ulogom **mirovnih misija**.“

U primjeru 144 riječ „blauwhelm“ stoji u jednini i prevedena je množinom „mirovne misije“.

6.29. PROMJENA U ILOKUCIJI - PRAGMATIČKA STRATEGIJA

Kod promjene u ilokuciji dolazi do izmjene govornog čina. U primjeru 38 došlo je do promjene iz upravnog govora u neupravni govor pri prijevodu.

Primjer 38: „Als de laatste bladzijde is omgeslagen, zult u zich misschien met mij **afvragen: 'Wie heeft naast Dutchbat uiteindelijk de bevolking in Srebrenica gesteund?'**“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 38: „Kada okrenete i posljednju stranicu ove knjige, možda ćete se skupa sa mnom **zapitati tko je na kraju osim Dutchbat-a podupirao stanovništvo Srebrenice.**“

6.30. POSUĐENICA/KALK - SINTAKTIČKA STRATEGIJA

Posuđivanje pojedinih termina iz drugih jezika prevoditeljska je strategija, a posuđeni termini nazivaju se posuđenice ili kalk. U tu kategoriju spadaju i pojmovi koji se i u prijevodu navode u izvornom obliku.

Primjer 39: „Wie heeft bovendien ten tijde van de val van **de safe area** en later gedurende de nasleep van wat tegenwoordig het debacle van Srebrenica heet, Dutchbat 3 gesteund?“ (Karremans 1998, 13)

Prijevod 39: „Tko je povrh toga tijekom pada **zaštićene zone** i kasnije dugoročno podupirao Dutchbat 3, tzv. posljedicu onoga što danas zovemo srebrenički fijasko.“

Primjer 49: „In **de Safe Area** Gorazde is het merendeel van de door de Engelsen en Oekraïners bezette observatiepost door se Bosnische Serven veroverd.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 49: „U **zaštićenoj zoni** Goražde većinu promatračnica u kojoj su bili Englezi i Ukrajinci osvojili su bosanski Srbi.“

Primjer 69: „**'Shit'**, denk ik. Is dit het begin van een aanval op de enclave?“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 69: „**'Sranje'**, pomislih. Je li ovo početak napada na enklavu?“

Već su u nizozemskom izvorniku u primjerima 39, 49 i 69 korištene posuđenice. U primjeru 39 i 49 posuđena je riječ iz engleskog jezika „safe area“ kojoj je pridodan nizozemski član „de“. U nizozemskom jeziku posuđenice iz drugog jezika većinom nose član „de“, kao što je to i ovdje primjer. U ciljnom je jeziku međutim ta sintagma doslovno prevedena s engleskog jezika na hrvatski kao „zaštićena zona“, odnosno nije primijenjena daljnja strategija posuđivanja engleske riječi u hrvatski prijevod. U primjeru 69 radi se o riječi „shit“ koja je također doslovno prevedena na hrvatski jer englesko značenje odgovara hrvatskom i uklapa se u kontekst, budući da se koriste istom stilskom konotacijom u oba jezika.

Primjer 109: „Maar de regering weigert haar medewerking: **'It's caused by UN, let them solve it.'**“ (Karremans 1998, 224)

Prijevod 109: „No, vlada odbija suradnju: **'It's caused by the UN, let them solve it.'**“

Ovaj primjer nije usko vezan uz prevoditeljsku strategiju posuđivanja riječi iz drugog jezika jer se radi o citiranju na izvornom (engleskom) jeziku. Autor naime, prenosi nečije riječi u originalu i citirao ih je na engleskom. U prijevodu je taj engleski dio ostao u izvornom obliku uz moj vlastiti prijevod na hrvatski u fusnoti.

6.31. SKRAĆENICE

Hrvatski jezični portal definira skraćenicu ili kraticu kao „skraćena riječ u pisanju koja nastaje izostavljanjem nekih slova“. Određene skraćenice, tj. kratice specifične su za svaki jezik. One ovise o učestalosti i njihovoj potrebi za skraćivanjem u pojedinom jeziku. Neke imaju svoj ekvivalent u drugim jezicima, a neke ne, što znači da kada bi se neka riječ u drugom jeziku skratila ne bi se zadržao njen smisao.

Primjer 43: „De overval op OP-E“ (Karremans 1998, 17)

Prijevod 43: „Napad na promatračnicu-E“

„OP“ u primjeru 43 skraćénica je nizozemske riječi „observatiepost“, a njen prijevod na hrvatski glasi „promatračnica“. Razgovorom s informantom utvrđeno je kako u hrvatskom jeziku ne postoji ekvivalentna kratica koja bi odgovarala nizozemskoj kratlici, kako u jeziku šire javnosti, tako ni u stručnom vojnom jeziku. Stoga je ta riječ u navedenom primjeru prevedena bez skraćivanja.

Primjer 51: „De gebruikelijke ochtendbriefing is zojuist beëindigd en in de **Opsroom** komt de melding binnen dat **OP-E** door **zo’n** 40 tot 50 man van de BSA (Bosnisch-Servische strijdkrachten) wordt aangevallen nadat vlak ervoor per megafoon is opgedragen om de observatiepost te verlaten.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 51: „Netom je završen uobičajeni jutarnji brifing i u **operativno središte** stigla je obavijest da je 40-50 pripadnika VRS-a (Vojska Republike Srpske) napalo **promatračnicu-E** nakon što su kratko prije napada putem megafona svima naložili da napuste promatračnicu.“

Primjer 61: „Het is ongeveer 1100 uur als ik weer naar de **Opstoom** word geroepen.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 61: „Otprilike je 11 h kada sam ponovno pozvan u **operativno središte**.“

„Opsroom“ u primjerima 51 skraćénica je engleske posuđenice u nizozemskom jeziku „operation room“, a od informanta doznajemo da je njezin prijevod na hrvatski „operativno središte“. U istoj rečenici ponavlja se skraćénica iz primjera 43. Isti slučaj je i u primjeru 61. U primjeru 51 „zo’n“ nije nužno skraćénica, to je spoj dvaju riječi „zo+een“ od kojih je druga riječ skraćénica. Postoje još brojni primjeri u nizozemskom jeziku kada je isti postupak moguće ponoviti, a to je recimo i primjer 63, gdje se pojavljuje skraćénica riječ „m’n“, što označava skraćenu riječ od „mijn“.

Primjer 63: „Zien aan **m’n** gezicht dat er opnieuw iets ernstigs moet zijn gebeurd.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 63: „Vide na **mom** licu da se ponovno nešto ozbiljno dogodilo.“

Primjer 73: „Eerst de overval van de Bosnische Serviërs op **OP-E** en dan een voltrefter op een voertuig van de **ACie**.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 73: „Prvo napad bosanskih Srba na **promatračnicu-E** i onda direktan pogodak u vozilo **1.-satnije**.“

Skraćénica „OP-E“ objašnjenja je u već gore navedenim primjerima, dok je kod izraza „ACie“ u 73. primjeru došlo do sljedećeg procesa: Alfa Compagnie -> AC. Kada bi se AC prevelo hrvatski AS (alfa satnija), ne bi bilo jasno o čemu je riječ, a do tog skraćivanja nije ni došlo u

hrvatskom prijevodu jer se satnije na hrvatskom prevode brojevima. (vidi: KULTURNI EKVIVALENT - POSTUPCI PREVOĐENJA ELEMENATA KULTURE)

Primjer 110: „Het onderwerp luidt: 'Richtlijnen voor onderhandelingen met **Gen. Mladic**'.“ (Karremans 1998, 224)

Prijevod 110: „Naslov glasi: 'Smjernice za pregovore s **generalom Mladićem**'.“

Informant koji je upoznat s terminologijom navodi kako je učestalije pisati punu riječ „general“ nego ju skraćivati na „gen.“. Stoga je u prijevodu 110 odabirem prijevod: „general Mladić“.

Nadalje, naredni primjer, primjer je još jedne skraćenice unutar vojnog korpusa. Stoga možemo zaključiti da vojni stručno nazivlje sklono skraćivanju. Isto je potvrdio informant. Skraćenica „BLS“ u primjeru 118 objašnjenja je u kazalu na kraju knjige. Ona stoji za: „bevelhebber der landstrijdkrachten“, što je istoznačno hrvatskom prijevodu „zapovjednik kopnenih snaga“. U primjeru 130 pojavljuju se skraćenice „CO-SNE“, „Bgen“, „CO-BHC“, „Ltgen“. U kazalu su pronađeni njihovi puni nazivi: „CO-SNE“=„Commanding Officer (commandant)“+„Sector North east“ i „CO-BHC“=„Commanding Officer (commandant)“+„Bosnia&Herzegovina Command“ pa su tako prevedeni ti pojmovi punim nazivom. Skraćenice vojnih činova prevedene su uz pomoć informanta punim riječima. U primjeru 131 „CO's“ prevedena je preko engleske pune riječi „Commanding Officer“ s oznakom za množinu „s“ na hrvatski u obliku: „zapovjednici“.

Primjer 118: „Ik refereer aan een zojuist gehouden gesprek met de **BLS** waarin ik ook hem om nadere richtlijnen heb verzocht.“ (Karremans 1998, 226)

Prijevod 118: „Referiram se na razgovor koji sam netom vodio sa **zapovjednikom kopnenih snaga**, u kojem sam od njega zatražio opširnije smjernice.“

Primjer 130: „Op 4 jun 1995 heb ik een assessment verstuurd naar **CO-SNE**, de **Bgen** Haukland in TUZLA, naar de **CO-BHC** UNPROFOR, de **Ltgen** Smith in SARAJEVO, naar de Forcecommander, de **Ltgen** Janvier in ZAGREB, alsmede in afschrift aan de Crisistaf.“ (Karremans 1998, 315)

Primjer 130: „4. lipnja 1995. poslao sam procjenu (rizika) situacije zapovjedniku UNPROFOR-ovog **Sektora sjeveroistok** - brigadnom generalu Hauklandu u Tuzlu, zapovjedniku UNPROFOR-ove **BH-komande – generalnom pukovniku** Smithu u Sarajevo, zapovjedniku snaga – **generalnom pukovniku** Janvieru u Zagreb, kao i kopiju (procjene) kriznom stožeru u Nizozemsku.“

Primjer 131: „Ik heb de **CO's** gevraagd de consequenties onder ogen te willen zien van de situatie waarin zowel Dutchbat als de bevolking in de enclave zich bevinden.“ (Karremans 1998, 315)

Prijevod 131: „Molio sam **zapovjednike** da ispituju posljedice situacije u kojoj se nalazi osoblje Dutchbata, kao i stanovništvo unutar enklave.“

U primjeru 133 ne postoji ekvivalent u obliku hrvatske skraćenice za „e.e.a.“ pa je kao prijevod uzeto rješenje: „nabrojane stvari.“

Primjer 133: „Tot slot moge ik U verzoeken **e.e.a.** via het ANP bekend te doen laten stellen.“ (Karremans 1998, 315)

Prijevod 133: „Na kraju, mogu li Vas zamoliti da **nabrojane stvari** preko nizozemske izvještajne novinske agencije pustite u javnost.“

Primjer 142 još je jedan primjer u kojemu su skraćenice iz nizozemskog vojnog rječnika prevedene na hrvatski punim nazivom. Da su se nizozemske skraćenice domišljato išle skraćivati na hrvatski jezik, ne bi bile u potpunosti razumljive čitateljima.

Primjer 142: „Afgelopen zaterdag werd een aanval uitgevoerd op **OP(NL)E**.“ (Karremans 1998, 317)

Prijevod 142: „Prošle subote izvršen je napad na (**nizozemsku**) **promatračnicu-E**.“

U primjeru 143 pojavljuje se nizozemska skraćenica „m.b.v.“ koja ima značenje: „met behulp van“ ili u prijevodu „uz pomoć/pomoću“. U hrvatskom jeziku ne postoji ekvivalent u obliku kratice za „uz pomoć/pomoću“ pa je „m.b.v.“ prevedeno bliskoznačnicom, tj. glagolskim prilogom sadašnjim „koristeći“.

Primjer 143: „Omdat het bataljon voorzorgsmaatregelen getroffen had en de bemanning niet in paniek raakte, was het in staat om onder vijandelijk vuur **m.b.v.** hun pantservoertuig geheel volgens het boekje terug te trekken naar een achterwaarts gelegen opstelling.“ (Karremans 1998, 317)

Prijevod 143: „Budući da je bataljun poduzeo mjere opreza i jer se posada nije uspaničila, bataljun se uspio pod neprijateljskom vatrom povući na pozadinski položaj **koristeći** oklopno vozilo, u potpunosti po propisu.“

6.32. KULTURNI EKVIVALENT - POSTUPCI PREVOĐENJA ELEMENATA KULTURE

Pavlović (Pavlović 2015, 76) navodi kako je kulturni ekvivalent ili zamjena postupak prilikom kojeg se izvorna kulturna referencija zamjenjuje referencijom na usporediv element ciljne kulture. Ti elementi nikad nisu isti, no mogu se smatrati ekvivalentima prema nekom od kriterija koji im je zajednički. Primjer kulturnog ekvivalenta pojavljuje se u primjeru 45.

Primjer 45: „Kinderen zijn naar de **sportvereniging**, er worden boodschappen gedaan, de auto wordt gewassen en ook in de tuin moet nog het één en ander gebeuren.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 45: „To znači da djeca idu na **sportske aktivnosti**, obavlja se kupovina, peru se auti, a i u vrtu se mora još ponešto napraviti.“

Doslovan prijevod „sportvereniging“ glasio bi „sportski klubovi“, no na hrvatskom jeziku nije uobičajeno reći da djeca idu u sportske klube, već na sportske aktivnosti. Stoga je taj pojam zamijenjen drugim kulturnim ekvivalentom.

Primjer 58: „Door de **Bravo Compagnie** en het bataljon worden snel aanvullende maatregelen getroffen.“

Prijevod 58: „**2. satnija** i bataljun brzo su poduzeli dodatne mjere.“ (Karremans 1998, 19)

Primjer 64: „Het gesprek is kort: een YPR van de **Alfa Compagnie** in Simin Han heeft op de weg van OP-T2 naar de compound een voltrefter op de geschutskoepel gehad.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 64: „Razgovor je kratak: borbeno oklopno vozilo (vrsta: borbeno vozilo pješništva/BVP - YPR^[1]) **1. satnije** u Siminu Hanu na putu od promatračnice-T2 prema UN-ovoj bazi direktno je pogođeno u kupolu.“

Razgovorom s informantom koji je upućen u stručni vojni rječnik došlo se do informacije da se satnije u Hrvatskoj imenuju rednim brojevima, dok to nije slučaj u Nizozemskoj pa hrvatskom čitateljstvu prilagođavam prijevod. U nizozemskoj vojsci one se označavaju, kao i

u ovoj knjizi, slovima, odnosno imenima. U prijevodu se pak primjenjuju hrvatska pravila za zemljopisna imena pa se prevode rednim brojevima, baš kao u primjerima 58 i 64.

Primjer 101: „Niet alleen in voormalig Joegoslavië, doch ook in Nederland want op de dag het vertrek van de eerste rotatie op 6 januari 1995 was minister van Defensie Voorhoeve door hevige sneeuwval in de omgeving van **Hoevelaken** niet in staat om bij het afschied in **Assen** aanwezig te zijn.” (Karremans 1998, 115)

Prijevod 101: „No, vrijeme nije samo ćudljivo u bivšoj Jugoslaviji, nego i u Nizozemskoj jer 6. siječnja 1995., na dan odlaska prve rotacije, ministar obrane Voorhoeve nije uspio doći na oproštaj u **Assen** zbog toga što su ga zaustavile obilne snježne oborine u okolici **Hoevelakena**.“

Hrvatskim čitateljima treba pojasniti što su „Hoevelaken“ i „Assen“ koji se pojavljuju u 101. primjeru. Potrebno je pojasniti gdje se ta mjesta nalaze, budući da je to zbog kulturološke i geografske udaljenosti nepoznato hrvatskim čitateljima, budući da Nizozemska i Hrvatska nisu susjedne države, tj. geografski su udaljene i nemaju toliko zajedničkog jer povijesno gledano nikad nisu bile povezane. Oba pojma objašnjena su u fusnoti kako ne bi remetila tekst.

Primjer 147: „De BSA zal alles in het werk stellen het dal van **de Jadar** onder controle te krijgen.” (Karremans 1998, 318)

Prijevod 147: „VRS učinit će sve kako bi pod svoju kontrolu stavila dolinu **rijeke Jadar**.“

Iako je Bosna i Hercegovina geografski i kulturološki bliža Hrvatskoj i hrvatskim čitateljima nego nizozemskim, postoji vjerojatnost da nisu upoznati s rijekom Jadar, budući da se ne radi o nekoj velikoj rijeci poput Save ili Dunava. Iako je u originalu „Jadar“ navedena bez oznake da se radi o rijeci (vjerojatno zato jer je već prilikom prvog spomena napomenuto da se radi o rijeci), u prijevodu je naglašeno da se radi o „rijeci Jadar“.

6.33. DODAVANJE - POSTUPCI PREVOĐENJA ELEMENATA KULTURE

Dodavanje spada u postupak prevođenja elemenata kulture. Njime se u prijevodu uz referenciju preuzetu iz izvornika dodaje kratko objašnjenje kojim se čitatelju olakšava razumijevanje referencije (Pavlović 2015, 80). Kod dodavanja najčešće je riječ o općoj imenici u apoziciji.

Primjer 47: „Geen **pinksterweekend** in Bosnië-Herzegovina.” (Karremans 1998, 18)

Prijevod 47: „Nema **blagdana Duhova** u Bosni i Hercegovini.”

Primjer 85: „**Het is Pinksteren** 1995 als ik besluit in de pen te klimmen om alle echelons op de hoogte te stellen van het feit dat Dutchbat 3 niet meer in staat is om haar opgedragen taken uit te voeren.” (Karremans 1998, 114)

Prijevod 85: „**Blagdan je Duhova** 1995. kada sam odlučio napisati pismo svim postrojima kako bi ih obavijestio o činjenici da Dutchbat 3 više nije u mogućnosti izvršavati svoju zadanu misiju.”

Izvrstan primjer dodavanja susreće se u primjeru 47. Iako su „Duhovi“ poznat pojam i u hrvatskoj i u nizozemskoj kulturi, „Pinksterweek“, odnosno u prijevodu „vikend Duhova“ objašnjen je dodavanjem pojma „blagdan“ kako bi čitatelji shvatili o čemu je riječ, budući da imenica „duhovi“ može imati više značenja. Isto vrijedi i za primjer 85, u kojemu je dodana imenica „blagdan“ jer bi bez te imenice previše zvučalo kao da nedostaje kontekst.

Primjer 48: „Meer dan 300 **blauwhelmen** zijn in gijzeling genomen, geketend aan de toegangsdeuren van munitiebunkers of gewoon aan een lantaarnpaal.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 48: „Više od 300 **pripadnika Plavih kaciga** zarobljeni su kao taoči, okovani lancima za ulazna vrata skladišta streljiva ili za banderu.“

„Blauwhelmen“ ili „Plave kacige“ naziv je mirovne postrojbe UN-a koja je dobila nadimak po kacigama/beretkama koje nose. Iako je pojam poznat u obje kulture, hrvatskoj i nizozemskoj, u hrvatskom prijevodu taj je pojam specificiran dodavanjem apozicije „pripadnika“ kako bi čitatelji dobili pobliže pojašnjenje o čemu se radi.

Primjer 51: „De gebruikelijke ochtendbriefing is zojuist beëindigd en in de Opsroom komt de melding binnen dat OP-E door zo'n **40 tot 50 man van de BSA** (Bosnisch-Servische strijdkrachten) wordt aangevallen nadat vlak ervoor per megafon is opgedragen om de observatiepost te verlaten.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 51: „Netom je završen uobičajeni jutarnji brifing i u operativno središte stigla je obavijest da je **40-50 pripadnika VRS-a** (Vojska Republike Srpske) napalo promatračnicu-E nakon što su kratko prije napada putem megafona svima naložili da napuste promatračnicu.“

I u ovom primjeru dodana je apozicija „pripadnik“ jer „vojska“ sadržajno u ovom primjeru funkcionira kao zbirna imenica. Stoga je „man“ prevedeno s „pripadnik“.

6.34. IZOSTAVLJANJE - POSTUPCI PREVOĐENJA ELEMENATA KULTURE

U izostavljanje unutar kulturne referencije spada postupak za kojim prevoditelj poseže „u slučajevima kad bi ga neki drugi postupak 'u komunikativnom smislu stajao više' nego što pridonosi vjernosti prijevoda.“ (Ivir 1987, 44 prema Pavlović 2015, 80)

Primjer 51: „De gebruikelijke ochtendbriefing is zojuist beëindigd en in de Opstroom komt de melding binnen dat OP-E door **zo'n 40 tot 50 man van de BSA** (Bosnisch-Servische strijdkrachten) wordt aangevallen nadat vlak ervoor per megafon is opgedragen om de observatiepost te verlaten.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 51: „Netom je završen uobičajeni jutarnji brifing i u operativno središte stigla je obavijest da je 40-50 pripadnika VRS-a (Vojska Republike Srpske) napalo promatračnicu-E nakon što su kratko prije napada putem megafona svima naložili da napuste promatračnicu.“

U nizozemskom rječniku postoje kulturno specifične riječi. Jedna od njih pojavljuje se u primjeru 51, dok je u prijevodu istog izostavljena jer je redundantna. To je riječ „zo'n“ koja je spoj dvaju riječi „zo+een“ te označava neku neodređenost, znači „otprilike“, „oko“, „nekih“. U prijevodu je sadržajno „40-50“ već dovoljno neodređeno da nema potrebe prevoditi „zo'n“.

6.35. PROMJENA U STUPNJU APSTRAKTNOSTI - SEMANTIČKA STRATEGIJA

„Promjena u stupnju apstraktnosti obuhvaća pomake od apstraktnijeg prema konkretnijem i obratno.“ (Pavlović 2015, 66) Idući primjeri pokazat će što se pod time misli.

Primjer 50: „De NAVO zet eind mei **vliegtuigen** in.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 50: „NATO je koncem svibnja stavio u upotrebu **zračne snage**.“

U ovom primjeru došlo je do pomaka od konkretnijeg pojma do apstraktnijeg, tj. iz izvornog „avioni“ u „zračne snage“.

Primjer 100: „Eén omstandigheid hebben we echter niet in de hand: **het weer**.“ (Karremans 1998, 115)

Prijevod 100: „No, jednu okolnost zbilja nemamo pod kontrolom, a to su **vremenske prilike**.“

„Vrijeme“ koji je apstraktniji pojam od „vremenske prilike“ specificirano je u hrvatskom prijevodu radi jasnoće.

Primjer 122: „**De mannen** zullen uiteindelijk veel later naar Bratunac worden afgevoerd.“ (Karremans 1998, 227)

Prijevod 122: „**Članovi garnizona** te promatračnice na kraju će puno kasnije biti odvedeni u Bratunac.“

Općenitiji i apstraktniji pojam „de mannen“, iako je mogao biti preveden raznim imenicama, preveden je s „članovi garnizona“. Doslovan prijevod riječi „mannen“=„muškarci“ ne bi imao smisla u tekstu.

6.36. POMAK U JEZIČNOJ JEDINICI - SINTAKTIČKA STRATEGIJA

Do pomaka u jezičnoj jedinici dolazi kada se morfem, riječ, fraza, rečenica ili odlomak prevede nekom drugom vrstom sintaktičke jedinice. U taj pomak spada prevođenje složenica koje je naročito karakteristično za nizozemski jezik. Specifičnost tvorbi složenica karakteristična je za nizozemski jezik, za razliku od hrvatskog jezika. Štoviše, nizozemski je jedan od jezika koji ima najviše složenica na čitavom svijetu.

Primjer 10: „De bovenstaande tekst vormt een deel van de inleiding welke door de minister van Defensie, dr. J.J.C. Voorhoeve, op 30 oktober 1995 is uitgesproken tijdens de **persconferentie** inzake de publicatie van het debriefingsrapport omtrent Srebrenica.“ (Karremans 1998, 11)

Prijevod 10: „Gore navedeni tekst pripada dijelu uvoda koji je ministar obrane dr.sc. J.J.C. Voorhoeve iznio 30. listopada 1995. tijekom **konferencije za novinare**, u vezi s objavom izvješća o misiji u Srebrenici.“

Što je u primjeru 10 naznačeno kao jedna riječ, u prijevodu 10 prevedeno je uz pomoć 3 riječi. U hrvatskom jeziku nema složenice za nizozemsku riječ „persconferentie“, već se ona prevodi s „konferencija za novinare“ (imenica+prijedlog+imenica) ili eventualno „konferencija za medije“ ili „tiskovna konferencija/konferencija za tisak“.

Primjer 53: „Kogels en scherven vliegen in het rond, de **waarnemingstoren** wordt getroffen, de prefab en de tenten worden doorzeefd, er vallen granaten in en rond de observatiepost.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 53: „Meci i krhotine lete uokolo, pogođen je **toranj za promatranje**, izrešetani su montažna kućica i šatori, a granate padaju oko promatračnice i na nju.“

U primjeru 53, složenica „waarnemingstoren“ prevedena je trima riječima „toranj za promatranje“ (imenica+prijedlog+imenica).

Primjer 54: „Veel tijd is er niet. **Razendsnel** worden bevelen gegeven en nog sneller uitgevoerd. Volgens van te voren opgedragen en beoefende procedures.“ (Karremans 1998, 18)

Prijevod 54: „Nema puno vremena, zapovijedi se izdaju **munjevitom brzinom**, a izvršavaju se još brže, prema unaprijed danim i uvježbanim procedurama.“

U primjeru 54, složenica „razendsnel“ prevedena je dvama riječima „munjevitom brzinom“ (pridjev+imenica).

Primjer 57: „Enige tijd later wordt links van de weg een **achterwaarts gelegen** opstelling betrokken van waaruit de groep zicht heeft op de post waar de mannen vijf maanden lang hun werk hebben gedaan.“ (Karremans 1998, 18/19)

Prijevod 57: „Nešto poslije, lijevo od puta zauzet je **zabačen** položaj odakle je skupina imala pogled na postaju gdje su pet mjeseci obavljali svoj posao.“

U primjeru 57, sintagma „achterwaarts gelegen“ prevedena je pridjevom „zabačen“.

Primjer 59: „Ik stel mijzelf de vraag: 'Waar waren de mannen van de ABIH (Bosnische **regeringsleger**) nou, verdorie'.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 59: „Postavljam si pitanje: 'Gdje su se kvragu sada nalazili pripadnici ABIH (Armija BiH, **službena vojska vlade** BiH).“

U primjeru 59 postoji složenica „regeringsleger“ koja označava „službenu vojsku vlade“. U hrvatskom jeziku ne postoji tvorenica za isto pa je morala biti prevedena trima riječima (pridjev+imenica+imenica).

Primjer 67: „Ik laat het op mij inwerken, het duurt even voordat ik mij realiseer wat er gebeurd is en de ernst ervan tot mij doordringt. Twee zwaargewonden en een chauffeur in shock als gevolg van **oorlogshandelingen**.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 67: „Pričekao sam da sve razradim, neko vrijeme je potrajalo prije nego sam shvatio što se uistinu dogodilo i dok je ozbiljnost situacije prodrila do mene: dvojica teško ranjenih i vozač koji je pao u stanje šoka kao posljedica **vojnih djelovanja**.“

U primjeru 67 složenica glasi „oorlogshandelingen“ i prevedena je kombinacijom pridjev+imenica: „vojna djelovanja“, umjesto „ratna djelovanja“ jer taj prijevod djeluje više u duhu jezika.

Primjer 75: „Naast het 13de **infanteriebataljon** van de 11de **luchtmobiele** brigade staan mannen en vrouwen die vanuit **windstreken** naar de Johan Willem Friso Kazerne zijn gekomen om met ingang van vandaag deel uit te maken van het derde bataljon dat in januari 1995 naar Bosnië-Herzegovina uitgezonden zal gaan worden.“ (Karremans 1998, 22)

Prijevod 75: „Osim 13. **pješačkog bataljuna** 11. **zračno-jurišne** brigade prisutni su i muškarci i žene koji su došli **sa svih strana** u vojarnu *Johan Willem Friso* kako bi toga dana postali dio trećeg bataljuna koji će u siječnju 1995. biti poslan u Bosnu i Hercegovinu.“

U primjeru 75 puno je složenica koje su prevedene frazama koje se sastoje od dvije semantičke jedinice sadržane u nizozemskoj složenici: „pješački bataljun“, „zračno-jurišna“ ili su parafrazirane poput „sa svih strana“.

Primjer 77: „Een verzameling personeel dat als los zand bijeen is gebracht en dat in **drie maanden voorbereidingstijd** tot een hechte eenheid moet worden samengesmeed.“ (Karremans 1998, 22)

Prijevod 77: „To okupljeno osoblje povezano je poput rasutog pijeska koji se **u razdoblju od tri mjeseca** morao formirati u snažno jedinstvo.“

U primjeru 77 pojam „voorbereidingstijd“ transformiran je u drugu sintaktičku jedinicu i preveden uz pomoć kombinacije prijedlog+imenica+prijedlog+broj+imenica: „u razdoblju od tri mjeseca“.

Primjer 88: „De extreem slechte weeromstandigheden, de onderlinge verstandhouding met de strijdende partijen, de gevolgen van de strijd elders in Bosnië-Herzegovina, het gebrek aan de operationele steun van de hogere echelons, **communicatieproblemen** en onuitvoerbare opdrachten.“ (Karremans 1998, 114)

Prijevod 88: „Iznimno teški vremenski uvjeti, međusobni odnos zaraćenih strana, posljedice sukoba na drugim mjestima u Bosni i Hercegovini, nedostatak operativne podrške viših postroja, **komunikacijski problemi** i neprovedivi zadaci.“

U primjer 88 složenica „communicatieproblemen“ prevedena je kao „komunikacijski problem“.

Primjer 90: „Bovendien ontbreekt bij alle strijdende partijen **de aperte wil om de strijd op te geven**.“ (Karremans 1998, 114)

Prijevod 90: „Osim toga, kod svih zaraćenih strana nedostaje jasna želja za **odustajanjem od sukoba**.“

Iz primjera 90 u prijevodu 90 došlo je do pomaka u jezičnoj jedinici. „Om“ povezuje surečenicu koja je u hrvatskom prijevodu nominalizirana i izražena imenicom „odustajanje“.

Primjer 107: „Eerst geloof ik het niet totdat ik me realiseer dat deze **echt** is.“ (Karremans 1998, 224)

Prijevod 107: „Najprije nisam vjerovao dok nisam shvatio da je ovo **stvarnost**.“

U primjeru 107 došlo je do pomaka u jezičnoj jedinici jer je „echt“=„stvarno“ prevedeno drugom vrstom riječi, odnosno imenicom „stvarnost“.

Primjer 129: „Tijdens dit gesprek komen de begeleidingsploegen binnen: twaalf **berooide** Dutchbat-ers, zonder enig voertuig.“ (Karremans 1998, 228)

Prijevod 129: „Tijekom tog razgovora došle su skupine koje su bile pratnja: 12 članova Dutchbata **bez prebijene pare** i bez ikakvog vozila.“

U primjeru 129 pridjev „berooide“ koji doslovno znači „bez novca i posjeda“ prevedena je hrvatskim kolokvijalnim izrazom „bez prebijene pare“.

Primjer 149: „Het bataljon is met uitzondering van de **verbindingssystemen** geheel afgesneden van de buitenwereld en voelt zich derhalve in dezelfde situatie geplaatst als de gegijzelde blauwhelmen. Met dienverstande dat deze toestand reeds lange tijd bestaat.“ (Karremans 1998, 320)

Prijevod 149: „Bataljun je potpuno odsječen od ostatka svijeta, s iznimkom **komunikacijskog sustava povezivanja** i zbog toga se njegov garnizon osjeća kao da je stavljen u istu situaciju kao i Plave kacige koji su uzete kao taoci - imajući na umu da je ovo stanje već duže vrijeme ovakvo.“

U primjer 149 složenica „verbindingssystemen“ prevedena je kao „komunikacijski sustav povezivanja“.

Primjer 152: „Als gevolg van deze drastische maatregelen verkeert het personeel van het bataljon zich reeds gedurende lange tijd in een situatie waarin de meest gangbare **levensbehoeften** nagenoeg geheel ontbreken.“ (Karremans 1998, 320)

Prijevod 152: „Kao posljedica navedenih drastičnih mjera osoblje bataljuna već se dugo nalazi u situaciji, u kojoj gotovo potpuno nedostaju uobičajene **za život nužne potrepštine**.“

U primjeru 152 složenica „levensbehoeften“ prevedena je kao „za život nužne potrepštine.“

6.37. ČESTICE, INTENZIFIKATORI I USKLICI - POSEBITOSTI NIZOZEMSKOG JEZIKA

U primjeru koji slovi za primjer unutar ove kategorije javila se riječ „nou“. Riječ je o čestici koja se često pojavljuje u kolokvijalnom nizozemskom jeziku, a može biti izraz afirmacije, oklijevanja, izražavanja iznenađenosti, pojačavanja značenja itd. To su još: even, hè, maar, toch, eens i sve redom ne mijenjaju značenje rečenice, već ju intenziviraju i svojevrsan su komentar govornika pa ih se teško prevodi. U prijevodu 59 za „nou“ nema direktnog prijevoda niti je on nužan pa je „nou“ izostavljen u ciljnom tekstu. Kako često takve riječi ne nose značenje, mogu biti izostavljene ako nemaju „dostojan“ ekvivalent.

Primjer 59: „Ik stel mijzelf de vraag: 'Waar waren de mannen van de ABIH (Bosnische regeringsleger) **nou**, verdorie'.“ (Karremans 1998, 19)

Prijevod 59: „Postavljam si pitanje: 'Gdje su se kvragu sada nalazili pripadnici ABIH (Armija BIH, službena vojska vlade BIH).“

6.38. KULTURNA SPECIFIČNOST - POSTUPCI PREVOĐENJA ELEMENATA KULTURE

Pojmovi poput lokalnih naziva i osoba kulturne su specifičnosti pojedine kulture, ujedno i jezika. Kako takvi pojmovi ne bi stvarali prepreke kod čitatelja ciljnog jezika, oni se mogu adaptirati na način da se dodatno pojašne dodavanjem fusnote ili zagrade.

Primjer 74: „Assen, 3 oktober 1994.“ (Karremans 1998, 22)

Prijevod 74: „Assen, 3. listopada 1994.“

Budući da Assen nije veliko mjesto u Nizozemskoj, poput Amsterdama ili Rotterdama, ono je pojašnjeno fusnotom u primjeru 74. Fusnota glasi: „Grad na području sjeveroistočne Nizozemske s vojnim postrojenjima; glavni grad pokrajine Drenthe.“

Primjer 75: „Naast het 13de infanteriebataljon van de 11de luchtmobiele brigade staan mannen en vrouwen die vanuit windstreken naar de **Johan Willem Friso** Kazerne zijn gekomen om met ingang van vandaag deel uit te maken van het derde bataljon dat in januari 1995 naar Bosnië-Herzegovina uitgezonden zal gaan worden.“ (Karremans 1998, 22)

Prijevod 75: „Osim 13. pješačkog bataljuna 11. zračno-jurišne brigade prisutni su i muškarci i žene koji su došli sa svih strana u vojarnu **Johan Willem Friso** kako bi toga dana postali dio trećeg bataljuna koji će u siječnju 1995. biti poslan u Bosnu i Hercegovinu.“

U primjeru 75 fusnotom je pak pojašnjeno tko je Johan Willem Friso po kojemu je vojarna dobila naziv. Čitateljima ciljnog jezika treba pojasniti tko je ta ličnost jer nije poznat pojam u hrvatskoj kulturi. Isto se moglo prevesti kulturnim ekvivalentom tomu nazivu u Hrvatskoj (npr. Vojarna 1. gardijske brigade Tigrovi – Croatia), to bi čitateljima pojasnilo na što se odnosi pojam Johan Willem Friso, no ne bi odgovaralo kontekstu i možda bi im odvratilo pažnju u krivom smjeru. Zato fusnota glasi: „Nizozemski vladar koji je vladao na prelasku iz 17. u 18. stoljeće. (Doedens, Anne, Yolande Kortlever i Liet Mulder. *Geschiedenis van Nederland. Het verhaal van prehistorie tot heden*. (Zutphen: Walburg Pers, 2015), 184.); Ujedno i naziv za najstariju nizozemsku pješačku pukovnicu kojoj je 2020. godine nadodana titula princa. (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2020-434.html>, zadnje gledano 12.2.2023.)“

Primjer 129: „Tijdens dit gesprek komen de begeleidingsploegen binnen: twaalf berooide **Dutchbat-ers**, zonder enig voertuig.“ (Karremans 1998, 228)

Prijevod 129: „Tijekom tog razgovora došle su skupine koje su bile pratnja: 12 **članova Dutchbata** bez prebijene pare i bez ikakvog vozila.“

Kao što je već objašnjeno, „Dutchbat“ je naziv za nizozemski bataljun na mirovnoj misiji tijekom rata u bivšoj Jugoslaviji. Naziv je dobio engleskom inačicom „nizozemski“=„Dutch“+skraćenicom od riječi „bataljun“. U primjeru 129 navedena je množina te riječi koja se odnosi na članove tog bataljuna i na nizozemskom je naznačena kao „Dutchbat-ers“, dakle s nastavkom -ers. Kako bi prijevod bio čitkiji i u duhu hrvatskoj jezika, ta je riječ prevedena pretvaranjem te riječi u apoziciju riječi „članovi“, a obje su riječi deklinirane i prijevod glasi: „članovi Dutchbata“.

Primjer 131: „Ik heb de CO's gevraagd de consequenties onder ogen te willen zien van de situatie waarin zowel **Dutchbat** als de bevolking in de enclave zich bevinden.“ (Karremans 1998, 315)

Prijevod 131: „Molio sam zapovjednike da ispituju posljedice situacije u kojoj se nalazi **osoblje Dutchbata**, kao i stanovništvo unutar enklave.“

Da je prijevod množine imenice „Dutchbat“, u smislu osoblja/članova tog bataljuna, razumljivije i više u duhu hrvatskoj jezika prevesti kao „osoblje/članovi bataljuna“, umjesto „Dutchbat-eri“ govori u prilog i primjer 131.

Primjer 140: „Dit kamp draagt de naam **Swedish Shelter Project** en ligt in het gebied dat vermoedelijk door de BSA zal worden ingenomen.“ (Karremans 1998, 317)

Prijevod 140: „Taj kamp nosi naziv **Swedish Shelter Project** i nalazi se na području kojeg će vjerojatno zauzeti VRS.“

Nazivi poput „Swedish Shelter Project“ ne prevode se, već se kao u izvorniku ostavljaju u engleskom originalu. U prijevodu je taj naziv stavljen u kurziv kako bi bilo jasno da se radi o nazivu.

6.39. PROMJENA U INTERPERSONALNOM ODNOSU – PRAGMATIČKE STRATEGIJE

Ova strategija odnosi se na promjenu uključenosti, emotivnosti i stupnja formalnosti i tiče se sveukupnog stila teksta. Takva promjena vidljiva je u primjeru 79, prilikom kojeg je promijenjena perspektiva iz neutralne na nizozemskom u osobnu perspektivu na hrvatskom.

Primjer 79: „**Alvorens nader in te gaan op deze voorbereidingen**, is het goed om kort stil te staan bij bevelstructuur waarin Dutchbat 3 zal gaan **opereren**.“ (Karremans 1998, 22)

Prijevod 79: „**Prije nego što se pozabavim detaljima**, dobro bi bilo kratko se zaustaviti pri zapovjednoj strukturi unutar koje će Dutchbat 3 **vojno djelovati**.“

6.40. GOOGLE PRETRAŽIVANJA

Kada je postojala dvojba oko prijevoda nekog pojma, Google pretraživanja uzeta su u obzir kao legitimno sredstvo potvrde ispravnosti prijevoda i umnogome su pomogla prilikom dvojbi. Naime, ako je postojala dvojba koji pojam od dva ponuđena se češće upotrebljava u hrvatskom jeziku, usporedio bi se broj njihovih pretraživanja na Googleu i smatrao bi se relevantnijim onaj koji ima veći broj pretraga.

Primjer 97: „**Platgereden sneeuw** en een **bevroren ondergrond** zijn altijd beter dan de **modderpaden** waarmee we later gedurende lange tijd geconfronteerd worden.“ (Karremans 1998, 115)

Prijevod 97: „**Utabani snijeg** i **smrznuto tlo** uvijek su bolji od **blatnih staza** s kojima smo se kasnije dugo vremena suočavali.“

Prilikom prijevoda pojma „platgereden sneeuw“ bilo je dvojbe prevodi li se taj pojam kao „utabani snijeg“ ili „ugaženi snijeg“. Prvi pojam ima više Google pretraživanja pa je izabran za prijevod. Isto vrijedi za pojmove „zamrznuto tlo“ i „smrznuto tlo“, kao i za „blatnih staza“ i „blatnjavih staza“.

Primjer 104: „Eind maart sneeuwt het wederom en op 31 maart is zelfs sprake van extreme sneeuwval.“ (Karremans 1998, 115)

Prijevod 104: „Krajem ožujka ponovno pada snijeg, a 31. ožujka čak je riječ o obilnijim snježnim padalinama.“

Google pretraživanjem ustanovljeno je da se fraza „padati snijeg“ češće na Googleu pretražuje od pojma „sniježiti“ pa je to izabrano za prijevod u primjeru 104.

6.41. NEOLOGIZMI

Neologizam ili novotvorenica riječ je koja je nastala u ciljnom jeziku stvarajući novi naziv za pojam iz izvornog jezika. To je rijedak postupak, kao što svjedoči i primjer ovog diplomskog rada jer prevoditelj, iako provodi svoju kreativnost, mora biti svjestan da ga čitatelji moraju razumjeti. Puno neologizama nikada bude prihvaćeno od šire mase i radi tog ne „zažive“.

Primjer 98: „Ze zijn **medebepalend** voor het welslagen ervan.“ (Karremans 1998, 115)

Prijevod 98: „**Suodlučujući** su za uspjeh istih.“

U ovom diplomskom radu jedini primjer neologizma je primjer 89. U tom primjeru procijenjeno je da je nizozemski glagol „medebepalend“ elegantnije prevesti s novotvorenim glagolom „suodlučujući“ (glagol se ne nalazi u hrvatskom rječniku niti Google pretraživanja izbacuju primjere za korištenje istog), nego da se prevodi kao „odlučujući s nekim/nečim“.

Primjer 126: „Het verblijf op **de tussenlokatie** zal vermoedelijk twee dagen duren.“ (Karremans 1998, 227)

Prijevod 126: „Boravak na nekoj **usputnoj lokaciji** vjerojatno će trajati dva dana.“

Primjer 126 pravi je primjer jezične praznine u ciljnom jeziku. Naime, imenica „tussenlokatie“ koja bi doslovno mogla biti prevedena kao „međulokacija“ nije postojeća riječ u hrvatskom jeziku, a točno izražava pojam koji nijedna druga hrvatska riječ u potpunosti izražava. Usprkos tomu, u primjeru 126 ona je prevedena kao „usputna lokacija“, a u ovom odlomku navedena je samo kao ideja neologizma.

6.42. PRIJEVOD KOJI UKLJUČUJE UREĐIVANJE TEKSTA

Kao još neiskusna prevoditeljica, nisam se usudila pribjegavati ovoj metodi koja uključuje promjene u prijevodu teksta, kao i dodavanje ili izostavljanje dijelova iz izvornika teksta. Ipak, u primjeru 120 smatrala sam nužnim ubaciti stilski dodatak kako bi prijevod zvučao potpunije i koherentnije. Nadodala sam u prijevod dio: „u znak sjećanja na njega“ jer kada se na hrvatskom kaže da slijedi minuta šutnje, uobičajeno je nadodati u čiji znak sjećanja ona dolazi.

Primjer 120: „Daarom verzoek ik om twee minuten stilte in acht te nemen.“ (Karremans 1998, 226)

Prijevod 120: „Iz tog razloga nastojim osigurati dvije minute šutnje **u znak sjećanja na njega**.“

7. ZAKLJUČAK

Prevođenje je složen postupak koji uključuje pokušaj prenošenja istog značenja i konteksta iz izvornog jezika u ciljni jezik. Kako bi prevoditelji uspješno preveli izvorni tekst, potrebno je poznavanje pravila gramatike, leksika, semantike i sintakse. Katkad prijevod dođe spontano sam od sebe, a katkad se tijekom prevođenja prevoditelji susreću s različitim izazovima i problemima kao što su kulturne razlike, različite jezične strukture, razumijevanje konteksta, nedostatak adekvatnih ekvivalenata u prevođenju idioma, određenih izraza te fraza i drugih specifičnosti jezika. Stoga, osobe koje prevode primjenjuju različite prevoditeljske strategije kako bi uspješno i jasno prenijeli značenje teksta izvornika u ciljni jezik na najekonomičniji način. Moraju biti svjesni mogućih pogrešaka i nejasnoća koje mogu nastati tijekom prijevoda pa se pobrinuti da ih pravilno isprave kako bi se održala kvaliteta prijevoda. Izbor prevoditeljske strategije nije uvijek jednostavan i ovisi o mnogim čimbenicima, a to je dokazao i ovaj rad, odnosno analiza prijevoda. Bitno je bilo znati za čime posegnuti u trenutku kad je došlo do prevoditeljskog problema ili dvojbe, u smislu jedno- ili dvojezičnog rječnika,

informanta, sekundarne literature ili nekog drugog online sadržaja koji sadrži veliku količinu informacija i možebitno sadrži rješenje za nastali problem ili dvojbu. Također, tom prilikom bilo je bitno procijeniti pouzdanost tog izvora i postupati s njim na kreativan način.

Analiza prijevoda knjige, odnosno memoara „Srebrenica, who cares? Een puzzel van werkelijkheid“ pokazala je brojne razlike nizozemskog i hrvatskog jezika. Tijekom prevođenja došlo je do brojnih jezičnih promjena zbog razlika u jezičnim sustavima i u strukturi. Te promjene razvrstane su po kategorijama koje su klasificirali lingvisti koji su se bavili pitanjem prevođenja. Te kategorije, tj. prevoditeljske strategije nabrojane su i potkrijepljene brojnim primjerima iz odabrane knjige.

Nakon usporedbe nizozemskog izvornika i hrvatskog prijevoda može se istaknuti kako je uočeno, primjerice, da se nizozemski jezik sastoji od više složenica i specifičnih glagola kojima se ukazuje na položaj, a hrvatski jezik u konkretnom slučaju često ima duže i složenije rečenice koje sadrže kohezijske elemente. Redoslijedi riječi unutar rečenica, kao i korištenje interpunkcije razlikuje se u jezicima, a nizozemski otkriva svoju specifičnost pojavljivanjem riječi „er“ i „men“ za koje ne postoji izravan ekvivalent u hrvatskom, kao ni za intenzifikatore poput npr. „eens“, „nou“ ili „toch“.

Ukratko, prevoditelji moraju koristiti svoje znanje, iskustvo i kreativnost kako bi uspješno prenijeli značenje izvornog teksta u ciljni jezik, uzimajući u obzir kulturne, jezične i druge čimbenike koji utječu na proces prevođenja. To je izazovan i složen proces koji zahtijeva značajno poznavanje jezika s kojeg se prevodi i jezika na koji se prevodi (i jezika preko kojeg se prevodi), kao i poznavanje njihovih kultura. Potrebna je određena vještina za odabir i primjenu odgovarajućih prevoditeljskih strategija kako bi se prenijeli ista poruka i osjećaj u ciljni jezik. Prevoditelji se susreću s različitim strategijama i problemima tijekom prijevoda, no odlika uspješnih prevoditelja je da im polazi za rukom prevesti tekst na način koji je jasan, precizan, i prilagođen ciljnoj publici i njihovoj kulturi, a za to je potrebno znanje i iskustvo.

8. LITERATURA

- „11 Luchtmobiele Brigade.“ Koninklijke Landmacht, <https://www.defensie.nl/organisatie/landmacht/eenheden/11-luchtmobiele-brigade>. Zadnje gledano 12.2.2023.
- „Achtergrond van 'Aan het eind van mijn Latijn'.“ IsGeschiedenis, <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/achtergrond-van-aan-het-eind-van-mijn-latijn-zijn>. Zadnje gledano 30.4.2023.
- „Apozicijske rečenice.“ Gramatika, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, <http://gramatika.hr/pravilo/apozicijske-recenice/105/>. Zadnje gledano: 1.5.2023.

„Atribut.“ Gramatika, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, <http://gramatika.hr/pravilo/atribut/80/>. Zadnje gledano: 7.4.2023.

„Babilonska kula.“ Knjiga postanka, <https://biblija.ks.hr/knjiga-postanka/11?line=1>. Zadnje gledano: 7.5.2023.

Baza hrvatskih frazema, <http://frazemi.ihjj.hr/>. Zadnje gledano: 7.5.2023.

Baza hrvatskih kolokacija, <http://ihjj.hr/kolokacije/>. Zadnje gledano: 7.5.2023.

dbnl.org, <https://www.dbnl.org/>. Zadnje gledano: 27.4.2023.

De Jong, Mano. „Technische gegevens YPR-765 PRCO.“ *DOC PLAYER*. <http://docplayer.nl/14747968-Technische-gegevens-ypr-765-prco.html>. Zadnje gledano: 12.2.2023.

„Doe eens koffiezetten.“ Taaladvies.net, <https://taaladvies.net/doe-eens-koffiezetten/>. Zadnje gledano 16.4.2023.

Doedens, Anne, Yolande Kortlever i Liet Mulder. *Geschiedenis van Nederland. Het verhaal van prehistorie tot heden*. Zutphen: Walburg Pers, 2015.

„Dutchbat.” Military History, https://military-history.fandom.com/wiki/Thom_Karremans. Zadnje gledano: 7.5.2023.

Encyclo.nl, <https://www.encyclo.nl/>. Zadnje gledano: 20.4.2023.

„Frazem.“ Proleksis enciklopedija, <https://proleksis.lzmk.hr/>. Zadnje gledano 6.5.2023.

Glosbe, <https://hr.glosbe.com/>. Zadnje gledano: 15.3.2023.

Hrvatski jezični portal, <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=main>. Zadnje gledano: 1.4.2023.

Karremans, Thom. *Srebrenica, who cares? – een puzzel van de werkelijkheid*. Nieuwegein: Arko Uitgeverij, 1998.

Matasović, Ranko. *Uvod u poredbenu lingvistiku*. Zagreb: Matica hrvatska. 2001.

Matešić, Josip. „Frazem i značenjska preinaka riječi.“ *Filologija* 11, 1982. <https://hrcak.srce.hr/file/232113>. Zadnje gledano: 6.5.2023.

Matošević, Ana-Maria. „Frazemi i eufemizacija.“ *Repozitorij Filozofskog fakulteta Rijeka*, 2018. <https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri%3A1667>. Zadnje gledano 7.5.2023.

Mijnwoordenboek, <https://www.mijnwoordenboek.nl/>. Zadnje gledano: 15.3.2023.

NIOD. Instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies, <https://www.niod.nl/nl/over-niod/over-het-niod>, zadnje gledano 12.2.2023.

Pavlović, Nataša, *Uvod u teorije prevođenja*. Zagreb: Leykam International, 2015.

„Podjela rečenica.“ Gramatika, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, <http://gramatika.hr/pravilo/podjela-recenica/82/>. Zadnje gledano: 14.4.2023.

„Sastavne rečenice.“ Gramatika, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, <http://gramatika.hr/pravilo/sastavne-recenice/84/>. Zadnje gledano: 30.3.2023.

„Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden.“ Overheid.nl, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2020-434.html>. Zadnje gledano 12.2.2023.

„Stupnjevanje.“ Gramatika, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, <http://gramatika.hr/pravilo/stupnjevanje/23/>. Zadnje gledano: 2.4.2023.

Taylor, Rachel S. „Karremans Recalls Srebrenica Fall.“ *Institute for war & peace reporting*, 2005. <https://iwpr.net/global-voices/karremans-recalls-srebrenica-fall>.

„Thom Karremans.“ Military History, https://military-history.fandom.com/wiki/Thom_Karremans. Zadnje gledano: 7.5.2023.

„Thuisfrontcommissie.” gzb, <https://www.gzb.nl/doe-mee-als-tfc>. Zadnje gledano 12.3.2023.

Tweede Kamer der Staten-Generaal, <https://www.tweedekamer.nl/zo-werkt-de-kamer>. Zadnje gledano 12.2.2023.

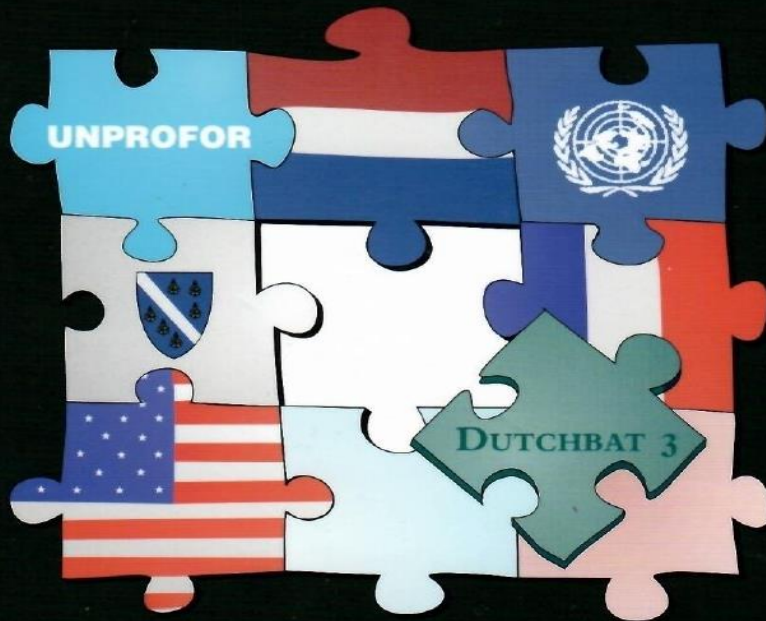
Van Dale, <https://www.vandale.nl/opzoeken>. Zadnje gledano: 15.3.2023.

Woorden.org, <https://www.woorden.org/>. Zadnje gledano: 1.4.2023.

PRILOG

Nizozemski izvornik: Karremans, Thom. *Srebrenica, who cares? – Een puzzel van de werkelijkheid*. Nieuwegein: Arko Uitgeverij, 1998.

Srebrenica

WHO CARES?

Thom Karremans

ARKO UITGEVERIJ

Srebrenica

WHO CARES?

hex,

Dank voor de wijze
raadgevingen in
communicatie - en
media land.

Succes met je
werkzaamheden.

Thom Karremans

11 december 1998

SREBRENICA

WHO CARES?

Een puzzel van de werkelijkheid

Thom Karremans

Arko Uitgeverij
Nieuwegein

Vormgeving: Artnic, Deventer
Grafische productie: Koninklijke Wöhrmann, Zutphen

ISBN 90-72047-54-0

Eerste druk: december 1998

© 1998, Arko Uitgeverij BV Nieuwegein

Behoudens uitzondering door de wet gesteld mag, zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende(n) op het auteursrecht, c.q. de uitgeefster van deze uitgave door de rechthebbende(n) gemachtigd namens hem (hen) op te treden, niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, hetgeen ook van toepassing is op de gehele of gedeeltelijke bewerking.

De uitgever is met uitsluiting van ieder ander gerechtigd de door derden verschuldigde vergoedingen voor kopiëren, als bedoeld in art. 17 lid 2. Auteurswet 1912 en in het KB van 20 juni 1974 (Stb. 351) ex artikel 16b., te innen en/of daartoe in en buiten rechte op te treden.

Dit boek draag ik op aan alle mannen en vrouwen van het 1 (NL) VN Infanteriebataljon Dutchbat 3. In het bijzonder aan

Soldaat I Jeffrey Broere

en

Soldaat I Raviv van Rensen

die het grootste offer hebben gebracht bij het uitvoeren van hun vredestaak in Bosnië-Herzegovina, namelijk hun leven.

Bovendien draag ik het boek op aan luitenant Verplancke, sergeant I Van Wessel, soldaat I Boonman en soldaat I Looman die tijdens hun taakuitoefening blijvend letsel hebben opgelopen.

Tevens draag ik het boek op aan de gehele bevolking van de door de Verenigde Naties in het leven geroepen Safe Area Srebrenica, waar geen leven mogelijk bleek. Een bevolking die op brute wijze werd verdreven en waarvan een groot deel het slachtoffer is geworden van onmenselijke wreedheden.

Iemand zei: "Glimlach als er problemen zijn, het kan altijd erger worden". Ik glimlachte en inderdaad, het werd veel erger.

INHOUDSOPGAVE

Verantwoording	11
DEEL 1 VOORBEREIDING EN OMSTANDIGHEDEN	15
1 De overval op OP-E	17
2 De voorbereiding	21
3 Srebrenica en de Moslims	37
4 De Bandera Triangle: hoog spel	43
5 Srebrenica in de tang: status-quo (‘Inleiding naar het einde’)	57
6 Wanverhoudingen en wangedragingen (‘Roeien tegen de stroom in’)	71
7 Dutchbat zonder logistieke middelen (‘Op weg naar het einde’)	93
DEEL 2 BEGIN VAN HET EINDE	III
8 Dutchbat niet langer operationeel (1) (‘Begin van het einde’) (Januari-maart)	113
9 Dutchbat niet langer operationeel (2) (‘Begin van het einde’) (april en mei)	127
10 Dutchbat niet langer operationeel (3) (‘Begin van het einde’) (juni)	143
11 Fase 1: De val van de zuidelijke observatieposten (‘Het einde: 6 t/m 9 juli 1995’)	155
12 Fase 2: De val van Srebrenica (‘Het einde: 10 en 11 juli 1995’)	181
13 Bratunac	201

Inhoudsopgave

DEEL 3 TERUGKEER EN TERUGBLIK	221
14 Potocari	223
15 Ongewenste activiteiten in Zagreb (‘Heldenmoed en lafheid’)	241
16 Nabeschouwing (‘Een puzzel van de werkelijkheid’)	251
 DEEL 4 APPENDIX	 255
Overzicht bijlagen	256
Lijst van gebruikte tekeningen	354
Lijst van gebruikte kaarten	355
Lijst van gebruikte afkortingen	356
Geraadpleegde literatuur	357

VERANTWOORDING

“Op 11 juli viel Srebrenica. De val van dit VN-gebied is een afschuwelijke tragedie in een oorlog die sindsdien in Zepa en op andere plaatsen in Kroatië en Bosnië nieuwe, diepe wonden heeft geslagen. De Bosnische Serviërs hebben in juli twee door de Verenigde Naties tot veilig gebied uitgeroepen enclaves aangevallen. Tien tot vijftien-duizend mannen uit Srebrenica zijn aan de vooravond van de aanval op de vlucht geslagen. Van hen worden er duizenden vermist. Verklaringen van getuigen en Amerikaanse satellietfoto's doen het ergste vermoeden. Ondanks het feit dat de in de enclave verblijvende hoofdmacht van Dutchbat dat niet zelf kon waarnemen, hebben ook Nederlandse militairen enkele aanwijzingen gegeven over de door de Bosnische Serviërs buiten de enclave op grote schaal gepleegde oorlogsmisdaden.

De ongeveer 25.000 vluchtelingen die hun toevlucht bij Dutchbat hadden gezocht, zijn weggevoerd. De gedwongen deportatie is een grove schending van het oorlogsrecht. Jegens deze grotendeels uit vrouwen, kinderen en ouderen bestaande groep zijn oorlogsmisdaden begaan. Het debriefingsrapport bevat aanwijzingen voor door de Bosnische Serviërs doelbewust uitgevoerde beschietingen, executies en verkrachtingen. De begane misdaden passen in het patroon van etnische zuivering dat de Bosnische Serviërs de afgelopen jaren overal in Bosnië en Kroatië hebben toegepast.

De oorzaak van de val van Srebrenica was de Bosnisch-Servische agressie, niet de wijze van optreden van Dutchbat. De overmacht was te groot en de Nederlandse eenheid stond er alleen voor. Luchtsteun werd te laat en te weinig gegeven. Het bataljon heeft de door de VN opgedragen taken onder uiterst moeilijke en gevaarlijke omstandigheden steeds zo goed mogelijk uitgevoerd.”

De bovenstaande tekst vormt een deel van de inleiding welke door de minister van Defensie, dr. ir. J.J.C. Voorhoeve, op 30 oktober 1995 is uitgesproken tijdens de persconferentie inzake de publicatie van het debriefingsrapport omtrent Srebrenica.

Bijna drie jaar later wordt door dr. J.A. van Kemenade op 28 september 1998 het rapport 'Omtrent Srebrenica' aangeboden aan de minister van Defensie mr. F.H.G. de Grave. In zijn inleiding schrijft de heer Van Kemenade: “De Nederlandse militairen verkeerden tijdens de val van de enclave Srebrenica in een hopeloze, gevaarlijke en traumatische situatie. Ze waren niet in staat om de inname van de enclave door de Bosnische Serviërs te verhinderen. Ze kregen niet de noodzakelijke operationele ondersteuning. Ze zaten tussen twee strijdende partijen zonder te beschikken over voldoende middelen om de vijandelijkheden te beëindigen. Tijdens de inname van de enclave werden ze geconfronteerd met ingrijpende morele dilemma's en beschikten ze

Verantwoording

niet over voldoende menskracht en middelen om de vele vluchtelingen afdoende te beschermen of te helpen. Desalniettemin blijkt uit de ter beschikking staande informatie dat door velen van hen waar mogelijk humanitaire hulp aan talloze vluchtelingen is geboden. Over al die verschrikkelijke en beangstigende gebeurtenissen zelf gaat dit rapport echter niet. Zoals bekend doet het RIOD onderzoek naar alle omstandigheden en gebeurtenissen voor, tijdens en na de val van Srebrenica. Dit rapport begint desalniettemin met deze constatering, omdat de situatie waarin deze mensen zich bevonden, bij alles wat hierna in dit rapport zal worden vermeld, niet uit het oog mag worden verloren."

Ook dit rapport wordt aan de leden van de Tweede Kamer aangeboden. Maar het is zeker niet het laatste rapport dat naar aanleiding van de gebeurtenissen rond Srebrenica en de lopende onderzoeken daaromtrent is verschenen. Het Openbaar Ministerie is bezig met een justitieel onderzoek. Een werkgroep onder leiding van de heer Blaauw bestudeert de noodzakelijkheid en de wenselijkheid om alsnog een parlementair onderzoek of een parlementaire enquête te starten en het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie voert sinds eind 1996 een historisch onderzoek uit waarvan de resultaten nog enige tijd op zich zullen laten wachten.

Tussen het verschijnen van het debriefingsrapport en het rapport met de titel 'Omtrent Srebrenica' ligt een periode van bijna drie jaren. In deze periode is het inmiddels zwaarbeladen onderwerp met grote regelmaat in het nieuws geweest. Telkenmale krijgt naar aanleiding van een deelaspect, de tragische gebeurtenis wederom de volle aandacht van de media. Evenzo vaak is de schuld ervan afgeschoven op de schouders van de mannen en vrouwen van Dutchbat. Sommige beschuldigingen zijn ronduit beledigend en getuigen van weinig begrip voor de toen heersende situatie. Achteraf oordelen is gemakkelijk. Maar het gaat niet om de vraag op welk niveau uiteindelijk de schuld moet worden neergelegd. Het gaat veel meer om de mogelijke lessen die we vanuit de opgedane ervaringen kunnen trekken voor toekomstige vredesoperaties.

Met dit boek wil ik een beeld schetsen van mijn ervaringen gedurende de periode van voorbereiding op de uitzending van Dutchbat 3 naar Bosnië-Herzegovina alsmede van de uitvoering van een onmogelijke opdracht. Natuurlijk is er het nodige verkeerd gegaan. Ik ben evenwel van mening dat iedereen die gedurende drie jaren slechts tegenstrijdige berichtgeving heeft gelezen, moet weten wat er werkelijk in en rond Srebrenica heeft plaatsgevonden. Opdat wij allen er in de toekomst van kunnen leren.

Verantwoording

Dit boek bestaat uit vier delen. Het eerste deel beschrijft de oprichting van Dutchbat 3 in 1994, de wijze van voorbereiding op de uitzending en een aantal omstandigheden die na verloop van tijd grote invloed hebben op het functioneren van het Nederlandse bataljon. Deze omstandigheden zijn ondermeer de bevelsverhoudingen in Bosnië-Herzegovina, de houding van de strijdende partijen in en rond de Safe Area Srebrenica alsmede de voortdurende tegenwerking ervan, de diverse beschuldigingen die in mei 1995 aan het adres van Dutchbat 3 worden geuit en het gebrek aan logistieke middelen. Al deze aspecten hebben ertoe geleid dat Dutchbat uiteindelijk niet langer operationeel blijkt te zijn. De gevolgen daarvan zijn in het tweede deel beschreven aan de hand van de gebeurtenissen in de maanden januari tot en met juni 1995: 'Begin van het einde'. Tevens behandelt dit deel de aanval op en de val van de enclave Srebrenica: 'Het einde'. Tenslotte worden de diverse besprekingen met Mladic in Bratunac en de evacuatie van een groot deel van de bevolking naar Kladanj beschreven. Het derde deel illustreert de gebeurtenissen in Potocari als Dutchbat zich voorbereidt op de terugkeer naar Nederland en de activiteiten welke in Zagreb hebben plaatsgevonden. Tenslotte gaat een korte beschouwing in op het vraagstuk 'Een puzzel van de werkelijkheid'. Het laatste deel omvat ondermeer de bijlagen waaraan in de voorgaande delen wordt gerefereerd.

Waarom alweer een boek over Srebrenica? Immers er zijn al diverse boeken aan dit onderwerp gewijd. En ... er zullen er vast wel meer geschreven worden. Dit boek beschrijft het verhaal van de commandant die er ter plekke is geweest. Niet van de vele kenners die de oorlog hebben gevoerd vanuit hun kantoor in Den Haag, in Brussel of in New York (1).

Tenslotte de titel van dit boek: 'Srebrenica. Who Cares? Een puzzel van de werkelijkheid'. Als de laatste bladzijde is omgeslagen, zult u zich misschien met mij afvragen: "Wie heeft naast Dutchbat uiteindelijk de bevolking in Srebrenica gesteund?" Het antwoord is wellicht: "Sommigen". "Wie heeft bovendien ten tijde van de val van de safe area en later gedurende de nasleep van wat tegenwoordig het debacle van Srebrenica heet, Dutchbat 3 gesteund?" Het antwoord luidt: "Slechts weinigen". 'Een puzzel van de werkelijkheid' heb ik het tevens genoemd. Wij weten immers nog zo weinig van deze werkelijkheid. Vele vragen moeten beantwoord worden. En evenzo vele antwoorden vullen de puzzel in omtrent de waarheid over Srebrenica. Een puzzel die omwille van de bevolking van deze safe area vroeger of later geheel ingevuld zal moeten worden. Ik hoop oprecht met dit boek een bijdrage daaraan te kunnen leveren.

Verantwoording

Veel dank ben ik verschuldigd aan een aantal goede vrienden en collega's die mij met raad en daad hebben bijgestaan bij de totstandkoming van dit boek. Jules Zegers, Dick Wolterink, Rob Franken en Peter Bekkering, dank voor jullie begrip, tomeloze energie, kritisch commentaar, enthousiasme en wijze raadgevingen. Arie Kornet, dank voor jouw persoonlijke betrokkenheid. Kiny, bedankt voor jouw stimulans en eindeloos geduld.

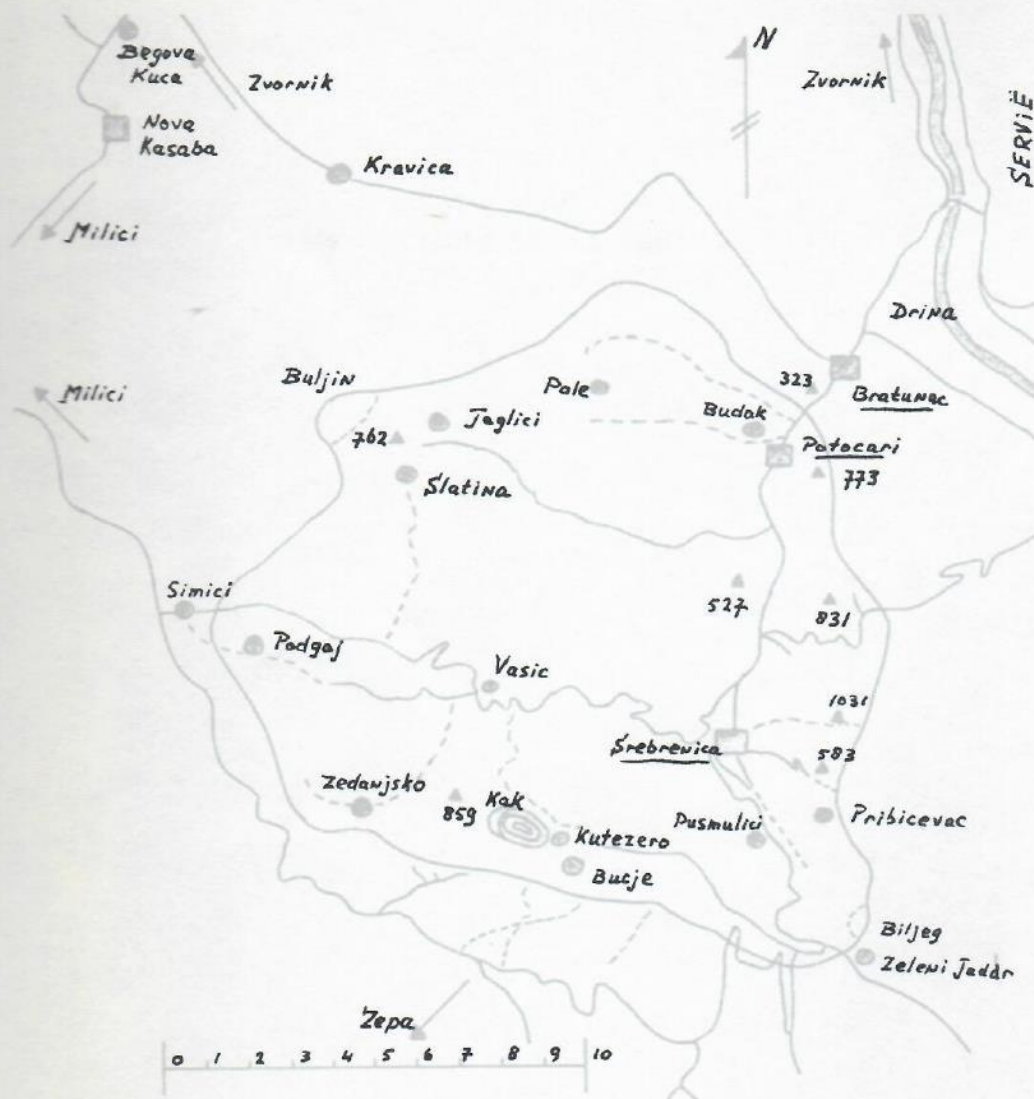
Thom Karremans

(1) Met dank aan de Belgische generaal Briquemont van wie deze opmerking afkomstig is, en die in de periode van alle schijnheiligheid gedurende de afgelopen drie jaren een glimlach op mijn lippen liet verschijnen.

DEEL I

VOORBEREIDING EN OMSTANDIGHEDEN

KAART 'ENCLAVE SREBRENICA'

762	Jabucina	1031	Kvarac
323	Gradac	583	Cmi Guber
773	Caus	859	Hrustine
527	Gradac	946	Kak
831	Zanik		

HOOFDSTUK I

De overval op OP-E

De kalender geeft aan: zaterdag 3 juni 1995. In Nederland is het weekend. Kinderen zijn naar de sportvereniging, er worden boodschappen gedaan, de auto wordt gewassen en ook in de tuin moet nog het één en ander gebeuren. Ook in Srebrenica is elke zaterdag hetzelfde met dien verstande dat er geen sportverenigingen zijn voor de kinderen, er geen winkels staan en er nauwelijks een auto rondrijdt. Maar deze zaterdag is toch wel heel anders.

SREBRENICA

Geen schijn van kans

Geen pinksterweekend in Bosnië-Herzegovina. Er heerst een oorlog en de beelden ervan worden dagelijks over de gehele wereld uitgezonden. Meer dan 300 blauwhelmen zijn in gijzeling genomen, geketend aan de toegangsdeuren van munitiebunkers of gewoon aan een lantaarnpaal. In de Safe Area Gorazde is het merendeel van de door de Engelsen en Oekraïners bezette observatieposten door de Bosnische Serven veroverd. De NAVO zet eind mei vliegtuigen in. Gisteren nog werd een Amerikaanse F-16 boven Banja Luka neergeschoten. En in de Safe Area Srebrenica? Gewoon een zaterdag. Tot 0830 uur. De gebruikelijke ochtendbriefing is zojuist beëindigd en in de Opsroom komt de melding binnen dat OP-E door zo'n 40 tot 50 man van de BSA (Bosnisch-Servische strijdkrachten) wordt aangevallen nadat vlak ervoor per megafoon is opgedragen om de observatiepost te verlaten. Ik vraag me af: "Zijn die lui nou helemaal gek geworden?" Geweer- en mitrailleurvuur, handgranaten, mortieren. Geen schijn van kans. Nog geen kwartier daarvoor had ik de staf en de ondercommandanten op de hoogte gebracht van de grote bewondering die door de generaals Smith en Haukland was uitgesproken voor het doorzettingsvermogen en de vastberadenheid van het Nederlandse bataljon. Doch mijn motto luidt: "Blijf waakzaam en vooral scherp".

Gelukkig zijn de sergeant Ceelen en zijn mannen van OP-E waakzaam. In tien minuten tijd weten zij met hun pantservoertuig het gevecht af te breken. Kogels en scherven vliegen in het rond, de waarnemingstoren wordt getroffen, de prefab en de tenten worden doorzeefd, er vallen granaten in en rond de observatiepost. Veel tijd is er niet. Razendsnel worden bevelen gegeven en nog sneller uitgevoerd. Volgens van te voren opgedragen en beoefende procedures. "Afbreken" wordt er gebruld. Bijna wordt nog iemand vergeten.

Op het laatste moment weet hij het reeds in gang gezette voertuig te bereiken en terwijl de achterklep zich al sluit, kan hij zich juist op tijd in veiligheid te brengen.

Enige tijd later wordt links van de weg een achterwaarts gelegen opstelling betrokken van waaruit de groep zicht heeft op de post waar

de mannen vijf maanden lang hun werk hebben gedaan. Door de Bravo Compagnie en het bataljon worden snel aanvullende maatregelen getroffen.

Ik stel mijzelf de vraag: "Waar waren de mannen van de ABIH (Bosnische regeringsleger) nou, verdorie". In geen velden of wegen te bekennen. "Hoezo verdedigen" fluistert iemand zachtjes. 's Avonds in een drie uur durend overleg met de civiele en militaire autoriteiten van Srebrenica wordt het me duidelijk. Er was gewoon niemand van de ABIH in de omgeving van OP-E. "Shit", denk ik. Is dit het begin van een aanval op de enclave? Is dit de voortzetting van het patroon zoals de Bosnische Serven dat in Gorazde hebben toegepast? Met meer dan driehonderd gijzelaars en NAVO-vliegtuigen die niet meer worden ingezet? Karadzic en Mladic spelen hun troeven uit. De hele wereld kijkt gespannen toe. En de bemanning van OP-E? Die is inmiddels van de schrik bekomen. Ze hebben het overleefd: geen gewonden, laat staan gesneuvelden.

"Waar waren de mannen van de ABIH nou, verdorie".

3.6.1995

SIMIN HAN

De kalender geeft aan: zaterdag 3 juni 1995. Het is ongeveer 1100 uur als ik weer naar de Opsroom word geroepen. Mijn plaatsvervanger, majoor Peter van Geldere in Tuzla is aan de telefoon. De mannen om mij heen kijken me gespannen aan. Zien aan m'n gezicht dat er opnieuw iets ernstigs moet zijn gebeurd. Het gesprek is kort: een YPR van de Alfa Compagnie in Simin Han heeft op de weg van OP-T2 naar de compound een voltreffer op de geschutskoepel gehad. Een granaat van een tank, van een luchtdoelkanon of is het een anti-tankraket geweest? Door wie is deze verschoten? Men weet het niet. De voertuigcommandant sergeant I Pieter van Wesel en de boordschutter soldaat I Gaby Looman zijn er zeer ernstig aan toe. Zwaargewond worden ze overgebracht naar Normedcoy (de Noorse geneeskundige compagnie) in Tuzla. De chauffeur verkeert in een shock. Ik laat het op mij inwerken, het duurt even voordat ik mij realiseer wat er gebeurd is, en de ernst ervan tot mij doordringt. Twee zwaargewonden en een chauffeur in shock als gevolg van oorlogshandelingen. "Wat een klootzakken" laat ik mij ontvallen, "wat een gore rotoorlog". OP-T2 waar op 29 maart de soldaat I Jeffrey Broere door granaatvuur om het leven is gekomen. In gedachten zie ik de gezichten van familieleden voor mij. Beelden van zijn begrafenis verschijnen op mijn netvlies. Waarom al die ellende? Totdat ik me realiseer dat ook hier het leven door moet gaan, we een opdracht hebben uit te voeren en deze tot het einde toe dienen te volbrengen.

OP-T2

Eerst de overval van de Bosnische Serviërs op OP-E en dan een voltreffer op een voertuig van de ACie.

Is dit het begin van het einde?

HOOFDSTUK 2

De voorbereiding

Assen, 3 oktober 1994. Op de appèlplaats staat een aantal mensen aangetreden dat de 700 te boven gaat. Naast het 13de infanteriebataljon van de 11de luchtmobiele brigade staan mannen en vrouwen die vanuit alle windstreken naar de Johan Willem Friso Kazerne zijn gekomen om met ingang van vandaag deel uit te maken van het derde bataljon dat in januari 1995 naar Bosnië-Herzegovina uitgezonden zal gaan worden. Circa 80 verschillende eenheden en onderdelen van de Koninklijke Landmacht hebben personeel geleverd teneinde Dutchbat 3 in al zijn functies te vullen en in staat te stellen om de humanitaire hulpverleningstaak in voormalig Joegoslavië te kunnen uitvoeren. Er zijn onderdelen die één of slechts enkele soldaten hebben gestuurd en er zijn eenheden die een heel peloton ter beschikking hebben gesteld. Een verzameling personeel dat als los zand bijeen is gebracht en dat in drie maanden voorbereidingstijd tot een hechte eenheid moet worden samengesmeed. In een programma dat van dag tot dag is volgepropt met onderwerpen die noodzakelijkerwijs geïnstrueerd moeten worden om de taken goed te kunnen uitvoeren, zowel individueel als in teamverband.

Alvorens nader in te gaan op deze voorbereidingen, is het goed om kort stil te staan bij de bevelstructuur waarin Dutchbat 3 zal gaan opereren. De organisatiestructuur van het 13de infanteriebataljon treft u aan in de bijlagen 1 en 2. De eenheden van een bepaalde omvang heb ik daarbij voorzien van een symbool die u later weer zult aantreffen op de diverse kaarten.

De gehele operatie vond echter niet plaats onder de Nederlandse maar onder de VN-vlag. Onontbeerlijk voor een verder begrip van de gebeurtenissen is in dit stadium daarom een korte voorgeschiedenis van de VN-bemoeienis met het conflict in voormalig Joegoslavië alsmede een uitleg over de bevelstructuur van de Verenigde Naties aldaar, over de wijze waarop deze zich voortzet naar het niveau van het Nederlandse bataljon, over de opdracht en tenslotte over het personeel en de middelen waarmee Dutchbat op pad werd gestuurd. 'Wat saai' zult u aanvankelijk bij het lezen van deze informatie denken.

Toch verklaart juist deze informatie veel over de situatie waarin de eenheid verkeert als later op 6 juli 1995 de aanval op de Safe Area Srebrenica wordt ingezet. Bovendien verduidelijkt het de omstandigheden, waarin wij in die periode hebben gewerkt. Tenslotte geeft het aan op welke manier toch nog zoveel mogelijk inhoud is gegeven aan de aan Dutchbat verstrekte opdrachten.

3.

VOORGESCHIEDENIS

In 1991 was de voornaamste doelstelling van de VN het onder controle krijgen van de in Kroatië uitgebroken burgeroorlog. Daartoe werd in januari 1992 de United Nations Protection Force (UNPROFOR) opgericht. Nadat gevechten waren uitgebroken tussen de Moslims en de Bosnische Serviërs werden op 28 april 1992 de werkzaamheden van UNPROFOR uitgebreid naar Bosnië-Herzegovina. Toen op 14 september van dat jaar de VN besloten om troepen in te zetten ter bescherming van de humanitaire hulpverlening onder toezicht van de UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) leidde dit tot de oprichting van het Bosnia-Herzegovina Command (BH-Command) in Kiseljak.

Janua
Opric
USPRO
PACEN
a BH
USPRO
WATIS

SAFE AREA

Srebrenica werd tot een safe area - veilig gebied, veilige haven - verklaard in 16 april 1993. Een maand eerder, op 12 maart 1993, had de Franse generaal en toenmalige VN-commandant Philippe Morillon vanaf de eerste verdieping van het PTT-gebouw een deel van de vluchtelingen in Srebrenica toegesproken: "U staat vanaf heden onder de bescherming van de troepen van de Verenigde Naties. Wij zullen u niet in de steek laten." Er werd zelfs een VN-vlag gehesen en een mini-parade gehouden. Het mocht niet baten. Op 12 april kwamen als gevolg van een artilleriebeschieting in korte tijd bijna 60 mensen om het leven.

16 ap
Srebr
R.
lar
pu
tad
za

Naarstig werd vervolgens naar allerlei oplossingen gezocht om het conflict te beëindigen en één dag na het uitroepen van de Safe Area Srebrenica kwamen in Sarajevo luitenant-generaal Mladic van de BSA en generaal Halilovic van de ABiH bijeen om in aanwezigheid van luitenant-generaal Wahlgren als de UNPROFOR-vertegenwoordiger de demilitarisatie van Srebrenica te bespreken. Daags daarna kwamen zij tot een akkoord (bijlage 3).

17
n Ag
Sre
*

Opvallend in deze overeenkomst was dat de ontwapening binnen 72 uur na aankomst van het Canadese contingent voltooid moest zijn. Tot die volledige demilitarisatie is het evenwel nooit gekomen. De infrastructuur in een stad als Srebrenica en in de diverse dorpen eromheen, alsmede het terrein in de enclave zelf, boden voldoende gelegenheid om wapens en voorraden te verstoppert. Eveneens opvallend was dat er eigenlijk voor de eerste maal gesproken werd over het begrip 'Freedom of Movement' (FOM).

Tot
demi
even
geko

Op de dag van het akkoord, 18 april 1993, reden circa twintig pantservoertuigen met honderdtachtig Canadese peacekeepers de enclave binnen. Daarmee werden de Canadezen, zonder het zich te beseffen, bewaker van het grootste vluchtelingenkamp ter wereld of, an-

DEEL 2

BEGIN VAN HET EINDE

HOOFDSTUK 8

Dutchbat niet langer operationeel (I) (‘Begin van het einde’) (januari - maart)

Het is Pinksteren 1995 als ik besluit in de pen te klimmen om alle echelons op de hoogte te stellen van het feit dat Dutchbat 3 niet meer in staat is om de haar opgedragen taken uit te voeren. Het bataljon is volgens de normale maatstaven niet langer operationeel. Met gemengde gevoelens besluit ik om een tweetal berichten op te stellen. Zoals ik alle documenten tot nu toe van een eigen nummer heb voorzien, worden ook deze brieven genummerd: TK9588 en TK9589 (bijlagen 24 en 25). Slechts ten dele inzetbaar. De logistieke beperkingen en het gebrek aan personeel hebben in belangrijke mate daartoe bijgedragen. Maar er zijn meerdere omgevingsfactoren die een rol hebben gespeeld in het voorspel naar de val van Srebrenica. In de vorige hoofdstukken zijn deze factoren zijdelings aan de orde geweest. De extreem slechte weersomstandigheden, de onderlinge verstandhouding met de strijdende partijen, de gevolgen van de strijd elders in Bosnië-Herzegovina, het gebrek aan operationele steun van de hogere echelons, communicatieproblemen en onuitvoerbare opdrachten.

ijkt de
tegen
zitten.

Ook al deze factoren zijn van invloed op de inzetbaarheid van het Nederlandse bataljon. Hadden de VN-organisatie en bepaalde functionarissen hierin iets kunnen betekenen teneinde de omstandigheden waarmee de bevolking en Dutchbat zich in de enclave geconfronteerd zagen, te verlichten? Ten dele luidt het antwoord ja. Een ander mandaat, meer en beter bewapende eenheden, een krachtdadig optreden, druk op de ketel brengen en houden, en altijd streven naar het maximaal haalbare: de win-win situatie. Doch alles lijkt de Verenigde Naties tegen te zitten.

grote
oor de
en die
le VN
oeten
dende
aan de
afel te
nen te
: strijd
taken.

Bovendien ontbreekt bij alle strijdende partijen de aperte wil om de strijd op te geven. Erger nog, ze voeren die strijd als maar op. En als het tussendoor een tijdje rustig is dan vormt een al dan niet geënsce-neerd incident de aanleiding om onmiddellijk de wapens op te pakken. Een gebed zonder einde. Er zijn vele aanleidingen en alle strijdende partijen trachten er hun voordeel mee te doen. Dat de media een grote rol spelen, lijkt geen twijfel. Handig wordt op bepaalde situaties ingespeeld en de effecten ervan blijven dan ook niet uit. Actie en reactie. En de gevolgen blijken vaak onvoorspelbaar. Daarom heb ik een grote bewondering voor de commandanten die namens de VN telkenmale moeten proberen de strijdende partijen aan de onderhandelingsafel te krijgen teneinde hen te overreden om de strijd te staken.

WEER EN TERREIN

et
rustig.

En in Srebrenica? Het lijkt er zo rustig. Een status-quo met af en toe een schermutseling. Niet een situatie om je echt zorgen over te maken. Althans, zo lijkt het en denkt men navenant op de hogere echelons. Als Dutchbat 3 de taken van Dutchbat 2 overneemt, is het in en rond Srebrenica hartje winter. Er ligt veel sneeuw zodat de wei-

nige wegen en paden niet of nauwelijks begaanbaar zijn voor de voertuigen van het bataljon. Sommige OP'n zijn van de buitenwereld afgesneden of erg moeilijk bereikbaar. Platgereden sneeuw en een bevroren ondergrond zijn altijd beter dan de modderpaden waarmee we later gedurende lange tijd geconfronteerd worden. Weer en terrein maken een belangrijk deel uit van het besluitvormingsproces voorafgaande aan de uitvoering van een bepaalde actie of operatie. Ze zijn medebepalend voor het welslagen ervan. We hebben er vele voorbeelden van gezien in de geschiedenis. Grote operaties moesten worden uitgesteld vanwege de slechte weersomstandigheden, andere operaties mislukten volledig of liepen uit op chaotische toestanden. De combinatie 'slecht weer en moeilijk begaanbaar terrein' heeft ook de Nederlandse bataljons een aantal malen opgebroken. Want het gebied rond de stad Srebrenica heeft andere kenmerken dan waaraan wij in het algemeen gewend zijn: het Nederlandse polderland en de Noord-Duitse laagvlakte. Grote delen van de enclave zijn niet of nauwelijks begaanbaar, andere delen ontoegankelijk in verband met de hoogteverschillen, de begroeiing en de mogelijke aanwezigheid van mijnen. Het gebied is grillig maar als je daar rekening mee houdt, kun je die onbegaanbaarheid ook in je voordeel laten werken met name als de genie een handje helpt. Eén omstandigheid hebben we echter niet in de hand: het weer.

Ook het weer in Bosnië-Herzegovina is grillig met alle denkbare varianten tussen warm en koud. Niet alleen in voormalig Joegoslavië, doch ook in Nederland want op de dag van het vertrek van de eerste rotatie op 6 januari 1995 was minister van Defensie Voorhoeve door hevige sneeuwval in de omgeving van Hoevelaken niet in staat om bij het afscheid in Assen aanwezig te zijn. Op de weg van Zagreb naar Srebrenica sneeuwde het ook en de enclave was geheel in het wit gehuld. Als sneeuwliefhebber zit je dan goed maar operationeel is het een ramp. De koude heeft ook invloed op de watertoevoer; regelmatig vriest de enige waterleiding waarover Potocari beschikt en waarop de compound is aangesloten, kapot. Mijn eerste poging om OP-F te bezoeken, mislukt in verband met de hevige sneeuwval. Er valt mee te leven immers thuis in Nederland is de situatie eind januari veel ernstiger. Grote delen zijn door het overvloedige smeltwater en de aanhoudende regen overstroomd. In heel Europa is het slecht weer. Als gevolg van storm waaien er twee SATCOM-schotels van het dak hetgeende communicatie met de buitenwereld danig verstoort.

De temperatuurverschillen zijn groot want op 7 februari genieten we van een dag zon met temperaturen boven 20 graden Celsius. Eind maart sneeuwt het wederom en op 31 maart is zelfs sprake van extreme sneeuwval. Daarna valt eindelijk de lente in met alle gevolgen van-

VRIT
IKP
W

Het w
Herze

dien: regen, smeltwater, wegverzakkingen en de wegen worden met de dag onbegaanbaarder. Sommige OP'n zijn gedurende de gehele uitzendperiode slecht bereikbaar gebleven. Is het niet als gevolg van de sneeuw dan komt het wel door de regen. Er wordt veel van de rijvaardigheid van de chauffeurs gevraagd. Het geniepeloton beschikt weliswaar over voldoende materieel om daar waar nodig wegherstel uit te voeren, maar in mei moeten deze werkzaamheden wegens gebrek aan brandstof worden stopgezet.

oor de
n vele
lat aan
rek is.

De weg naar OP-A blijkt begin mei zelfs zo slecht te zijn dat een alternatieve route moet worden verkend. Ik heb het pad een aantal malen gebruikt en vaak zei je dan tegen jezelf: "Als dat maar goed gaat". De gevolgen voor de bevolking zijn vele malen erger omdat aan alles een gebrek is.

OPERATIONELE OMSTANDIGHEDEN

orstel.

De eerste maal dat we ons echt beseffen in Bosnië te zijn, is op donderdag 12 januari als 's nachts om 0545 uur een hevige schotenuitswisseling plaatsvindt in de omgeving van de overigens niet bezette OP-B. De patrouille die uit twee BV's van de ACie van Dutchbat 2 bestaat en die 's ochtends poolhoogte wil nemen van wat er 's nachts is gebeurd, wordt onderweg door Oric tegengehouden. Onmiddellijk laat hij de wegen naar OP-A en OP-C afsluiten. De gevolgen hiervan zijn uitgebreid in hoofdstuk 4 "De Bandera Triangle: hoog spel" beschreven. Als op 17 januari een deel van dit gebied weer betreden mag worden lijkt de situatie zich enigszins te stabiliseren. De commandanten van de BCie en de CCie stellen in de dagelijkse BC/PBC/CC-bespreking voor om het aantal patrouilles te verminderen en het aantal OP'n uit te breiden. Een goed voorstel maar de kapiteins Groen en Matthijssen moeten enige tijd op een beslissing wachten. Gezien de consequenties van een dergelijk voorstel zetten de S3 en de S4 alle voors en tegens op een rij. Bovendien moeten de hogere echelons hun goedkeuring hechten aan een vrij ingrijpende wijziging van het operationele optreden. Later wordt een plan bekendgesteld waarin de BCie de opdracht krijgt om tijdelijke OP'n in te nemen en OP-D, OP-K en OP-H in te richten. In het gebied van de CCie zal OP-M definitief worden bezet. Het aantal patrouilles evenwel blijft hetzelfde. Het verkenningspeloton gaat zich meer concentreren op de grens van de enclave en op een aantal specifieke gebieden in de enclave terwijl de compagnieën meer aandacht zullen besteden aan het binnengebied onder handhaving van de patrouilles rond en tussen de OP'n. Om de diverse patrouilles goed op elkaar af te stemmen, komen de patrouillecoördinatoren van de drie compagnieën en van het verkenningspeloton eenmaal per week bij de inlichtingenofficier bijeen om te bespreken welke eenheid de week erop welke patrouilles zal uitvoeren. De patrouillecoördinatoren op hun beurt verdelen de opdrachten binnen

DEEL 3

TERUGKEER EN TERUGBLIK

HOOFDSTUK 14

Potocari

De stilte overvalt ons. Eerst geloof ik het niet totdat ik me realiseer dat deze echt is. Het is voorbij. Zes dagen oorlog en twee dagen evacuatie. We hebben al het leed van de wereld gezien en omstandigheden meegemaakt die ons hele leven zullen bijblijven. Dit vergeet je nooit meer. Het aanblik van de vluchtelingen, het brute geweld van de Bosnische Serviërs en de onmacht van Dutchbat.

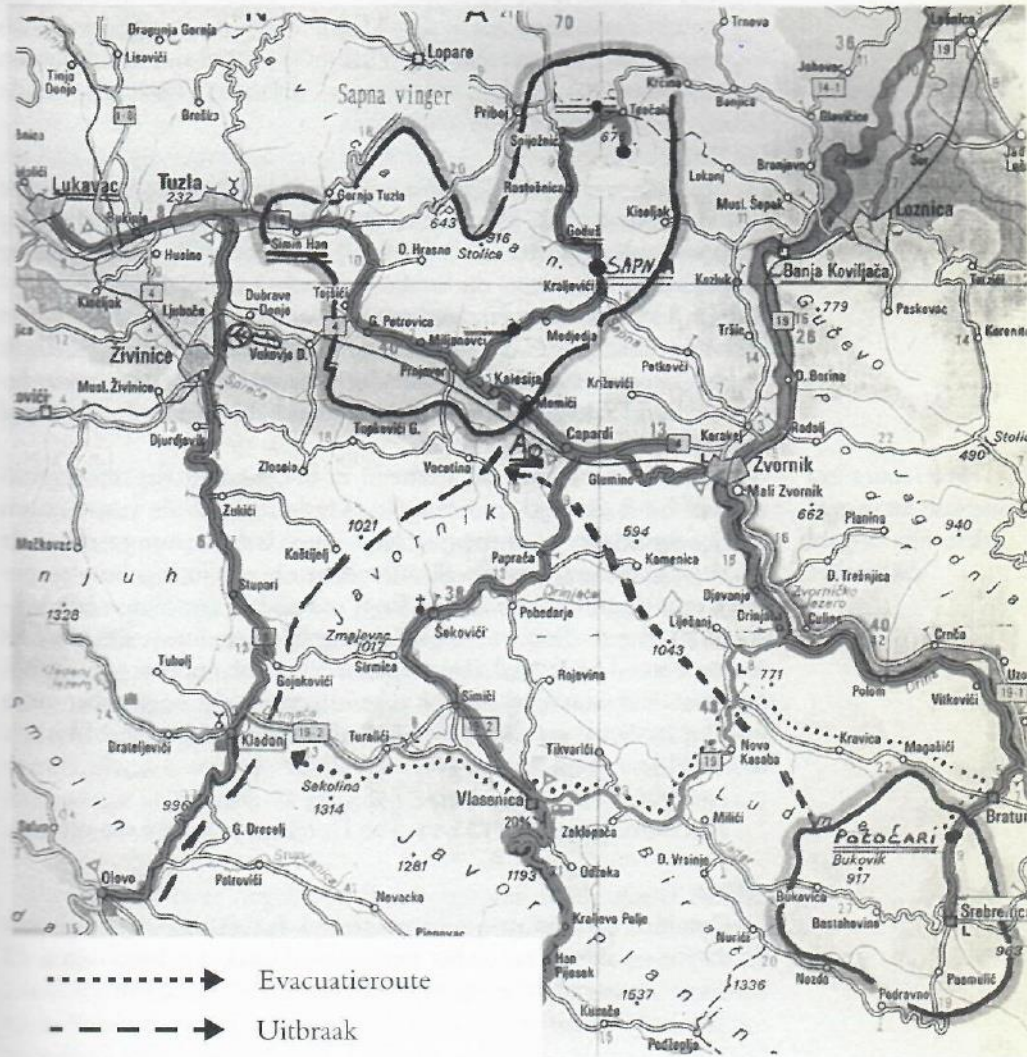
Dit vergeet je nooit
meer.

Van kolonel Brantz verneem ik hoe het er in Tuzla voor staat. Alles behalve rooskleurig, want niemand verwacht 25.000 vluchtelingen die in nauwelijks twee dagen bij Kladanj de grens worden overgezet. De Bosnische regering in Sarajevo is verdeeld omtrent de opvang. Al de vorige dag is overleg gepleegd en voorgesteld om de bevolking na aankomst te verdelen over diverse lokaties rondom Tuzla. Maar de regering weigert haar medewerking: "It's caused by the UN, let them solve it".

Nadat ik BH-commando enige keren verzocht heb om richtlijnen te verstrekken voor het bataljon, worden deze om acht uur per fax verzonden. Het onderwerp luidt: "Richtlijnen voor onderhandelingen met Gen. Mladic". Ze zijn in het Nederlands opgesteld en bij afwezigheid van generaal Nicolai door overste De Ruiter getekend. Ze zijn gericht aan Dutchbat en ter informatie verstuurd naar de Nederlandse officieren die zich her en der in de commando-structuur bevinden (bijlage 37). Een deel van de richtlijnen komt overeen met het uitgangspunt van de Chef Defensiestaf: "Neem indien uitvoerbaar zoveel mogelijk mee". Maar met de vijfde richtlijn kan ik mij niet verenigen. We hebben immers zojuist geleerd dat de route via Bratunac, Kravica, Konjevic Polje, Nova Kasaba, Milici, Vlasenica en Tisca naar Kladanj niet de meest voor de hand liggende route is. En via Kladanj naar Busavaca/Santici het Moslingebied in lijkt me helemaal geen goede oplossing. Om diverse redenen verwerp ik de als eerste prioriteit aangegeven route. Eerst door Bosnisch-Servisch gebied dat vergeven is van ongeregelde troepen, vervolgens bij Kladanj de confrontatielijn over welke is afgesloten en dan het Moslingebied in? "Wie in hemelsnaam heeft dit bedacht?" roep ik uit als ik de fax onder ogen krijg. "Hoe kun je zoiets verzinnen? Worden de berichten en de kaarten dan niet bijgehouden op de hogere echelons? Kladanj is toch afgesloten?" Deze richtlijn doet de deur dicht. "Reden: mogelijkheden voor verzorging en opvang van personeel alvorens de terugreis naar Nederland wordt ondernomen onder de rechtstreekse hoede van NL-contingentscommandant. In Zagreb niet voldoende voorzieningen aanwezig". Welnu, die zien we na enige dagen. Voorzieningen te over, met name door de mogelijkheden die kamp Pleso en vliegveld Zagreb bieden. Het heeft me veel overredingskracht gekost om op basis van valide argumenten de Nederlandse lijn ervan te overtuigen dat er slechts één reële oplossing bestaat: Zvornik-Zagreb. Belgrado is een optie. Maar Kladanj? Uit den boze.

"Wie in hemelsnaam
heeft dit bedacht?" Deze
richtlijn doet de deur
dicht.

KAART 'BOSNIË-HERZEGOVINA'
(vluchtroutes)

Met de achtste richtlijn heb ik ook moeite: "Bij vastlopen onderhandelingen onmiddellijk terugkoppelen op BGen Nicolai (gevolmachtigd onderhandelaar namens NL Government en UNPROFOR)". Generaal Nicolai wordt echter door de BSA niet geaccepteerd als onderhandelaar. De negende richtlijn brengt me in verlegenheid omdat ik bij het lezen ervan in de lach schiet: "Bedreigingen dienen vooralsnog robuust te worden genegeerd en onmiddellijk te worden gemeld

Mladic blijkt met de noorderzon vertrokken.

ongeacht het tijdstip van de dag". De laatste zinsnede van het bericht zet me weer met beide benen op de grond. Die steun had ik vanaf 18 februari 1995 verwacht toen het eerste brandstofkonvooi door de BSA werd geweigerd. Deze steun komt nu als mosterd na de maaltijd. Uit het bericht maak ik op dat ik met Mladic over de mogelijke condities betreffende de evacuatie van Dutchbat moet onderhandelen. Waarom doet generaal Nicolai dat verdorie niet, of Janvier? Bovendien blijkt Mladic met de noorderzon vertrokken.

"Schindlers List deel 2"

Op basis van de richtlijnen stel ik een bericht op dat voor Mladic bestemd is en door de liaisonofficiërs omstreeks tien uur 's avonds bij OP-JOVO wordt afgeleverd (bijlage 38). Op hetzelfde moment beleg ik een vergadering met de bataljonsstaf en de compagniescommandanten. Hoewel iedereen aan het eind van zijn Latijn is, acht ik het toch noodzakelijk om deze functionarissen bijeen te roepen. Nadat ik de bijeenkomst open met de opmerking dat we de afgelopen twee dagen de film "Schindlers List deel 2" gezien hebben, laat ik een aantal onderwerpen de revue passeren.

Er is mensen leed aangedaan dat op geen enkele wijze vergoed kan worden.

Ik ben van mening dat iedereen in het bataljon het uiterste van zichzelf heeft geleverd ondanks alle ellende die zich de laatste dagen heeft voltrokken. Er is mensen leed aangedaan dat op geen enkele wijze vergoed kan worden. Ik refereer aan een zojuist gehouden gesprek met de BLS waarin ik ook hem om nadere richtlijnen heb verzocht. "Iedereen komt zo spoedig mogelijk naar huis". Om half elf hedenochtend heeft Nederland bij monde van de minister van Defensie haar standpunten bij Akashi bekend gesteld, dat ondermeer grote spoed geboden is en dat overleg plaatsvindt tussen Akashi, Milosovic en Karadzic.

Ten aanzien van de evacuatie van Dutchbat bestaan twee opties:

OPTIE 1:

Dutchbat vertrekt met al het materieel. Janvier is voorstander van deze optie en alles wordt in het werk gesteld om het te laten slagen. Er wordt geen voorspelling gegeven wanneer de beslissing valt.

OPTIE 2:

Dutchbat vertrekt zonder materieel doch slechts via mandaat van BH-command en de commandant van het Nederlandse bataljon. Men blijft evenwel drukken op optie 1.

Door alle gebeurtenissen van vandaag hebben we geen tijd gehad om stil te staan bij het feit dat Raviv van Renssen vanochtend om half twaalf ter aarde is besteld op de militaire begraafplaats in Loenen. Daarom verzoek ik om twee minuten stilte in acht te nemen.

Ik vraag om de laatste stand van zaken ten aanzien van OP-A en OP-C. Vlak voor de eerste bespreking met Mladic is OP-C door de BSA ingenomen. De mannen zullen uiteindelijk veel later naar Bratunac worden afgevoerd. Daarmee is het aantal gevangen genomen Dutchbat-ers gestegen naar 55 man. OP-A is dan de enige waarnemingspost die niet verlaten is. Bovendien blijkt een aantal begeleidingsvoertuigen met bemanning zoek te zijn. De luitenant Egbers, die in het achterste voertuig met het eerste evacuatiekonvooi naar Tisca is gereden, heeft sindsdien niets meer van zich laten horen. Ook andere ploegen zijn niet teruggekeerd. Ik verzoek de compagniescommandanten om mij de volgende morgen tijdens de ochtendbriefing lijsten te overhandigen waarop al het personeel staat vermeld dat zich buiten de compound bevindt. Tenslotte draag ik een ieder op om vanavond extra aandacht te besteden aan zichzelf, dat wil zeggen persoonlijke hygiëne, kleding onderling verdelen en vervolgens een goede nachtrust. Maximale rust en voor hen die niet kunnen slapen alvast na te denken over het programma voor morgen. De wacht blijft versterkt.

Het aantal gevangen genomen Dutchbat-ers is gestegen naar 55 man.

VRIJDAG 14 JULI 1995

Om acht uur begint de gebruikelijke ochtendbriefing. Eerste prioriteit is het voorbereiden van het medisch konvooi, tweede prioriteit is het schoonmaken van de compound nadat een aantal delen ervan reeds voorgoed zijn afgesloten. Derde prioriteit is te beginnen met de voorbereidingen van ons eigen vertrek. Het UNHCR-konvooi vanuit Belgrado is onverrichterzake teruggekeerd onder het motto van de BSA: de vluchtelingen bevinden zich in Moslimgebied, dus de Bosnische regering regelt het zelf maar. Het logistieke konvooi ten behoeve van Dutchbat is vanochtend in alle vroegte uit Zagreb vertrokken en staat nu vast in Zvornik. Ik krijg de personeelslijsten en er blijken nogal wat mannen zoek te zijn.

Om kwart over negen heb ik een gesprek met kolonel Dedden van de KL-Crisisstaff. Deze werkt aan een plan voor de evacuatie van Dutchbat en blijft in eerste instantie zitten op beide sporen: of via Busavaca - het logistieke transportbataljon is er klaar voor - of via Zagreb. Belgrado wordt moeilijk. Het verblijf op de tussenlocatie zal vermoedelijk twee dagen duren.

Omstreeks elf uur krijg ik antwoord op mijn brief die ik gisteravond bij OP-JOVO heb laten afgeven. Door één van de tolken wordt het vertaald en de inhoud komt neer op "bericht ontvangen, neem het in overweging, alles wordt ter plaatse geregeld, heb geduld, de groeten". Een uur later liggen mijn brief en het antwoord erop bij alle hogere echelons. Om elf uur heb ik tevens een gesprek met het thuisfrontcomité dat zich in Assen bevindt. En gelijktijdig zwicht de

In de loop van de middag komt het logistieke konvooi binnen.

Bosnische regering bij monde van Muratovic voor de argumenten van UNPROFOR om de vluchtelingen te verspreiden over het gebied. In de loop van de middag komt het logistieke konvooi binnen met voeding, medicijnen en brandstof doch pas nadat 30.000 liter diesel als 'tol' is afgegeven. Een deel van de medicijnen wordt later naar het ziekenhuis in Bratunac gebracht ten behoeve van de gewonden die daar worden behandeld.

Om negen uur 's avonds heb ik wederom een gesprek met de BLS. De opties worden opnieuw besproken alsmede de situatie hoe we er op dit moment voor staan en hij vertelt me dat morgen een grote thuisfrontdag plaatsvindt in Soesterberg. Het programma zal per radio worden uitgezonden zodat we direct kunnen vernemen wat daar allemaal gebeurt. Tijdens dit gesprek komen de begeleidingsploegen binnen: twaalf berooide Dutchbat-ers, zonder enig voertuig. Binnen een half uur zijn alle echelons alsmede de KL-Crisis staf op de hoogte gebracht. Alleen de bemanningen van OP-A en van OP-C bevinden zich nog buitende compound.

ZATERDAG 15 JULI 1995

Na de ochtendbriefing heb ik opnieuw een gesprek met de BLS. We nemen de laatste stand van zaken door zodat het thuisfront door hem en minister Voorhoeve kan worden ingelicht. De evacuatie van het bataljon over twee verschillende sporen wordt besproken. Het eerste spoor is Moskou-Milosovic-Karadzic-Mladic, het tweede spoor verloopt via Stoltenberg die dit weekend een gesprek in Pale heeft. Aan beide mogelijkheden worden geen voorwaarden gesteld. Via de Opsroom vernem ik dat de bemanning van OP-A naar hun observatiepost is teruggekeerd omdat één van de tracks van de YPR craf gelopen is en dit niet verholpen kan worden.

'ongeregelde BSA-
troepen'

Het logistieke konvooi dat op de terugweg is naar Zagreb wordt omstreeks elf uur vlak voor Zvornik door 'ongeregelde BSA-troepen' gestopt. In het konvooi bevinden zich twintig rotanten, personeel dat sinds mei al naar Nederland had moeten terugkeren. Voor de tweede keer worden ze geconfronteerd met de grillen van Bosnië-Herzegovina. Het konvooi is overvallen en onder fysieke bedreiging wordt het personeel ervan gedwongen om wapens, helmen en scherfvesten af te geven. Tevens worden een terreinvoertuig en een brandstofvoertuig in beslag genomen. Pas om half drie kan de tocht worden voortgezet.

Terwijl het konvooi beroofd wordt en 55 andere Nederlanders op weg zijn van Bratunac naar Novisad, vindt in Belgrado een geheime ontmoeting plaats tussen generaal Smith, Bildt, Stoltenberg en Akashi. Milosovic en Mladic zijn eveneens aanwezig. Eén van de onderwer-

DEEL 4

APPENDIX

Bijlage 25 De toestand in Srebrenica

1 (NL) VN Infbat Dutchbat 3
Commandant

Briefnr: TK9589 Potocari, 5 juni 1995

Onderwerp: De toestand in SREBRENICA

Aan: C-KL Crisisstaf
 Bgen F. Pollé

Hierbij doe ik U toekomen een beschrijving van de huidige situatie in en rond de enclave SREBRENICA. Op 4 juni 1995 heb ik een assessment verstuurd naar CO-SNE, de Bgen Haukland in TUZLA, naar de CO-BHC UNPROFOR, de Ltgen Smith in SARAJEVO, naar de Forcecommander, de Ltgen Janvier in ZAGREB, alsmede in schrift aan de Crisisstaf. Ik heb de CO's gevraagd de consequenties onder ogen te willen zien van de situatie waarin zowel Dutchbat als de bevolking in de enclave zich bevinden.

De situatie neemt operationeel en humanitair gezien dusdanig ernstige vormen aan dat zowel het bataljon als de civiele en militaire autoriteiten niet meer in staat zijn daaraan een positieve wending te geven. Mij is met klem verzocht, de strekking ervan 'naar buiten te brengen'. Indien zich op zeer korte termijn geen wijzigingen voordoen in deze toestand dan moet worden uitgesloten dat zich een ramp zou kunnen voltrekken. Het bataljon heeft heden niet (meer) de mogelijkheden om er iets aan te kunnen doen.

Ik verzoek U de inhoud van deze brief onder de aandacht te willen brengen van de Ministers van Defensie en Buitenlandse Zaken, alsmede de CDS en de BLS hieromtrent in te lichten. Als C-Dutchbat ben ik van mening dat een dergelijke situatie nu de hoogste prioriteit zou moeten krijgen. Immers het bataljon is, gezien de onmogelijkheden, niet langer in staat het hoofd te bieden aan een op dergelijke wijze uit de hand lopende situatie. Tot slot moge ik U verzoeken e.e.a. via het ANP bekend te doen laten stellen.

Katremans, Th.J.P.
 Lkol der Infanterie

Bijlage: De toestand in SREBRENICA

Bijlage bij briefnr TK9589 dd 5 juni 1995 van C-Dutchbat

DE TOESTAND IN SREBRENICA

INLEIDING

1. Sedert de rotatie van de beide infanteriebataljons in januari 1995 in de enclave SREBRENICA heeft 13 Infanteriebataljon Luchtmobiel te maken gehad met een opeenhoping van operationele, logistieke en humanitaire problemen. De opdracht van het bataljon kan sindsdien slechts door inventief optreden worden uitgevoerd. Een zo zuinig mogelijk gebruik van de ter beschikking staande middelen vormde daarbij de rode draad. Het bataljon in de enclave, waarin zo'n 43.000 Moslims wonen en de helft bestaat uit vluchtelingen, was de enige eenheid binnen UNPROFOR welke geregeld contacten onderhield met beide strijdende partijen. Met zowel de BIH binnen de enclavegrenzen als met de BSA (Bosnisch Servisch strijdkrachten) erbuiten werden regelmatig onderhandelingen gevoerd. De logistieke aanvoer van goederen voor het bataljon (m.u.v. diesel en medicijnen) en de hulpgoederen voor de bevolking (met name voedsel) door de internationale hulpverleningsorganisatie UNHCR was redelijk verzekerd. Aan dat alles is onlangs een einde gekomen.
2. Met de NATO-luchtaanvallen van donderdag 25 en vrijdag 26 mei heeft een nieuwe periode van onzekerheden zijn intrede gedaan. Beschietingen van ondermeer TUZLA en SREBRENICA waren het gevolg. Daarbij vielen vele doden en gewonden. Vervolgens werden bijna 350 blauwhelmen in gijzeling genomen, werden in GORAZDE diverse observatieposten door de BSA op onacceptabele wijze vermeersterd en hebben de gevechten zich alleen nog maar verhevigd. Steeds vaker werd openlijk op de VN geschoten en bedreigingen geuit.
3. De misplaatste euforie waarin de Bosnisch Servische leiding schijnt te verkeren en het flagrante optreden van de strijdkrachten ervan hebben ook zijn weerslag op de bevolking van de enclave SREBRENICA, alsmede op de opdracht van het Nederlandse bataljon aldaar. De situatie is met de dag dreigender geworden en zal vermoedelijk eerstdaags escaleren. De bevolking is ten einde raad en naar het zich laat aanzien volledig afhankelijk geworden van het bataljon. Uit de laatste besprekingen bleek telkenmale dat zij haar lot in handen heeft gegeven van Dutchbat. Kortom, het bataljon zit met een schier onmogelijk op te lossen probleem.

BESCHOUWING

4. Los van de onderlinge schermutselingen tussen de beide strijdende partijen in en rond SREBRENICA en de beschietingen van observatieposten en patrouilles van Dutchbat, was er toch sprake van een soort 'status quo'. De houding van de BSA heeft zich echter verhard. Sinds de jongste luchtaanvallen is de BSA rond de enclave gestart een langgekoesterde wens in vervulling te laten gaan. Het gewapenderhand vermeesteren van het zuidelijk gedeelte van de 'Safe Area', waarin zich langs het riviertje de JADAR een vluchtelingenkamp met circa 3.000 Moslims bevindt. Dit kamp draagt de naam Swedisch Shelter Project en ligt in het gebied dat vermoedelijk door de BSA zal worden ingenomen. Het kamp ligt dan 'in de weg'. Gezien hetgeen zich reeds in het verleden heeft afgespeeld, behoeft het geen betoog uit te leggen wat er met de bewoners kan gebeuren. Uit angst is reeds een derde gedeelte het binnengebied ingevlucht richting SREBRENICA.

5. Afgelopen zaterdag werd een aanval uitgevoerd op OP(NL)E. Door zo'n 75 man werd de bemanning van de OP onder vuur genomen. Daarbij werden zowel handvuurwapens en handgranaten als vermoedelijk ook mortieren gebruikt. Omdat het bataljon voorzorgsmaatregelen getroffen had en de bemanning niet in paniek raakte, was het in staat om onder vijandelijk vuur m.b.v. hun pantservoertuig geheel volgens het boekje terug te trekken naar een achterwaarts gelegen opstelling. Een dergelijke actie heeft evenwel niets van doen met het optreden als blauwhelm. Dit zijn aperte gevechtshandelingen. Het is de eerste keer dat tijdens deze periode van oplopende spanning een observatiepost daadwerkelijk met oorlogsgeweld werd aangevallen. Gezien de kwetsbare ligging van de OP, de veiligheid van het personeel en de verwachten weerstand bleek het niet mogelijk en werd het niet wenselijk geacht, een tegenactie te ontplooiën teneinde OP(NL)E te hermenen.

6. Door Dutchbat werd een tweetal tijdelijke OP'n ingericht met het doel waarneming te hebben op de verloren gegane positie en op het vluchtelingenkamp. Bovendien werden door het bataljon extra maatregelen getroffen in het geval de BSA zou besluiten, de acties voort te zetten. Daarnaast heeft diverse malen overleg plaatsgevonden. Met name met de civiele en militaire autoriteiten van de enclave. Na aanvankelijk tegensputteren en hen de situatie vanuit onze positie nadrukkelijk te hebben uitgelegd, bleek er enig begrip te ontstaan voor onze manier van optreden. Een manier van optreden die zij nu eenmaal niet kennen: beweeglijk en effectief gebruik makend van alle middelen die ter beschikking staan. Sindsdien is

het opvallend rustig geworden. De beide Pinksterdagen werden gekenmerkt door een relatief rustige situatie.

7. Indien er van hogerhand op korte termijn geen effectieve maatregelen worden getroffen dan heeft dat de volgende consequenties:
 - de BSA zal trachten de zuidflank van de enclave in te nemen;
 - de situatie waarin de bevolking zich op dit moment bevindt, wordt desastreus gezien de veiligheid ervan alsmede vanuit humanitaire overwegingen;
 - de situatie waarin het bataljon zich op dit moment bevindt, is geenszins rooskleurig te noemen.

8. Zuidflank van de enclave

De BSA zal alles in het werk stellen het dal van de JADAR onder controle te krijgen. Dat kan alleen gewapenderhand omdat zowel Dutchbat als de BIH op een groot aantal punten posities hebben ingenomen. De BSA heeft op dit moment alle troepen in handen. Voor grootschalig offensief optreden hebben zij - naar het zich op dit moment laat aanzien - niet genoeg mankracht. Zij zullen zich hoofdzakelijk beperken tot acties met beperkte doelstelling. Daarbij moeten acties op andere OP'n niet worden uitgesloten. In hun voordeel zijn de zwaardere wapensystemen: artillerie, mortieren en enige tanks en pantservoertuigen. Bovendien houdt de BSA nog altijd een groot aantal blauwhelmen in gijzeling. Het inzetten van gevechtsvliegtuigen in welke rol dan ook is in deze niet opportuun en werkt zelfs escalerend. Ze hebben openlijk gedreigd SREBRENICA te beschieten op een wijze die ze in TUZLA hebben toegepast. Ook het bataljon is reeds enige malen bedreigd. Dutchbat is op dit moment niet in staat om op effectieve wijze tegenmaatregelen te nemen.

Indien de BSA blijft aandringen en tracht het zuidelijk gedeelte van de enclave te vermeesteren, dan komen een aantal OP'n en het Swedisch Shelter Project in gevaar. Alle vluchtelingen zullen in noordelijke richting worden verdreven, dan wel vermoord. De lokale autoriteiten zien geen andere oplossing dan massaal te verdedigen achter het schild van de Nederlandse opstellingen. Derhalve lopen deze posities automatisch gevaar betrokken te worden in de strijd. Een voortzetting van de offensieve acties door de BSA valt niet uit te sluiten.

9. Toestand van de bevolking

Er is op dit moment een acute noodsituatie onder de bevolking te constateren. Dat valt op te maken uit de volgende waarnemingen:

- De voedselsituatie wordt precair. Er zijn onvoldoende voorraden om de bevolking van voedsel te voorzien. Ook de UNHCR kon-

vooren hebben geen toegang tot de enclave. De meeste essentiële voedingsstoffen voor levensonderhoud ontbreken.

- Als gevolg van de langdurige regenval de laatste dagen en het noodweer tijdens het vorige weekend zijn vele gewassen van het land gespoeld. Dit heeft belangrijke consequenties voor de voedselsituatie in de komende winterperiode.
- Ook zijn de talrijke zelf geïnstalleerde noodstroomvoorzieningen in de vloed verdwenen. Daardoor beschikt de enclave niet langer over de middelen om de bevolking op enigerlei wijze van stroom te voorzien.
- Tevens is een groot deel van de toch al slecht funktionerende waterleiding defekt dan wel verstopt geraakt met alle gevolgen van dien voor de bevolking. Overigens geldt dit ook voor het bataljon. Gedurende meerdere dagen beschikt het bataljon niet meer over leidingwater.
- Het plaatselijk ziekenhuis is op geen enkele manier in staat om de bevolking medische hulp te bieden. Er zijn geen medicijnen, de apparatuur is sterk verouderd of werkt in het geheel niet meer en het aantal specialisten is als gevolg van een helikopterincident sterk gereduceerd. Het werken vanuit de zogeheten ambulanta is gestaakt bij gebrek aan artsen en medicijnen. Ook MSF is niet in staat de nood te lenigen als gevolg van het gebrek aan medicijnen. De bij het bataljon ingedeelde verbandplaats kan om dezelfde redenen en vanwege het gebrek aan diesel niet assisteren.
- Als gevolg van de beschieting van SREBRENICA op donderdag 25 mei jongstleden zijn alle scholen wederom gesloten.
- Omdat de Bosnische Serven de zuidzijde van de enclave na de jongste ontwikkelingen hermetisch hebben afgesloten, kunnen de smokkelroutes van en naar ZEPA niet langer gebruikt worden. Dit houdt in dat de prijzen op de zwarte markt wederom snel zullen stijgen en in een groot aantal levensbehoeften niet langer kan worden voorzien.
- Gezien de steeds groter wordende dreiging van de Bosnische Serven en de verwachting dat een massale aanval kan plaatsvinden op de enclave, hebben vele bewoners aan de enclavegrens de hun toch al schamele behuizing uit angst verlaten. Dit doet tevens opgeld voor een niet onaanzienlijk deel van de vluchtelingen uit het Swedisch Shelter Project. De reeds overbevolkte stad SREBR-ENICA kan deze volksverhuizing niet meer verwerken.

De bovenstaande waarnemingen zijn door zowel de civiele als de militaire autoriteiten de laatste dagen meerdere malen ter tafel gebracht. Zij zijn niet langer in staat deze voor hen uitzichtloze en kritieke situatie te beheersen dan wel een positieve wending daaraan te ge-

ven. Dutchbat heeft niet (meer) de middelen en mogelijkheden om er iets aan te kunnen doen.

10. Toestand van het bataljon

Ook het infanteriebataljon heeft de nodige problemen. Deze doen zich voor op het operationele, het logistieke en het hulpverlenend vlak. Hoofdoorzaak is de logistieke bevoorrading van het bataljon welke gedurende langere tijd niet heeft kunnen plaatsvinden als gevolg van het stelselmatig afwijzen van alle konvooien door de Bosnische Serven. Het bataljon is met uitzondering van de verbindingssystemen geheel afgesneden van de buitenwereld en voelt zich derhalve in dezelfde situatie geplaatst als de gegijzelde blauwhelmen. Met dien verstande dat deze toestand reeds lange tijd bestaat. Alle andere beperkingen zijn afgeleiden.

Dutchbat zal, naar het zich laat aanzien, binnen anderhalve week met een vergelijkbare noodsituatie geconfronteerd worden als de bevolking die al langer kent. Derhalve volgt hieronder een overzicht van de meest precare behoeften:

- Brandstof. Sinds 18 februari 1995 heeft er geen aanvoer van diesel plaatsgevonden. Door gebruik te maken van de voorraad van de UNHCR welke op de lokatie van het bataljon ligt opgeslagen, door een extreem laag brandstofverbruik als gevolg van drastische maatregelen en het op andere wijze invulling geven aan de opdracht van het bataljon, is het in staat geweest het zolang vol te houden. Volgend weekend evenwel komt daar een einde aan. Dan is behoudens de ijzeren voorraad, de dieselvoorraad volledig uitgeput. De opdracht van het bataljon is niet langer uitvoerbaar. Bovendien komt de veiligheid van het personeel vanaf dat moment mogelijk in gevaar.
- Als gevolg van deze drastische maatregelen verkeert het personeel van het bataljon zich reeds gedurende lange tijd in een situatie waarin de meest gangbare levensbehoeften nagenoeg geheel ontbreken. Voorbeelden daarvan zijn verwarming, verlichting, warm water en bewassing. Een groot deel van de dagelijkse werkzaamheden (door het geniepeloton, door de logistieke pelotons en de verbandplaats) vindt niet plaats.
- Belangrijke delen van de uitvoering van de opdracht zijn komen te vervallen. Patrouillegang en steunverlening aan de bevolking zijn daar voorbeelden van.
- Voeding. Al gedurende bijna een maand heeft het personeel geen vers voedsel verstrekt gekregen. Al die tijd worden gevechtrantsoenen genuttigd en waarvan de voorraad nog vier weken draagt. Bij het personeel zijn reeds diverse klachten geconstateerd

hetgeen het functioneren niet ten goede komt. Essentiële voedingswaren zijn niet meer voorradig, zo- als melkprodukten, vlees en meel. Het bataljon is overgegaan op het gebruik van vitaminepillen teneinde het gebrek aan vers voedsel te compenseren.

- Water. Op het moment dat de dieselvoorraad is uitgeput, is nog een drinkwatervoorraad van 12 dagen aanwezig, uitgaande van vier liter water per man per dag.
- Munitie. De voorraadniveaus worden bekend verondersteld.
- Reservedelen. Deze zijn nagenoeg op hetgeen inhoudt dat het meest essentiële materieel niet langer gerepareerd kan worden en derhalve de inzetbaarheid van het bataljon in gevaar dreigt te komen.
- Geniematerieel. Materieel ter bescherming dan wel verbetering van de observatieposten en opstellingen op de compounds is niet voorradig. Hetzelfde geldt voor materieel ten behoeve van wegherstel en allerlei noodzakelijke klussen.
- Overig. Een groot aantal meest gangbare artikelen zoals toiletpapier, schoonmaakartikelen en onderhoudsmiddelen is niet meer voorradig. Vele dagelijkse benodigdheden zoals zeep, tandpasta, shampoo en scheercrème worden node gemist.

11. Zowel de omstandigheden op de zuidflank van de enclave als de toestand van de bevolking en die van het bataljon nemen operationeel en humanitair dusdanig ernstige vormen aan dat het bataljon enerzijds en de civiele en militaire autoriteiten anderzijds niet langer in staat zijn de kritieke situatie ten goede te keren. Alle troepen bevinden zich heden op één hand. Dat is de huidige stand van zaken. Het is nu aan de hogere echelons om randvoorwaarden te scheppen welke het infanteriebataljon in de enclave SREBRENICA in staat moet stellen de opgedragen taken ten volle uit te voeren.